

Број: 02-02-5-07-2/19
Тузла, 3.04.2019. године

Н

BOSNA I HERCEGOVINA PARLAMENTARNA SKUPSTINA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO			
PRIMLJENO 04-04-2019			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01,62	50-18	747	19

ПАРЛАМЕНТАРНА СКУПШТИНА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ДОМ НАРОДА

госп. Бакир Изетбеговић, председавајући Дома народа
госп. Драган Човић, први замјеник председавајућег Дома народа
госп. Никола Шпирић, други замјеник председавајућег Дома народа

ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ

гђа Борјана Кришто, председавајућа Представничког дома
госп. Денис Звиздић, први замјеник председавајуће Представничког дома
госп. Небојша Радмановић, други замјеник председавајуће Представничког дома

Поштовани,

У складу са чланом 4.10. Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", бр. 7/02, 13/03, 76/09 и 1/11) у прилогу се доставља Извјештај о раду Државне регулаторне комисије за електричну енергију у 2018. години.

Извјештај је припремљен на службеним језицима у Босни и Херцеговини, а достава се врши у чврстој копији и електронском формату.

С поштовањем,

Прилог: као у тексту

BOSNA I HERCEGOVINA
DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU

IZVJEŠĆE O RADU 2018

Bosna i Hercegovina
**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠĆE O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2018. GODINI**

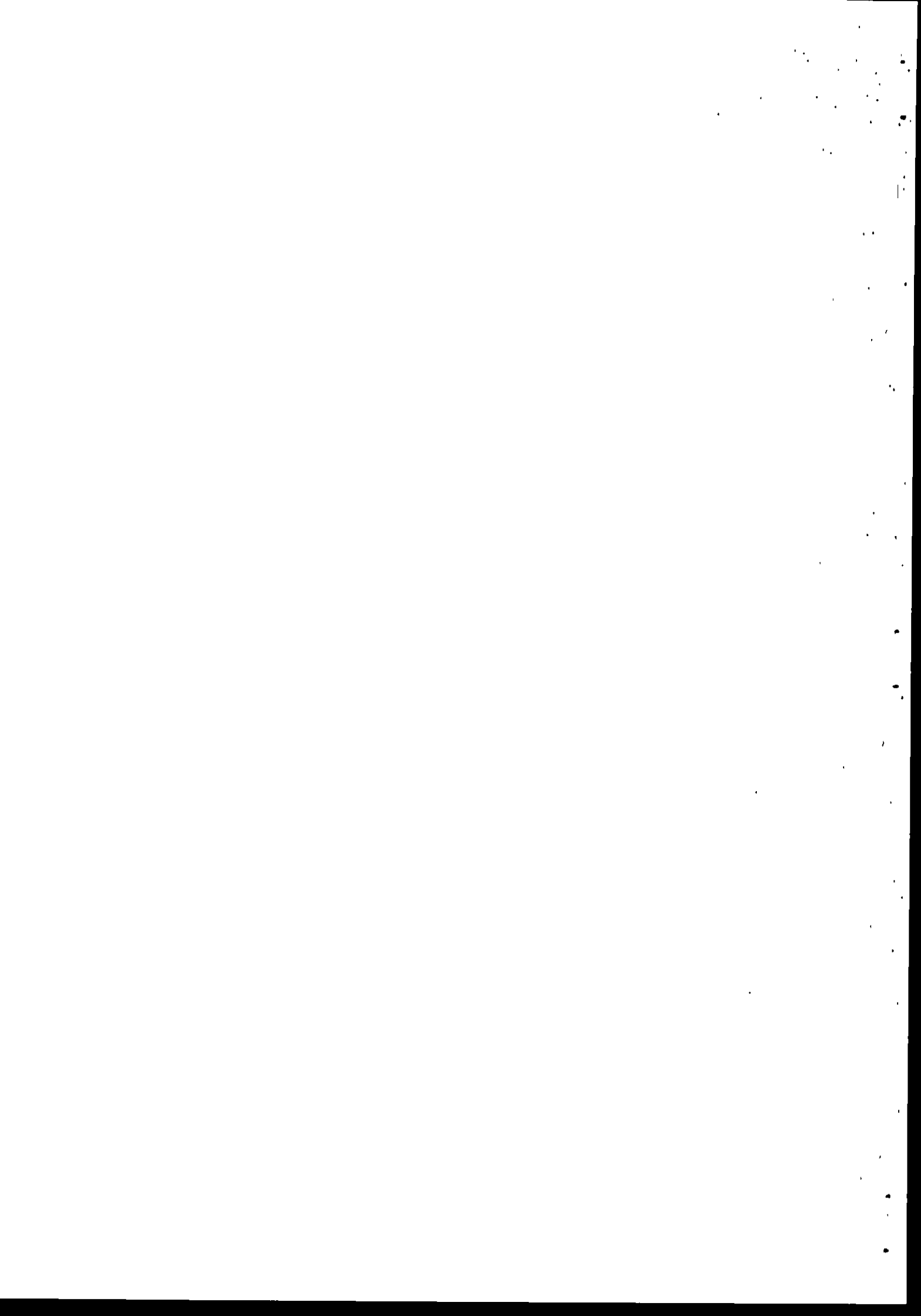
Tuzla, prosinac 2018. godine

Izvešće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju slijedi pristup izvještavanja regulatornih tijela u Europskoj uniji i zahtjeve Energetske zajednice, sa prilagođavanjima koja izražavaju specifičnosti regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini.

Mole se korisnici Izvešća da prilikom uporabe podataka obvezno navedu izvor.

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	7
3.1	Pravila i dokumenta DERK-a.....	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	11
3.3	Postupci licenciranja	16
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	18
3.5	Rješavanje sporova.....	21
3.6	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava	22
3.7	Postupci određivanja tarifa.....	26
3.8	Tržište električne energije	29
3.9	Energetska statistika.....	39
3.10	Ostale ključne aktivnosti	42
4.	AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA	47
4.1	Energetska zajednica	47
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA	53
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	54
4.4	Vijeće europskih energetske regulatora – CEER.....	55
4.5	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER	56
4.6	Međuregionalna suradnja	57
5.	REVIZIJSKO IZVJEŠĆE.....	59
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2019. GODINI	61
PRILOZI		
A:	Osnovni podatci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine	65
B:	Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine	67
C:	Bilančne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine	69
D:	Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine	71
E:	Acquis Energetske zajednice	73

1. UVOD

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa načelima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sustava i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i opskrbom električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i financira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Održivi razvoj energetskeg sektora, na globalnom, regionalnom i lokalnom planu, imperativna je zadaća djelovanja kreatora politika i regulatora, kao i odgovornih kompanija i kupaca. Odluke koje se donose na nacionalnoj i europskoj razini utječu jedne na druge i određuju kako zadovoljavati potrebe za energijom, po kojoj ekonomskoj cijeni i kakvim utjecajem na okoliš. Promjene djeluju na način proizvodnje, transporta i potrošnje energije i utječu na današnje i buduće generacije. Ovi izazovi istodobno su i novi potencijal sektora – omogućavaju se novi fleksibilni odnosi između pružatelja i korisnika usluga, opskrbljivača i kupaca, koji nude učinkovitije modalitete funkcioniranja tržišta. Energetska tranzicija jeste izazov, ali i prilika za novi zamah u razvoju sektora energije, gospodarstva i društva u cjelini.

Bosna i Hercegovina (BiH) je u 2018. godini napravila značajne korake na putu ka integraciji u Europsku uniju. Odgovori na Upitnik i dodatna pitanja Europske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU, koji su izrađeni za poglavlja *Energija, Transeuropske mreže i Zaštita potrošača i zdravlja*, omogućit će detaljno identificiranje neophodnih daljnjih aktivnosti u primjeni energetske pravne stečevine Europske unije o internom tržištu.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je tijekom 2018. godine nastavila misiju regulatora u sektoru, kreirajući uvjete za slobodnu trgovinu i pouzdanu opskrbu električnom energijom, uz kontinuirani nadzor licenciranih subjekata. Zajedno sa regulatorima iz regije, DERK je sudjelovao u realizaciji konkretnih mjera za razvoj regionalnog tržišta električne energije i njegovu integraciju sa tržištem EU.

Tržišna načela u segmentu pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sustava su potpuno zaživjela u BiH i služe kao primjer uspješnog modela u jugoistočnoj Europi. Veleprodajno tržište, mada i dalje nije institucionalizirano, pokazuje impresivan opseg trgovine. Na maloprodajnom tržištu kupci koji su promijenili opskrbljivača nabavili su 14,7 % ukupne krajnje potrošnje. Pored toga, desetine tisuća kupaca promijenilo je uvjete opskrbe promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim opskrbljivačima, čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za opskrbu koja im najbolje odgovara.

Elektroenergetski sustav BiH je u tijeku 2018. godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sustava je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. U elektroprijenosni sustav uključen je novi dalekovod DV 110 kilovolti (kV) Tomislavgrad – Kupres, kao i više novih trafostanica TS 110/x kV. Trafostanica Gornji Brišnik izgrađena je radi priključenja vjetroelektrane Mesihovina na prijenosnu

mrežu. Ovaj, prvi vjetropark u Bosni i Hercegovini, čija je ukupna instalirana snaga 50,6 megavata (MW) pušten je u probni rad 14. ožujka 2018. godine. U travnju 2018. godine u maloj hidroelektrani (MHE) Dub instalirane snage 9,4 MW izvršena je prva sinkronizacija generatora na elektroenergetski sustav, čime je počeo njen probni rad. MHE Dub je priključena na prijenosnu mrežu preko trafostanice TS 110/35 kV Dub. U studenom 2018. godine u pogon je puštena nova trafostanica TS 110/33 kV Jelovača, izgrađena radi priključenja vjetroelektrane Jelovača instalirane snage 36 MW, čije puštanje u rad se očekuje početkom 2019. godine.

U protekloj godini ostvarena je rekordna proizvodnja od 17.873 gigavatsati (GWh) električne energije, što je 2.721 GWh, odnosno 18,0 % više od proizvodnje u 2017. godini. Hidrološki iznimno povoljna godina sa intenzivnim padavinama i dotocima, rezultirala je proizvodnjom od 6.300 GWh u hidroelektranama, što je povećanje 64,5 %. Proizvodnja u termoelektranama je iznosila rekordnih 10.954 GWh, što je 35 GWh, odnosno 3,0 % više nego u prethodnoj godini. Prva vjetroelektrana priključena na prijenosni sustav – Mesihovina, tijekom prve godine svog rada je u mrežu injektirala 103,5 GWh. Proizvodnja u manjim obnovljivim izvorima (male hidroelektrane, vjetroelektrane priključene na distribucijski sustav, solarne i elektrane na biogoriva) također je zabilježila značajno povećanje od 31,0 % i iznosila je 498,21 GWh. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 17,44 GWh.

Ukupna potrošnja električne energije iznosila je 13.294 GWh, što je 0,5 % manje nego prethodne godine. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sustav povećana je 1,6 % i iznosila je 2.604 GWh, dok je distribucijska potrošnja smanjena 0,4 % i iznosila je 10.139 GWh.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava u protekloj godini od 1.994 MW zabilježeno je 18. prosinca 2018. godine u osamnaestom satu, što je manje od povijesnog maksimuma od 2.207 MW iz istog sata 31. prosinca 2014. godine.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 20.326 GWh, što je 12,95 % više nego u 2017. godini. Prijenosni gubici iznosili su 399 GWh, odnosno 1,96 % od ukupne energije u prijenosnom sustavu. Distribucijski gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 950 GWh ili 9,37 % u odnosu na bruto distribucijsku potrošnju, što je najniža razina u povijesti elektroenergetskog sektora BiH.

U 2018. godini izvezeno je 6.472 GWh, što je 25,4 % više nego u prethodnoj godini, dok je uvoz električne energije iznosio 1.865 GWh, sa smanjenjem od čak 43,9 % u odnosu na 2017. godinu. Registrirani tranzit električne energije preko prijenosnog sustava BiH je iznosio 2.959 GWh, što je za 316 GWh ili 9,7 % manje nego prethodne godine.

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je utemeljila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Suad Zeljković, sa mandatom od pet godina (od 11. lipnja 2016. godine), i
- Nikola Pejić, sa drugim mandatom od pet godina (od 11. lipnja 2016. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od pet godina (od 10. kolovoza 2011. godine).

Uočljivo je da je istekao prvi petogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske. Imajući u vidu da je *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH* definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, a slijedom dosadašnje prakse, Milorad Tuševljak obnaša funkciju člana Komisije do završetka procedure za imenovanje člana Komisije iz Republike Srpske u novom mandatu.¹

Od utemeljenja Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni članovi se na jednakopravnoj osnovi rotiraju na funkciji predsjedavajućeg svake godine. Ovu funkciju do 30. lipnja 2018. godine je obavljao Nikola Pejić. Milorad Tuševljak aktuelni je predsjedatelj Komisije do 30. lipnja 2019. godine.

DERK je Zakonom utemeljen kao neovisna i neprofitna institucija Bosne i Hercegovine, uz obvezu djelovanja u skladu sa načelima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti. Navedena načela ugrađena su u sva akta DERK-a i provode se u svim postupcima. Takav način rada uvažava međunarodne primjere dobre prakse i u najvećoj mogućoj mjeri je usuglašen sa *Smjernicama Tajništva Energetske zajednice o neovisnosti nacionalnih regulatornih tijela*. Ugrađena u pravila i permanentno praktično primjenjivana neovisnost Državne regulatorne komisije pokazuje se i dokazuje u svim sferama, uključujući političku, pravnu, sociološku i financijsku dimenziju.

Energetski propisi Europske unije (EU), koji putem mehanizama utemeljenih prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice postaju obvezujući i za Bosnu i Hercegovinu, posebno naglašavaju korelaciju regulatorne neovisnosti i provođenja reformi, te

¹ U vrijeme izrade ovog Izvješća postupak izbora člana Komisije iz Republike Srpske nalazi se u proceduri u Vijeću ministara BiH. Prethodno je Vlada Republike Srpske utvrdila svoj prijedlog koji je potvrdila Narodna skupština Republike Srpske. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine predlaže imenovanje člana Komisije Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

uvode povećane ovlasti i pojačavaju neovisnost regulatora, osobito u nadzoru tržišta i sankcioniranju netržišnog djelovanja.

U skladu sa Zakonom, temeljne odredbe o nadležnosti, organizaciji i načinu rada, financiranju, transparentnosti rada i zaštiti povjerljivih informacija regulira *Statut Državne regulatorne komisije za električnu energiju*, donesen 2003. godine, neposredno po osnutku DERK-a, uz izmjene iz 2004. i 2009. godine. U prosincu 2017. godine donesena je *Odluka o izmjeni Statuta* kojom se decidirano propisuje isključiva organizacijska i protokolarna funkcija predsjedatelja Komisije, bez ikakvih dodatnih ovlasti u predstavljanju, zastupanju ili donošenju odluka DERK-a u odnosu na druga dva člana Komisije. Konzekventno tome se izbjegava prekomjerni formalizam dalje prijave izmjene podataka u statističkim, poreznim i drugim registrima.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za finansijsko-administrativne poslove.

U funkciji učinkovitijeg obavljanja poslova u DERK-u se po potrebi uspostavljaju tematski radni timovi, u čijem radu sudjeluju zaposlenici iz različitih sektora.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja stječu se na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inozemstvu, kao i učenjem na daljinu (eng. *distance e-learning*), koje je postalo dominantno u praksi Komisije. Sistematičnost obuke radi kontinuiranog usklađivanja znanja, vještina i prakse sa potrebama i očekivanjima institucije ostvaruje se i kroz stručne radionice Tajništva Energetske zajednice, obrazovne programe Regionalne asocijacije energetskih regulatora (ERRA), te seminare Direkcije za europske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije Bosne i Hercegovine u Europsku uniju.

Poseban doprinos stručnom usavršavanju u 2018. godini dali su Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kroz projekt *Investiranje u sektor energije* (EIA) i Njemačko društvo za međunarodnu suradnju (GIZ) kroz projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH*, u okviru kojih je organizirano više edukacijskih radionica različitog tematskog sadržaja.

DERK će i dalje biti posvećen osiguranju kontinuiranog profesionalizma osoblja kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te uporabu suvremene tehničke opreme. Opravdanost

Izvešće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2017. godini razmatrano je

- *na 61. sjednici
Zastupničkog doma
Parlamentarne skupštine
BiH održanoj 17. svibnja
2018. godine, i*
- *na 42. sjednici
Doma naroda održanoj
5. lipnja 2018. godine.*

Oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine usvojila su Izvešće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2017. godini.

ovakvog opredjeljenja potvrđuje i informatička, komunikacijska i prezentacijska kompetencija većeg broja pojedinaca da svoja znanja i iskustva uspješno izlažu na domaćim i međunarodnim strukovnim skupovima.

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na adekvatan način informirala i prenosila iskustva iz regulatorne prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a učestvovala je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je, također, pružao kvalitetne stručne informacije o energetskom sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i široj javnosti, uz posebno organiziranu edukaciju predstavnika sredstava javnog informiranja.

U radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju nastaju velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija je u stalnom porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registratorske građe DERK kao njen stvaralac organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim načelima, znanjima i preporukama i kroz uzajamno upoznavanje dviju institucija.

U izvještajnom razdoblju DERK je koristio mogućnost da u svom radu primijeni suvremeni način organizacije uredskog poslovanja, te je, uz poštovanje propisanih standarda i pravila Vijeća ministara BiH, nastavio vođenje elektronskog protokola. Pored učinkovitog unosa i pretraživanja, kao i pohranjivanja velikog broja dokumenata u digitalnom obliku, uvedeni sustav je stvorio pretpostavke za suvremeno upravljanje poslovnim procesima, kao i za integraciju sa drugim poslovnim sustavima. Pri tome se vodilo računa o dobroj praksi koju u izvješćima o reviziji učinka preporučuje Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Prepoznajući važnost slobodnog pristupa informacijama, kao suštinskog obilježja transparentnog i odgovornog rada bilo kojeg javnog organa, i ostajući opredjeljen da trajno djeluje u tom pravcu, DERK omogućava široj javnosti puni uvid u rad i procese odlučivanja, ne zadržavajući se samo u okvirima obveza na ovom polju koje stipulira *Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini*.

Ova svoja nastojanja DERK realizira pravovremenim objavljivanjem svih relevantnih informacija na zvaničnoj internet prezentaciji, ali i u pisanim medijima, kroz prezentacije nacрта svojih akata, te obavijesti i pozive javnosti da sudjeluje u njihovom kreiranju.

Potvrđuje to i postupanje DERK-a po svim podnesenim zahtjevima za pristup informacijama u zakonom propisanim rokovima. U I i II kvartalu 2018. godine, DERK-u nisu

upućivani zahtjevi za pristup informacijama. U III kvartalu obrađeno je pet, a u IV kvartalu jedan takav zahtjev. Niti u jednom od šest podnesenih zahtjeva nije utvrđen izuzetak od objavljivanja traženih informacija, nije bilo ponovnog obraćanja podnositelja po istim pitanjima, a nakon ustupanja traženih podataka izražena je zahvalnost na promptnim i potpunim odgovorima DERK-a.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tijekom 2018. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 14 redovitih sjednica, 25 internih sastanaka i organizirala devet javnih rasprava, od čega je šest imalo opći, a tri formalni karakter.

U izvještajnom razdoblju, na transparentan način i uz vođenje adekvatnih javnih rasprava, u kojima su pored subjekata iz elektroenergetskog sektora svoje komentare mogli davati i zainteresirani članovi javnosti, Komisija je provodila aktivnosti na usvajanju i odobravanju niza dokumenata, određivanju tarifa, izdavanju licenci, i realizirala druge aktivnosti od kojih su najznačajnije grupisane u područja navedena u nastavku.

Otvorenost prema javnosti kroz konzultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti je temeljna orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu uzajamne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela koja djeluju u energetsom sektoru Bosne i Hercegovine.

3.1 Pravila i dokumenta DERK-a

Pravila za rad mreža u vezi priključivanja

Harmonizacija, odnosno jednoznačno uređenje cijelog skupa pravila za rad mreža prepoznato je u Trećem energetsom paketu EU.² Shodno tome, zemlje članice EU, kroz puno angažiranje Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E), Europske mreže operatora prijenosnog sustava za plin (ENTSO-G) i Agencije za suradnju energetske regulatora (ACER), provele su kompleksnu aktivnost donošenja pravila i smjernica za rad mreža (mrežna pravila EU – eng. *Network Codes*). Skup ovih pravila u domenu električne energije uključuje pravila o tržištu, radu sustava i priključivanju:

Pravila o tržištu

- Uredba Komisije (EU) 2015/1222 od 24. srpnja 2015. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima (CACM),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1719 od 26. rujna 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta (FCA), i
- Uredba Komisije (EU) 2017/2195 od 23. studenog 2017. o uspostavljanju smjernica za električnu energiju uravnoteženja (EB).

² Uspostavljanje pravila i smjernica za rad mreža definirano je člankom 6. Uredbe (EZ) br. 714/2009, odnosno Uredbe (EZ) br. 715/2009.

Na redovitim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlastima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne naravi.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih osoba i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću javnu raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u tijeku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička javna rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na temelju kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna javna rasprava.

Redovite sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

Pravila o radu sustava

- Uredba Komisije (EU) 2017/1485 od 2. kolovoza 2017. o uspostavljanju smjernica za pogon elektroenergetskog prijenosnog sustava (SO), i
- Uredba Komisije (EU) 2017/2196 od 24. studenog 2017. o uspostavljanju mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu elektroenergetskih sustava (ER).

Pravila o priključivanju

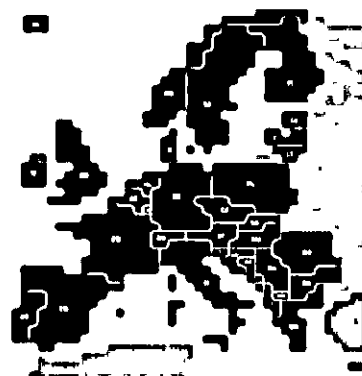
- Uredba Komisije (EU) 2016/1388 od 17. kolovoza 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca (DCC),
- Uredba Komisije (EU) 2016/631 od 14. travnja 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu (RfG), i
- Uredba Komisije (EU) 2016/1447 od 26. kolovoza 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sustava za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka (HVDC).

Pravila i smjernice za rad mreža su tehnički propisi donijeti u cilju utvrđivanja zajedničkih pravila za siguran rad sustava, te funkcioniranje i integraciju tržišta. Ovi pravni akti dopunjuju postojeći *acquis* Europske unije o električnoj energiji i izravno se primjenjuju u njenim članicama. Oni predstavljaju ključni element za učinkovito funkcioniranje paneuropskog tržišta, koje u prvi plan stavlja kupce energije.

U Energetskoj zajednici tijekom prethodne dvije godine vođene su aktivnosti na donošenju odluka Stalne skupine na visokoj razini (PHLG) prema kojima ova pravila postaju dio *acquis*-a. PHLG je 12. siječnja 2018. godine donio odluke kojima su u *acquis* Energetske zajednice u sektoru električne energije uključena pravila o priključivanju, odnosno Uredba Komisije (EU) 2016/631, Uredba Komisije (EU) 2016/1388 i Uredba Komisije (EU) 2016/1447. Stoga se problematika transpozicije i implementacije pravila i smjernica za rad mreža nametnula kao jedna od ključnih aktivnosti u radu nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini, uključujući DERK i NOS BiH.

U tom smislu, Državna regulatorna komisija je u lipnju 2018. godine donijela *Odluku o transponiranju pravila za rad mreža u vezi priključivanja*, kojom su za sektor električne energije u Bosni i Hercegovini definirani načini i rokovi transponiranja tri navedene uredbe Europske komisije, koje su odlukama PHLG-a prilagođene pravnom okviru Energetske zajednice. Tom prilikom ove uredbe objavljene su na jezicima u službenoj uporabi u Bosni i Hercegovini u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

entsoe

Navedenom odlukom Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini pozvan je da bez odlaganja dostavi Mrežni kodeks i inovira pravila kojima se osigurava primjena dijelova koji imaju skraćeni rok za implementaciju, te da u narednom razdoblju osigura usklađenost svojih pravila sa svim zahtjevima sadržanim u predmetnim uredbama. DERK je svojom odlukom pozvao Regulatornu komisiju za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine, Regulatornu komisiju za energetiku Republike Srpske i druga nadležna tijela da osiguraju usklađenost svojih relevantnih akata sa zahtjevima sadržanim u uredbama o priključenju.

DERK je tijekom 2018. godine, koordinirajući svoje djelovanje sa NOS-om BiH, utvrdio *Nacrt pravilnika o radu mreža u vezi priključivanja*, kojim se vrši transpozicija dijela pravila o radu mreža u vezi priključivanja koja su u njegovoj nadležnosti, a čija provedba se vrši bez odlaganja. Opća javna rasprava o ovom dokumentu bit će održana sredinom siječnja 2019. godine. Donošenje Pravilnika planirano je tijekom veljače 2019. godine, kada se planira i odobrenje novog Mrežnog kodeksa, kojim će se izvršiti transpozicija dijela pravila o priključenju koja su u nadležnosti NOS-a BiH.

Pravila o pomoćnim i sustavnim uslugama i balansiranju elektroenergetskog sustava BiH

Tijekom proteklih nekoliko godina, svjesna važnosti pomoćnih usluga i balansiranja (uravnoteženja) elektroenergetskog sustava, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u suradnji sa Neovisnim operatorom sustava u BiH i drugim elektroprivrednim kompanijama, provela niz aktivnosti kojima je ustanovljen novi način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine.

Koncept pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine, utvrđen u ožujku 2014. godine, definirao je temeljna rješenja, ilustrirao značajan broj procedura koje je trebalo izraditi, te strateški trasirao daljnje pravce upotpunjavanja postojećeg regulatornog okvira pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava. Koncept uključuje rješenja za energetski i financijski obračun debalansa, odnosno odstupanja od dnevnog rasporeda balansno odgovornih strana, a uvođenjem tarife za sustavnu uslugu omogućeno je financijsko poravnanje između NOS-a BiH kao operatora balansnog tržišta i tržišnih sudionika koji na tom tržištu pružaju svoje usluge.

Brojne aktivnosti DERK-a i NOS-a BiH, detaljno opisane u prethodnim izvješćima o radu regulatorne komisije, rezultirale su skupom pravila i odluka kojim su tržišna načela od 1. siječnja 2016. godine uvedena u ranije potpuno regulirani način pružanja pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sustava

BiH. Time je povećana svrhovitost otvorenog veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini (vidjeti dio 3.8).

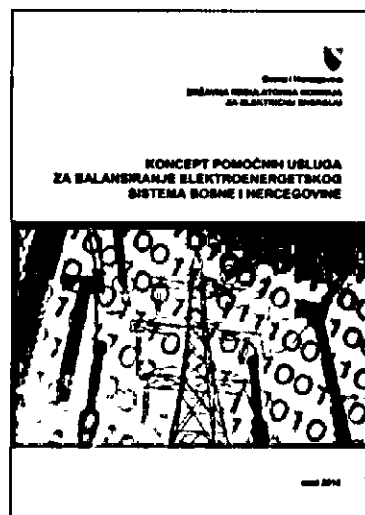
Tijekom protekle tri godine, balansno tržište električne energije u Bosni i Hercegovini je uspješno funkcioniralo i primjer je uspješnog modela u jugoistočnoj Europi. Ipak, uvažavajući ranu fazu primjene i dinamičnost naravi ovog tržišta, DERK je kontinuirano pozorno pratio njegovo funkcioniranje, a po potrebi mijenjana su akta koja uređuju njegovo djelovanje.

U tom smislu je i NOS BiH u više navrata doradivao prateće dokumente Tržišnih pravila (*Procedure za pomoćne usluge i Pravilnik o radu dnevnog tržišta balansne energije*). Dorade Procedura za 2018. godinu vršene su u dijelovima koji se odnose na nominiranje i praćenje kvaliteta rada sekundarne regulacije. Inovirani Pravilnik, koji je u primjeni od siječnja 2018. godine, dodatno animira pružatelje pomoćnih usluga u nominiranju dobrovoljnih ponuda balansne energije (uvedene su različite vrste ponuda, minimalno vrijeme angažiranja dobrovoljnih ponuda skraćeno je na 30 minuta, izvršene su izmjene u unutardnevnim aktivnostima itd.). Također, u Pravilnik je uključeno poglavlje *Određivanje cijene debalansa* u kojem je definirano određivanje cijene u slučaju kada nema realiziranih ponuda za kapacitet sekundarne regulacije i nije aktivirana tercijarna regulacija.

U cilju daljnjeg unaprjeđenja funkcioniranja balansnog tržišta i sustava pomoćnih usluga, u lipnju 2018. godine održan je sastanak sa svim pružateljima pomoćnih usluga. Tom prigodom prepoznata je potreba izrade posebnog dokumenta koji će obraditi obračun debalansa balansno odgovorne strane (BOS) kada je isti uzrokovan razvojem događaja na koje BOS ne može izravno utjecati, na primjer u slučaju ispada proizvodnih objekata zbog problema u elektroprijenosnom sustavu (ispadi dalekovoda, transformatora i sl.). U tom smislu inicirana je izrada studije za unaprjeđenje balansnog mehanizma, odnosno balansnog tržišta električne energije i pripremu revizije Tržišnih pravila.

Uspješnim razvojem balansnog tržišta značajno je povećana ponuda usluga, te su već na godišnjim tenderima koje je krajem 2018. godine organizirao NOS BiH, potrebe za pomoćnim uslugama u 2019. godini u značajnoj mjeri osigurane (električna energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu, kao i pričuvni kapaciteti za tercijarnu regulaciju 'nagore' i 'nadolje' u potpunosti su osigurani, dok je sekundarna regulacija u vršnom razdoblju osigurana u potpunosti, a u nevršnom 78,5 %). Nedostajuće količine pričuva kapaciteta sekundarne regulacije u nevršnom razdoblju bit će nabavljene na mjesečnoj osnovi.

Povećanje cijena na regionalnom veleprodajnom tržištu se odrazilo na kretanje cijena na balansnom tržištu u BiH, te prosječna cijena energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom

sustavu koja je postignuta na tenderu za 2019. godinu iznosi 135,96 KM/MWh, što je 34,4 % više od iste vrijednosti za 2018. godinu. Za razliku od energije, cijene kapaciteta u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji su smanjene, pa je npr. tercijarna pričuva nabavljena po prosječnoj cijeni od 3,54 KM/MW/h, što je 15,6 % manje nego u prethodnoj godini.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnje razdoblje. Svrha plana je da informira sadašnje i buduće korisnike elektroenergetskog sustava o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istodobno, ovaj plan se koristi i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji se, obuhvatajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također, izrađuje svake godine pokrivajući desetogodišnje razdoblje.

Osnovni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilance snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obveza prema Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E).

Neovisni operator sustava u BiH, kao i svi drugi operatori sustava udruženi u ENTSO-E, ima obvezu da da svoj doprinos u izradi *Europskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009 o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije, priprema svake druge godine.³ U tom smislu, NOS BiH ima obvezu dostavljanja planova razvoja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine baziranih na potrošnji i proizvodnji koja uključuje i nove izvore, kao i planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i interkonekcija. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnoj razini, uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Prognoza potrošnje električne energije za razdoblje od 2019. do 2028. godine je izrađena uz korištenje stečenog iskustva u pripremi ove vrste planova, uvažavajući postojeće trendove kao i procjene različitih međunarodnih i domaćih institucija. Pored navedenog, vrijedan faktor pri prognoziranju potrošnje električ-

³ TYNDP 2018, odnosno najnoviji *Europski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* revidiran je nakon javnih konzultacija i objavljen 19. studenog 2018. godine, kada je i dostavljen Agenciji za suradnju energetskih regulatora (ACER) u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009.

ne energije je kretanje bruto društvenog proizvoda, pri čemu se koriste podaci i procjene međunarodnih finansijskih institucija.

Za izradu *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2019. – 2028. godina* osigurani su adekvatni ulazni podaci, mada pojedini korisnici prijenosnog sustava ne dostavljaju podatke prema odredbama Mrežnog kodeksa, prvenstveno u domeni potrošnje. Također, evidentno je da pojedini investitori nerealno procjenjuju godinu ulaska objekta u pogon, u kom slučaju NOS BiH vrši svoju procjenu. U smislu informiranja o dinamici realizacije priključenja novih proizvodnih objekata na prijenosnu mrežu prepoznata je potreba značajnijeg doprinosa entitetskih resornih ministarstava i regulatornih komisija.

Javna rasprava o dokumentu, održana u ožujku 2018. godine, usredotočila se na prognozu potrošnje, nove proizvodne kapacitete i bilance snage i energije na prijenosnoj mreži. Bilance snage i energije za narednih deset godina upućuju na potrebu izgradnje novih proizvodnih kapaciteta.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u svibnju 2018. godine donijela *Odluku o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2019. – 2028. godina*.

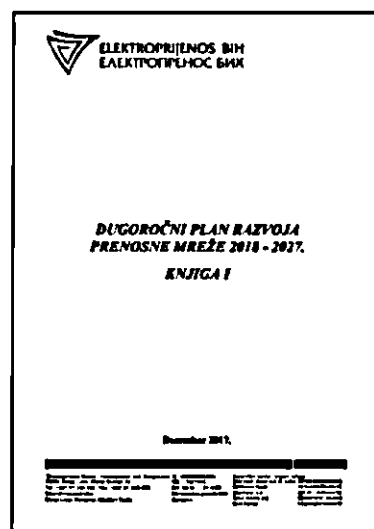
Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže

Izradom Dugoročnog plana omogućava se kvalitetnije ispunjavanje obveza prema Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) u pogledu doprinosa izradi Europskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina.

Prema važećim zakonskim odredbama, Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže izrađuje se svake godine i pokriva naredno desetogodišnje razdoblje. Dugoročni plan za naredno desetogodišnje razdoblje treba biti dostavljen DERK-u na odobrenje do kraja listopada. Značaj pripreme Dugoročnog plana ogleda se u činjenici da Elektroprijenos BiH na osnovu ovog plana izrađuje godišnji investicijski plan i dostavlja ga DERK-u na odobrenje do kraja studenog za narednu godinu.

Početkom studenog 2017. godine Elektroprijenos BiH je dostavio NOS-u BiH *Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2018. – 2027. godina* na pregled i reviziju. Nakon što je dobio Izvješće NOS-a BiH o pregledu Plana, Elektroprijenos BiH je krajem 2017. godine dostavio NOS-u BiH korigirani Dugoročni plan, koji je Upravni odbor NOS-a BiH odobrio 9. veljače 2018. godine.

Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2018. – 2027. godina dostavljen je DERK-u na odobrenje sredinom veljače 2018. godine, uz višemjesečno zakašnjenje. Ovaj planski dokument definira potrebna pojačanja postojećih i izgradnju novih objekata prijenosne mreže kako bi se pravovremeno

pokrenule aktivnosti na projektovanju, izgradnji i puštanju u pogon infrastrukture neophodne za kontinuiranu opskrbu i pouzdan i stabilan rad prijenosnog sustava. Prijenosna mreža planirana na ovaj način osigurava jednake uvjete za već priključene korisnike i one koji će se priključiti na prijenosnu mrežu. To podrazumijeva ujednačene uvjete vezane za stanje prijenosne mreže po pitanju starosti i obnavljanja opreme, izgradnje novih objekata i pogonske spremnosti objekata u funkciji prijenosa električne energije.

Potrebna sredstva za realizaciju predviđenih investicija u razdoblju od 2018. do 2027. godina iznose 678,86 milijuna KM. Od toga se 193,15 milijuna KM odnosi na izgradnju novih objekata, uključujući 172,65 milijuna KM za nove trafostanice i dalekovode, te 20,5 milijuna KM za nove međudržavne dalekovode. Za rekonstrukciju, odnosno sanaciju i potrebna proširenja potrebno je 472,01 milijuna KM, od čega je za rekonstrukciju i proširenje trafostanica potrebno 301,55 milijuna KM, za rekonstrukciju dalekovoda 126,46 milijuna KM, za zamjenu SCADA sustava (Sustav za nadzor, upravljanje i prikupljanje podataka) 8 milijuna KM, za obnavljanje telekomunikacijske opreme 36 milijuna KM, te ugradnju prigušnica za poboljšanje naponskih prilika u elektroenergetskom sustavu 13,7 milijuna KM.

Nakon provedenih analiza, u ožujku 2018. godine DERK je donio *Odluku o odobravanju Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2018. – 2027. godina*. Tom prilikom usvojen je Zaključak koji sadrži zapažanja i stavove DERK-a proistekle iz razmatranja Dugoročnog plana, te zahtjeve regulatora prema NOS-u BiH i Elektroprijenosu BiH, kao reguliranim kompanijama.

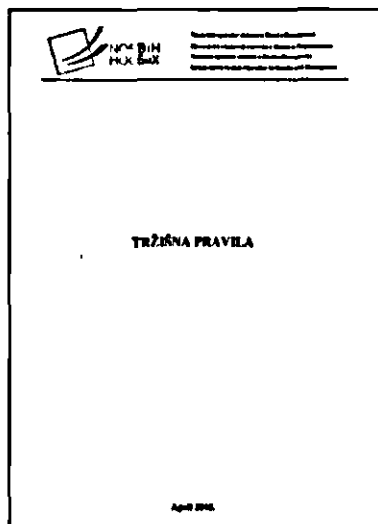
Tržišna i mrežna pravila

Državna regulatorna komisija je tijekom 2017. godine pozorno pratila primjenu Tržišnih pravila i Mrežnog kodeksa.

Tržišnim pravilima uređuju se odnosi između NOS-a BiH i licenciranih sudionika na tržištu električne energije. Cilj pravila je kreiranje uvjeta za siguran rad elektroenergetskog sustava BiH, uključujući učinkovitu nabavu pomoćnih usluga i pružanje sustavne usluge, uravnoteženje sustava BiH uz što manje troškove, te učinkovito funkcioniranje i daljnji razvoj veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Tržišna pravila su iznimno zahtjevan tehnički dokument koji uključuje osnovni koncept dizajniranja tržišta, zakonodavno-pravni regulatorni okvir uređenja tržišta, tehničke preduvjete za funkcioniranje tržišta i navodi niz procedura kojima se uređuju tehnički i komercijalni odnosi među sudionicima na tržištu.

Važeća Tržišna pravila DERK je odobrio u svibnju 2015. godine, uz početak efektivne primjene od 1. siječnja 2016. godine.

Mrežni kodeks je jedan od ključnih dokumenata za funkcioniranje elektroenergetskog sustava i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Njime se uređuje način planiranja i razvoja prijenosnog sustava, uvjeti za priključenje (procedure, ugovori, kriteriji), način operativnog planiranja (predviđanje potrošnje, upravljanje mrežnim ograničenjima) i operativnog rada (dispečing, procedure, komunikacije), mjere u nepredviđenim situacijama (kontrola potrošnje, obnova rada sustava nakon potpunog ili djelimičnog raspada), način na koji se obavlja obračunsko mjerenje u elektroenergetskom sustavu i ostale neophodne tehničke mjere za kvalitetan i pouzdan rad prijenosnog sustava.

Cilj Mrežnog kodeksa je da definira elemente za sigurno i pouzdano funkcioniranje elektroenergetskog sustava BiH, te da omogućiti razvoj, održavanje i upravljanje prijenosnom mrežom u skladu sa primjenjivim pravilima i pozitivnom europskom praksom.

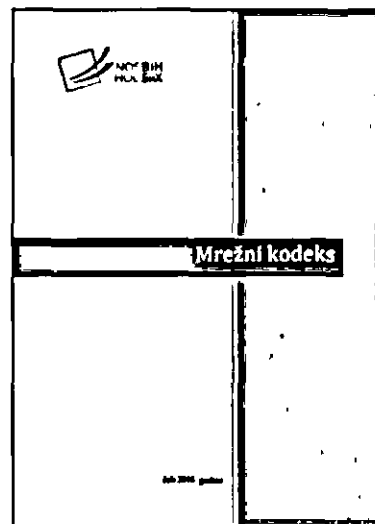
Novi Mrežni kodeks, odobren rujna 2018. godine, predstavlja kvalitativni iskorak u strukturalnom i normativnom smislu, dodatno determinira pripremu planskih dokumenata i procedure priključenja, te u značajnoj mjeri uključuje standarde definirane Europskim mrežnim pravilima, uključujući inovirane opsege naponskih razina u normalnom i poremećenom pogonu.

Pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO) čije sjedište je u Podgorici, formalno je uspostavljen 27. ožujka 2014. godine, uz početak operativnog djelovanja od 27. studenog 2014. godine, kada su organizirane godišnje aukcije na granicama BiH – Crna Gora i BiH – Hrvatska.

Tijekom 2018. godine SEE CAO je svoj rad organizirao u skladu sa pravilima za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta koja su svojim pojedinačnim odlukama odobrili nadležni regulatoru u regiji, uključujući Državnu regulatorna komisija za električnu energiju. Ova pravila uključuju:

- Usklađena pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa shodno članku 51. Uredbe Komisije (EU) 2016/1719 od 26. rujna 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta,
- Posebni aneks Usklađenih pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa na granicama zone trgovanja koje opslužuje Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO),
- Pravila za eksplicitnu dnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granicama zone trgovanja koje opslužuje SEE CAO,

- Sporazum o sudjelovanju, između Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi d.o.o. Podgorica (Platforma za dodjelu) i registriranog sudionika,
- Financijski uvjeti za sudjelovanje u postupcima koje organizira Platforma za dodjelu u skladu sa Sporazumom o sudjelovanju,
- Pravila nominacije SEE CAO, i
- Pravila o informacijskom sustavu SEE CAO.

DERK je u više prilika, na domaćim i međunarodnim skupovima, izražavao svoju potporu uspješnom radu SEE CAO, uz očekivanje da će u zemljopisni obuhvat u skoroj budućnosti biti uključeni operatori iz svih zemalja jugoistočne Europe.

S obzirom da Srbija ne sudjeluje u radu ovog Ureda, i dalje postoji potreba reguliranja pravila za dodjelu prekograničnih kapaciteta na zajedničkoj granici BiH i Srbije, i to na godišnjoj, mjesečnoj i dnevnoj razini. Stoga je DERK, na zahtjev NOS-a BiH, 18. prosinca 2018. godine odobrio:

- *Pravila za godišnje i mjesečne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH), i*
- *Pravila za dnevne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH).*

Kako SEE CAO ne pokriva unutarodnevnu dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta, to su na zahtjev NOS-a BiH istom odlukom DERK-a odobrena i:

- *Pravila za unutarodnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i EMS AD Beograd (EMS),*
- *Pravila za unutarodnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i Crnogorskog elektro-prijenosnog sustava AD (CGES), i*
- *Pravila za unutarodnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Hrvatskog operatora prijenosnog sustava (HOPS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH).*

Dodjelu prijenosnih kapaciteta i u 2019. godini na granici sa Srbijom putem godišnjih i mjesečnih aukcija provodit će Elektromreža Srbije (EMS), a dnevne i unutarodnevne aukcije NOS BiH. Unutarodnevne aukcije na granici sa Hrvatskom provodit će HOPS, a na granici sa Crnom Gorom NOS BiH.

Prekogranična tercijarna regulacija

Tijekom 2017. godine NOS BiH je sa susjednim operatorima sustava pokrenuo aktivnosti na uspostavi modela koji omogućava prekograničnu razmjenu tercijarne regulacijske električne energije. Nakon što je u tom smislu registriran virtualni prekogranični dalekovod, NOS BiH je podnio DERK-u na odobrenje *Ugovor o uzajamnoj isporuci prekogranične tercijarne regulacijske električne energije radi osiguravanja sustavnih usluga iz inozemstva za elektroenergetske sustave Bosne i Hercegovine i Srbije*. Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je ovaj Ugovor 11. listopada 2017. godine.

Početkom 2018. godine pripremljen je *Ugovor o uzajamnoj isporuci prekogranične tercijarne regulacijske električne energije radi osiguravanja sustavnih usluga iz inozemstva za elektroenergetske sustave Bosne i Hercegovine i Crne Gore*, koji DERK odobrio 13. ožujka 2018. godine.

Predmet ovih ugovora je pružanje pomoći u vidu uzajamne isporuke prekogranične tercijarne regulacijske energije u cilju povećanja sigurnosti i pouzdanosti rada susjednih elektroenergetskih sustava. Na ovaj način se formalizira prekogranična razmjena jednog od proizvoda na balansnom tržištu za koji je prema ranijoj terminologiji korišten naziv 'havarijska energija'. Za obračun transakcija koristi se virtualni dalekovod registriran na SCADA sustavima dva operatora sustava preko kojeg se simulira razmjena, što je u skladu sa odredbama *Operativnog priručnika ENTSO-E za kontinentalnu Europu*. Za potrebe razmjene energije u fizičkom smislu koristi se preostali raspoloživi prekogranični kapacitet, nakon završetka unutardnevne alokacije kapaciteta. Primjenom ovih ugovora ispunjava se dio obveza Bosne i Hercegovine iz *Mape puta za implementaciju inicijative 'Zapadni Balkan 6'* (tzv. *WB6 inicijativa*), koji se odnosi na prekograničnu razmjenu usluga balansiranja.

3.3 Postupci licenciranja

Tijekom 2018. godine DERK je izdao šest licenci za različite djelatnosti, a u vrijeme izrade ovog Izvješća, intenzivno radi na rješavanju zahtjeva koji je radi obnove licence za djelatnost međunarodne trgovine podnijela Ezpada d.o.o. Mostar.

Zbog isteka roka važenja prethodno izdane licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom provedeni su postupci i obnavljanja licence sa razdobljem važenja od pet godina sljedećim subjektima:

- Erdal d.o.o. Sarajevo (svibanj 2018. godine),
- Energy Financing Team d.o.o. Bileća (svibanj 2018. godine), i
- G-Petrol d.o.o. Sarajevo (kolovoz 2018. godine).

Privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom sa razdobljem važenja od dvije godine su dodijeljene sljedećim subjektima:

- Vitol Adriatik d.o.o. Sarajevo (ožujak 2018.),
- Alumini Trade d.o.o. Mostar (svibanj 2018.), i
- LE Trading BH d.o.o. Banja Luka (kolovoz 2018.).

Sve licence za djelatnost međunarodne trgovine koje su izdane nakon siječnja 2016. godine koriste se u skladu sa *Standardnim uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom*. Donošenjem ovih uvjeta, kao standardnog i unaprijed poznatog skupa regula o pravima i obvezama vlasnika licence (čije se prihvatanje potvrđuje podnošenjem pisane izjave već uz sam zahtjev za dobijanje licence), DERK je dodatno pojednostavio i ubrzao postupak izdavanja ove vrste licence koji je u praksi najbrojniji. Time je značajno reducirana i količina dokumenata koja je ranije iz formalno-proceduralnih razloga cirkulirala kako unutar DERK-a tako i u komunikaciji sa podnositeljem zahtjeva i zainteresiranim trećim osobama.

U veljači 2018. godine donesene su odluke o nastavku korištenja licenci zbog promjene naziva vlasnika licence (Prvo plinarsko društvo d.o.o. Sarajevo u Erdal d.o.o. Sarajevo i HEP-Trade d.o.o. Mostar u HEP Energija d.o.o. Mostar). Nakon prijave izvršene promjene adrese Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, donesena je odluka o nastavku korištenja licence na novoregistriranoj adresi za ovog licenciranog subjekta (studen 2018. godine).

Na zahtjev vlasnika licence, u veljači 2018. godine donesena je odluka o ukidanju licence za Proenergy d.o.o. Mostar.

Pored kompanija koje su već navedene u ovom dijelu Izvješća, kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, u prethodnom razdoblju u istom statusu registrirani su i Comsar Energy Trading d.o.o. Banja Luka, Axpo d.o.o. Sarajevo, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, Interenergo d.o.o. Sarajevo, Danske Commodities BH d.o.o. Sarajevo, GEN-I d.o.o. Sarajevo, Alpiq Energija BH d.o.o. Sarajevo, HSE BH Energetsko poduzeće d.o.o. Sarajevo, EFT-Rudnik i Termoelektrana Stanari d.o.o. Stanari, JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar, MH Elektroprivreda Republike Srpske – Matično poduzeće a.d. Trebinje i JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo. Dakle, licencu za međunarodnu trgovinu na kraju 2018. godine posjeduje 20 subjekata.

Licencu za obavljanje djelatnosti neovisnog operatora sustava ima Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, a za djelatnost prijenosa električne energije Elektroprijenos Bosne i Hercegovine a.d. Banja Luka. JP Komunalno Brčko

d.o.o. Brčko je u posjedu licence za distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH i licence za obavljanje djelatnosti trgovine i opskrbe električnom energijom na teritoriji BiH.

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je svake godine, pa i ove, u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u pregledima objekata koje koristi u obavljanju djelatnosti prijenosa električne energije, kao i u pregledima dalekovoda koji nisu u njegovom vlasništvu i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u travnju 2018. godine donio odgovarajuće zaključke. U istom mjesecu donesen je Zaključak o ažuriranju prilogâ Uvjeta za korištenje licence za djelatnost distribucije električne energije, odnosno pregledâ objekata koji se koriste za tu djelatnost.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tijekom godine u okviru svojih redovitih aktivnosti Državna regulatorna komisija za električnu energiju prati usuglašenost rada licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovitih i izvanrednih izvješća koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnja, polugodišnja, mjesečna i dnevna izvješća o pojedinim aktivnostima, kako onim financijske, tako i tehničke i organizacijske naravi. Također, dostupna su i izvješća vlasnika licenci o izvanrednim pogonskim događajima u sustavu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju izravan uvid u njihove dokumente i aktivnosti što ima veliki značaj, osobito prilikom analize financijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

Tijekom listopada i studenog 2018. godine obavljene su posjete sljedećim reguliranim subjektima:

- Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini,
- Elektroprijenos Bosne i Hercegovine, i
- JP Komunalno Brčko.

Nakon obavljene posjete u funkciji regulatornog nadzora DERK je podsjetio Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini da je financijska dimenzija poslovanja regulirane kompanije predmetom posebne pozornosti, naglašavajući da je potpuno i pravovremeno informiranje nadležnog regulatora prevashodno u interesu reguliranih subjekata, te da propuštanje dostavljanja relevantnih informacija može značajno utjecati na odluke koje donosi DERK u okviru tarifnih postupaka.

Ukazano je na obvezu poštovanja rokova za reviziju i dostavu Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže (do kraja listopada tekuće godine za razdoblje koji pokriva narednih deset godina),

te konstatirano kašnjenje u dostavi inoviranog prijedloga granične snage integracije neupravljivih izvora energije na prijenosnu mrežu.

Naloženo je praćenje kvaliteta napona u skladu sa standardima EN 50160 i IEC 60038, uz naglašenu potrebu održavanja granične vrijednosti napona na visokonaponskoj mreži u skladu sa veličinama utvrđenim novim Mrežnim kodeksom, odnosno poduzimanja neophodnih aktivnosti kako bi se višegodišnji problem previsokih napona što prije riješio. Također, iskazana je potreba da NOS BiH izradi statistički pregled događaja koji su za posljedicu imali beznaponsko stanje sabirnica u trafo-stanicama Elektroprijenosa BiH, sa prijedlogom mogućih mjera za poboljšanje, a u cilju smanjenja broja beznaponskih stanja, obzirom da je evidentno da se broj ovakvih događaja iz godine u godinu povećava.

Naglašena je neophodnost pravovremenog i potpunog izvještavanja o međunarodnim aktivnostima NOS-a BiH uključujući aktivnosti u okviru Centra za koordinaciju sigurnosti (SCC), Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO), Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E), kao i o aktualnom statusu i provođenju sporazuma na razini Kontrolnog bloka SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina).

U cilju povećanja transparentnosti, uključujući informiranje i kvalitetnu interakciju sudionika na tržištu, istaknut je značaj pravovremene objave pravila, propisa, formula i drugih dokumenata, kao i ažuriranja energetske pokazatelja i drugih informacija u okviru internet prezentacije NOS-a BiH, kako na jezicima koji su u službenoj uporabi u BiH, tako i na engleskom jeziku.

ELEKTROPRIJENOS BiH
ЕЛЕКТРОПРЕНОС БИХ

U okviru regulatornog nadzora DERK je posebno ukazao na obveze Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine u izradi dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za razdoblje od 10 godina, kao i u izradi i usvajanju godišnjeg investicionog plana. Tom prilikom DERK je izrazio zabrinutost zbog značajnih kašnjenja u dostavljanju ovih planskih dokumenata, čime se onemogućava realizacija potrebnih investicija i ugrožava pouzdan rad sustava i kvalitet opskrbe električnom energijom. Posebno zabrinjava indolentan odnos Kompanije zbog potpunog odsustva informiranja DERK-a o razlozima propuštanja izvršenja ovih obveza ili pokretanju aktivnosti u ovom pogledu.

DERK već duži niz godina ukazuje da su naponske prilike u elektroenergetskom sustavu BiH često iznad propisanih vrijednosti. Državna regulatorna komisija konstatirala je da u Kompaniji postoji svijest o neophodnosti rješavanja ovog problema, ali i dalje izostaju konkretne aktivnosti u tom smjeru. S tim u vezi, DERK je ukazao na neophodnost sinkronizacije aktivnosti sa susjednim operatorima sustava, kao i aktivnog angažiranja u okviru projekta u organizaciji WBIF (eng. *Western Balkan Investment Framework*),

kako bi se u što skorijoj budućnosti naponi na prijenosnoj mreži doveli u tehnički prihvatljive opsege.

Elektroprijenosu BiH je naloženo da pravovremeno i u potpunosti izvještava DERK o svim važnim pitanjima koja se odnose na tijek i ishode sudskih sporova. Naime, Elektroprijenos BiH je jedna od strana u više finansijski značajnih procesa, koji u slučaju negativnog ishoda za Kompaniju mogu ugroziti njeno poslovanje i imati negativne implikacije na funkcioniranje elektroenergetskog sektora u cjelini.

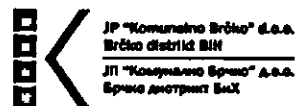
Regulirana kompanija je pozvana da pruži kompletnu informaciju u vezi prava vlasništva nad informaciono-telekomunikacionom opremom, kao i prava služnosti pojedinih kompanija nad sredstvima Elektroprijenosa BiH, te da dostavi dodatne informacije o planiranim investicijama u informaciono-telekomunikacionu opremu.

Nakon obavljene posjete u funkciji regulatornog nadzora JP Komunalnog Brčko, Državna regulatorna komisija je još jednom ukazala na neophodnost razvoja zakonskog okvira u Brčko Distriktu BiH, odnosno usvajanja novog zakona o električnoj energiji, u skladu sa Trećim energetskeim paketom, kao i zakona o obnovljivim izvorima energije i učinkovitoj kogeneraciji, te zakona o energetskeoj učinkovitosti. Izostanak donošenja navedenih zakona koči kvalitetne i pravovremene napore na sve promjene koje se dešavaju u energetskeom sektoru na području Distrikta.

Komunalno Brčko je pozvano da do donošenja novog zakonskog okvira, primjenjujući važeću legislativu, kreira privremena rješenja radi omogućavanja priključenja novih proizvodnih objekata na mrežu, i da time pored razvoja obnovljivih izvora električne energije, doprinese i povećanju sigurnosti opskrbe električnom energijom.

DERK je podsjetio Komunalno Brčko na neophodnost rješavanja vlasničkih odnosa nad osnovnim sredstvima u funkciji distribucije i opskrbe električnom energijom, a koja se vode kao osnovna sredstva Vlade Brčko Distrikta BiH, dok Komunalno Brčko ima pravo služnosti. DERK je još jednom naglasio neophodnost ispunjavanja obveza koje se odnose na potpuno računovodstveno razdvajanje djelatnosti distribucije i opskrbe, kao i ovih djelatnosti u odnosu na druge djelatnosti koje nisu vezane za elektroenergetski sektor (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada).

Komunalno Brčko je pozvano da, pored zahtjeva za ažuriranje priloga licence za distribuciju električne energije koji se dostavlja po isteku godine, obavještava DERK o svim izmjenama u distribucijskeoj mreži u vrijeme njihovog nastanka. Također, zatražena je dostava svih zapisnika i rješenja nadležnih inspekcija.

Obzirom na postojanje kvalitetne baze podataka o pokazateljima kontinuiteta isporuke, Komunalno Brčko je pozvano da izradi pregled ovih pokazatelja tijekom prethodnih pet godina (tablično i grafički), kao i pregled podataka o planiranim i neplaniranim prekidima. Također, zatražena je dostava pokazatelja koji se odnose na komercijalni kvalitet opskrbe električnom energijom na području Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

3.5 Rješavanje sporova

Rješavanje sporova među korisnicima prijenosnog sustava dio je nadležnosti i ovlasti Državne regulatorne komisije za električnu energiju. Imajući to u vidu, Prevent BH d.o.o. Sarajevo se u svibnju 2018. godine obratio DERK-u sa traženjem poduzimanja konkretnih radnji na rješavanju zahtjeva za sticanje statusa kupca izravno priključenog na prijenosnu mrežu, odnosno 'kupca na 110 kV naponu' za svoje objekte na lokaciji Topuzovo polje u Općini Visoko. Spor je nastao zbog nepostupanja Elektroprijenosa BiH po ranijim obraćanjima Preventa BH za dodjelu traženog statusa.

Smatrajući da raspolaže sa dovoljno dokaza na temelju kojih se može pravilno i potpuno utvrditi činjenično stanje, DERK je spor riješio po skraćenom postupku, poštujući unaprijed propisana pravila i poduzimajući sve procesnopravne radnje takvog postupka koje obuhvaćaju pružanje mogućnosti stranama u sporu i javnosti da prigovaraju toj namjeri DERK-a.

Odluka DERK-a kojom se Elektroprijenosu BiH nalaže da sa Preventom BH zaključi ugovor o korištenju prijenosne mreže i poduzme druge neophodne radnje kojima će se urediti tehnički, pravni i ekonomski uvjeti za sticanje traženog statusa, donesena je 26. srpnja 2018. godine. Razmatrajući sve dokaze podnesene od strane Preventa BH i rješavajući predmetni spor, DERK je utvrdio da među stranama u ovom postupku, u osnovi, nema spornih činjenica jer ni Elektroprijenos BiH u postupku pred DERK-om nije dovodio u pitanje podneseni zahtjev i relevantnost priloženih dokaza, niti problematizirao mogućnost sticanja statusa kupca na 110 kV naponu za Prevent BH. Stoga je u svjetlu konkretnih činjeničnih okolnosti utvrđenih u ovom postupku, DERK postupio u skladu sa svojim regulatornim obvezama osiguravanja fer i nediskriminirajućeg pristupa prijenosnoj mreži, te zaštite i jednakopravnog tretmana potrošača.

Pomenuta Odluka DERK-a je *ex lege* konačna i izvršna, ali ne isključuje pravo bilo koje strane u sporu za pokretanje postupka pred nadležnim sudom. Međutim, u zakonom ostavljenom roku niti jedna od strana u ovom postupku nije tražila njeno preispitivanje pred Sudom Bosne i Hercegovine, a po odluci DERK-a je u cijelosti postupljeno, budući da Prevent BH od 1. listopada 2018. godine, na lokaciji Topuzovo polje, koristi status kupca koji je i tražio pokretanjem ovog postupka.

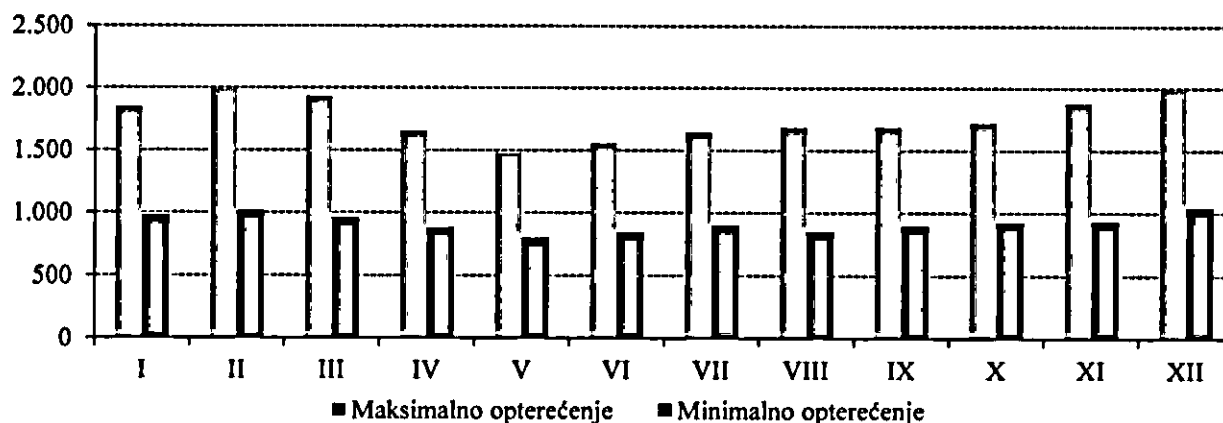
3.6 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava

Elektroenergetski sustav BiH je u tijeku godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sustava je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. Izvršeni su svi planirani i naknadno traženi radovi u prijenosnoj mreži u funkciji tekućeg i investicijskog održavanja.

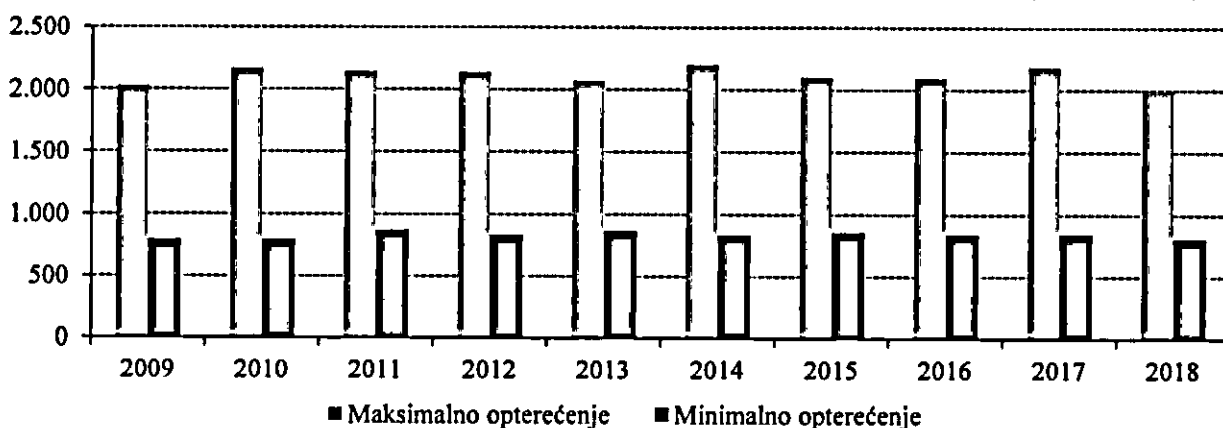
Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava od 1.994 MW zabilježeno je 18. prosinca 2018. godine u osamnaestom satu, dok je maksimalna dnevna potrošnja od 40.634 MWh električne energije ostvarena 27. veljače 2018. godine. Minimalno opterećenje od 805 MW zabilježeno je 2. svibnja 2018. godine u četvrtom satu, a minimalna dnevna potrošnja u iznosu od 24.576 MWh ostvarena je 1. svibnja 2018. godine. Maksimalno i minimalno opterećenje tijekom 2018. godine prikazano je na slici 1, a za prethodnih deset godina na slici 2.

Neželjena odstupanja od deklariranih programa razmjene u Kontrolnom bloku SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina) u 2018. godini iznosila su ukupno 49 GWh za sate u kojima je registriran manjak u regulacijskom području BiH, a za sate kada je registriran višak električne energije

Slika 1. Maksimalno i minimalno mjesečno opterećenje tijekom 2018. godine (MW)

Slika 2. Maksimalno i minimalno godišnje opterećenje u razdoblju 2009. – 2018. godina (MW)

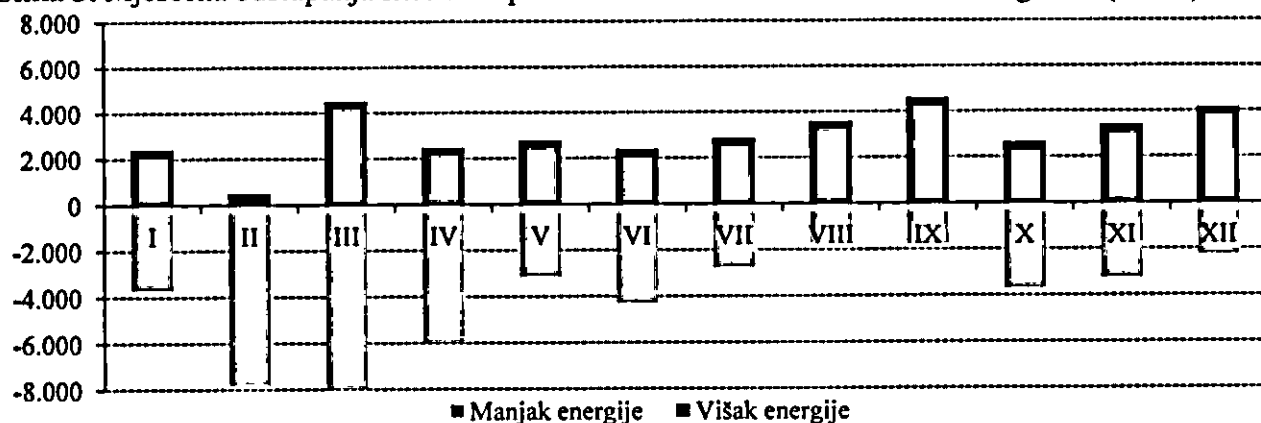
ukupno 36 GWh. Mjesečna odstupanja elektroenergetskog sustava BiH prema Kontrolnom bloku SHB u 2018. godini prikazana su na slici 3. Maksimalni satni manjak električne energije (odstupanje prema dolje) zabilježen je u ožujku u iznosu od 190 MWh/h, a maksimalni višak (odstupanje prema gore), u kolovozu 2018. godine u iznosu 199 MWh/h.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 20.326 GWh, što je 12,95 % više nego u 2017. godini. Prijenosni gubici iznosili su 399 GWh, odnosno 1,96 % od ukupne energije u prijenosnom sustavu. Distribucijski gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 950 GWh ili 9,37 % u odnosu na bruto distribucijsku potrošnju, što je najniža razina u povijesti elektroenergetskog sektora BiH. Procenat prijenosnih i distribucijskih gubitaka prikazan je na slici 4.

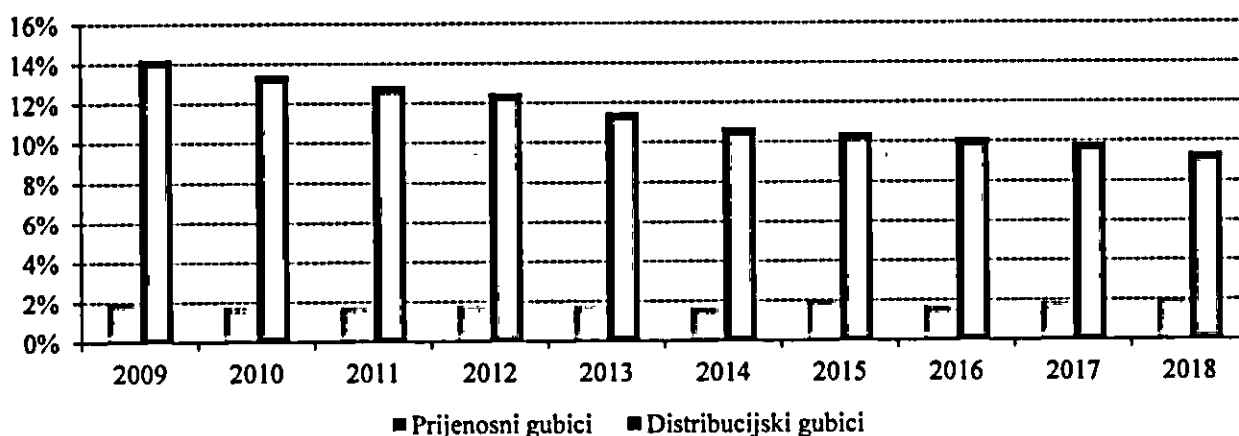
U 2018. godini PHE Čapljina je iz prijenosnog sustava preuzela 137,4 GWh, a ukupna proizvodnja ove elektrane iznosila je 437,5 GWh električne energije.

Podatci o neisporučenoj električnoj energiji ENS (eng. *Energy Not Supplied*) usljed neplaniranih prekida opskrbe (ENS_{ncpl}), kao i o neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida

Slika 3. Mjesečna odstupanja EES BiH prema Kontrolnom bloku SHB u 2018. godini (MWh)

Slika 4. Prijenosni i distribucijski gubici

Tablica 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2014		2015		2016		2017		2018	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nepi}	420,75	35.458	467,22	21.017	528,46	15.975	1.362,35	16.594	1.181,83	13.661
ENS _{pi}	1.328,79	25.646	1.244,37	58.363	287,16	25.032	1.633,75	24.817	1.377,39	24.297
Ukupno	1.749,54	61.104	1.711,59	79.380	815,62	41.007	2.996,10	41.411	2.559,22	37.958

Tablica 2. Prosječno trajanje prekida na prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₄	4,0226	0,9460	7,6195	7,8256	1,4890	21,1840	4,1355	5,0214	14,1595	5,8988	7,6719	2,8193
AIT ₂₀₁₅	0,3656	1,4387	9,7107	8,5098	12,3043	11,2509	5,9257	6,2781	6,6186	9,7405	5,1279	2,1100
AIT ₂₀₁₆	0,3549	1,0903	0,1659	0,0799	0,9460	4,6876	13,4773	5,6841	5,9238	0,8767	1,8523	2,3055
AIT ₂₀₁₇	5,3071	2,7625	3,0089	11,4069	4,2718	10,4772	9,7140	4,2352	8,5023	15,9486	3,2145	4,8497
AIT ₂₀₁₈	0,2046	9,5267	3,2354	1,7183	2,2664	6,3035	3,0782	5,2013	3,3805	0,1153	3,1875	0,2781

(ENS_{pi}) u elektroenergetskom sustavu BiH u prethodnih pet godina, dati su u tablici 1. Ukupna neisporučena energija, nakon rastućeg trenda u prethodnih par godina bilježi značajan pad u 2018. godini.

Tablica 2 sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječnom trajanju prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Tijekom 2018. godine realizirano je više ugovora o izgradnji, rekonstrukciji i sanaciji prijenosnih objekata. Početkom ožujka 2018. godine u pogon je puštena nova trafostanica TS 110/x kV Gornji Brišnik koja je na prijenosnu mrežu priključena po sustavu ulaz – izlaz na 110 kV dalekovod Posušje – Tomislavgrad, čime su formirana dva nova dalekovoda, DV 110 kV Posušje – Gornji Brišnik i DV 110 kV Gornji Brišnik – Tomislavgrad. Navedena trafostanica izgrađena je radi priključenja vjetroelektrane Mesihovina na prijenosnu mrežu. Ovaj, prvi vjetropark u Bosni i Hercegovini, čija je ukupna instalirana snaga 50,6 MW (22×2,3 MW) pušten je u probni rad 14. ožujka 2018. godine.

U travnju 2018. godine u maloj hidroelektrani (MHE) Dub instalirane snage 9,4 MW izvršena je prva sinkronizacija generatora na elektroenergetski sustav, čime je počeo njen probni rad. MHE Dub je priključena na prijenosnu mrežu preko trafostanice TS 110/35 kV Dub.

Tijekom rujna 2018. godine u probni rad je pušten 110 kV dalekovod Tomislavgrad – Kupres.

U studenom 2018. godine u pogon je puštena nova trafostanica TS 110/33 kV Jelovača, izgrađena radi priključenja vjetro-

elektrane Jelovača instalirane snage 36 MW (18×2 MW), čije puštanje u rad se očekuje početkom 2019. godine. I ova trafostanica priključena je po sustavu ulaz – izlaz na 110 kV dalekovod, u konkretnom slučaju na 110 kV dalekovod Tomislavgrad – Prozor/Rama, čime su formirana dva nova dalekovoda DV 110 kV Tomislavgrad – Jelovača i DV 110 kV Jelovača – Prozor/Rama.

Usluge sekundarne regulacije u 2018. godini su pružali JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, MH Elektroprivreda Republike Srpske, a.d. Trebinje i JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar. Tijekom godine tercijarna regulacija angažirana je 161 put, kao tercijarna regulacija 'nagore' 100 puta, te kao tercijarna regulacija 'nadolje' 61 put, od čega 37 puta u travnju 2018. godine. Ipak, nominirana količina tercijarne regulacije često nije bila u potrebnom opsegu.

U 2018. godini, dogodila su se 622 ispada na 400, 220 i 110 kV prijenosnoj mreži, od čega 55 ispada 400 kV dalekovoda, 265 ispada 220 kV dalekovoda, 259 ispada 110 kV dalekovoda, 19 ispada transformatora 400/220 kV, 400 MVA, pet ispada transformatora 400/110 kV, 300 MVA i 19 ispada transformatora 220/110 kV, 150 MVA.

U protekloj godini registrirana su 63 ispada termoblokova i 33 ispada hidrogeneratora. Nedostajuća energija u sustavu nadoknađena je angažiranjem tercijarne pričuve.

Kao i prethodnih godina, i u 2018. godini naponske prilike u elektroenergetskom sustavu su često bile iznad vrijednosti propisanih Mrežnim kodeksom, posebno u 400 kV i 220 kV mreži. Najviši naponi u 400 kV mreži registrirani su u trafostanici TS Trebinje tijekom svibnja i listopada, kada su izmjereni naponi od 441,75 kV. U svibnju je, u trafostanici TS Prijedor 2, izmjeran najviši napon u 220 kV mreži (253,92 kV), a u istom mjesecu je u trafostanici TS Sarajevo 10 izmjeran najviši napon u 110 kV mreži (125,47 kV).

Glavni uzrok nastanka i trajanja previsokih napona su slabo opterećeni 400 kV dalekovodi u razdobljima niskog opterećenja konzuma, koji generiraju veliku količinu reaktivne energije. Pojava previsokih napona je problem regionalnog karaktera, te se stoga i rješenja ovog problema traže na razini regije.

Kvalitet rada elektroenergetskog sustava prati se analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sustava, koji se pored pokazatelja kontinuiteta napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i pokazateljima SAIFI i SAIDI.

Pokazatelji SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u objektima Elektroprijenosa BiH, koji su za posljedicu imali prekid opskrbe kupaca izravno priključenih na prijenosnu

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tijekom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tijekom godine

Tablica 3. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

	2014	2015	2016	2017	2018
Planirani zastoji	0,72	0,65	0,55	0,92	0,76
SAIFI Neplanirani zastoji	0,80	0,90	0,97	0,81	0,69
<i>Ukupno</i>	1,52	1,56	1,52	1,73	1,45
Planirani zastoji (min/kupcu)	143,84	108,53	92,92	114,66	94,68
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	277,15	76,00	68,61	48,55	53,31
<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	421,01	184,52	161,53	163,21	147,99

Tablica 4. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade srednjenaponskih odvoda uzrokovane zastojima u distribucijskoj mreži

	2014	2015	2016	2017	2018
Planirani zastoji	3,99	4,12	3,53	3,93	3,33
SAIFI Neplanirani zastoji	7,61	7,76	5,78	7,01	4,96
<i>Ukupno</i>	11,60	11,88	9,31	10,94	8,29
Planirani zastoji (min/kupcu)	671,60	365,77	399,12	324,97	255,11
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	678,42	532,99	371,99	465,81	314,55
<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	1.350,02	898,76	771,18	790,78	569,66

mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjenaponskih odvoda u trajanju duljem od tri minute.

U tablicama 3 i 4 predstavljeni su pokazatelji SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tablica 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tablica 4 i zastoje na srednjenaponskim odvodima u transformatorskim stanicama Elektroprijenosa BiH uzrokovane poremećajima u distribucijskoj mreži, koji su znatno nepovoljniji, s obzirom na razgranatost i veličinu distribucijske mreže, i njenu češću podložnost različitim vrstama kvarova.

Osnovni podatci o elektroenergetskom sustavu BiH dati su u Prilogu A, a karta sustava u Prilogu B.

3.7 Postupci određivanja tarifa

Tarife za usluge prijenosa električne energije

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je u studenom 2017. godine podnio zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije kojim su predloženi zahtjevi za prihode i rashode, kao i troškovi koje Kompanija namjerava zaračunavati za svoje usluge. Svojim zahtjevom Elektroprijenos BiH zatražio je povećanje prosječne tarife za usluge prijenosa električne energije na iznos od 1,0098 feninga/kWh, odnosno povećanje za 13,6 %.

Tarife se određuju u skladu sa kriterijima navedenim u *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i Metodologiji za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge*. Pri tome, DERK u najvećoj mogućoj mjeri poštuje osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, jednako-pravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Formalna javna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je 18. siječnja 2018. godine. Razvojem tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini povećan je interes tržišnih sudionika da neposredno sudjeluju u tarifnim postupcima u svojstvu umješaa. U ovom postupku pored regulirane kompanije, aktivno sudjeluje i pet subjekata kojima je DERK odobrio status umješaa, čime im je omogućeno da u zaštiti svojih prava i interesa neposredno sudjeluju u postupku pred regulatorom.

Konačna odluka u ovom postupku nije donesena, te je tijekom 2018. godine važila Odluka DERK-a koja je u primjeni od 1. svibnja 2017. godine. Dakle, dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na energiju i dalje iznosi 0,578 feninga/kWh, a dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na snagu iznosi 1,472 KM/kW (prosječna prijenosna mrežarina iznosi 0,889 feninga/kWh).

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine do kraja 2018. godine nije podnio novi zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije.

Tarifa za rad neovisnog operatora sustava; tarife za sustavnu i pomoćne usluge

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na vlastitu inicijativu 22. studenog 2017. godine pokrenula postupak određivanja tarife za rad neovisnog operatora sustava i tarifa za sustavnu i pomoćne usluge. Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini nakon toga je dostavio potrebnu dokumentaciju koja sadrži analitički prikaz svih ostvarenih, procijenjenih i planiranih prihoda i rashoda za 2017. i 2018. godinu, prema kojoj bi tarifa za rad neovisnog operatora sustava i dalje iznosila 0,0592 feninga/kWh.

DERK je i ovaj tarifni zahtjev rješavao u skladu sa kriterijima i načelima primijenjenim u prethodnim tarifnim postupcima. Formalna javna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je 17. siječnja 2018. godine, na kojoj je omogućeno učešće pet subjekata u statusu umješaa.

Na temelju izvedenih analiza zahtijevanih troškova i rashoda podnositelja zahtjeva i svih drugih dostupnih materijala, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je 18.

travnja 2018. godine donijela odluku kojom je okončan ovaj tarifni postupak. Donesenom odlukom tarifa za rad neovisnog operatora sustava smanjena je za 12 % i utvrđena u iznosu od 0,0521 feninga/kWh koji u razdoblju od 1. svibnja do 30. studenog 2018. godine plaćaju kupci za aktivnu energiju preuzetu iz prijenosne mreže. Odlukom je definirano da od 1. prosinca 2018. godine tarifu za rad neovisnog operatora sustava plaćaju proizvođači za energiju injektiranu u prijenosni sustav u iznosu od 0,0039 feninga/kWh, a kupci za energiju preuzetu iz prijenosne mreže plaćaju tarifu u iznosu od 0,0469 feninga/kWh.

Ovakvim rješenjem uvedena je tzv. *G* komponenta u tarifu za rad neovisnog operatora sustava, što je u skladu sa člankom 15. *Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge*, prema kojem dio potrebnog prihoda koji se odnosi na mrežarine koje plaćaju proizvođači može iznositi do 10 % potrebnog prihoda regulirane kompanije.

Na istoj sjednici donesena je *Odluka o produženju važenja Odluke o tarifama za sustavnu i pomoćne usluge*, čime je tarifa za sustavnu uslugu zadržana na vrijednosti od 0,3187 feninga/kWh, koja je u primjeni od 1. srpnja 2017. godine. Time je okončan tarifni postupak pokrenut na inicijativu DERK-a.

U skladu sa zakonom propisanom obvezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati svojim tarifama, Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini je u 2018. godine podnio takav zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2019. godinu. Potrebni prihod za 2019. godinu zatražen je iznosu 9.657.336 KM, tražena tarifa za rad neovisnog operatora sustava koju plaćaju kupci iznosi 0,070203 feninga/kWh, a tarifa koju plaćaju proizvođači 0,007796 feninga/kWh. Predložena tarifa za sustavnu uslugu iznosi 0,647 feninga/kWh.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, na kojoj je omogućeno sudjelovanje šest subjekata u statusu umješača, održana je 11. prosinca 2018. godine. Tom prilikom regulirana kompanija dodatno je obrazložila planirane rashode i troškove za 2019. godinu, korigirajući svoj zahtjev prema kojem se traži tarifa koju plaćaju kupci u iznosu 0,072241 feninga/kWh, tarifa koju plaćaju proizvođači 0,006217 feninga/kWh, te tarifa za sustavnu uslugu u iznosu od 0,599 feninga/kWh.

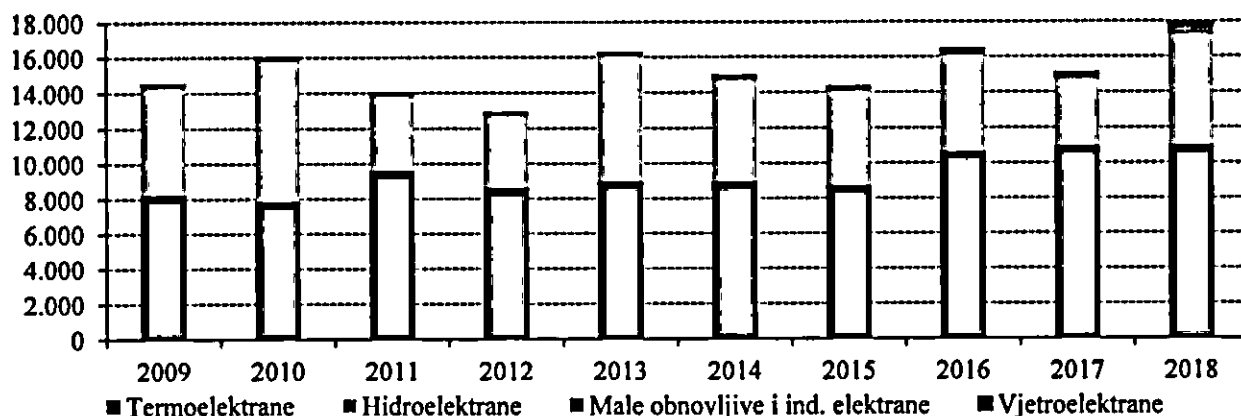
Krajem prosinca 2018. godine, reguliranoj kompaniji i svim umješačima dostavljeno je *Izvešće voditelja postupka* na komentar. Postupak određivanja tarife za rad neovisnog operatora sustava i tarifa za sustavnu i pomoćne usluge nastaviti će se u 2019. godini.

3.8 Tržište električne energije

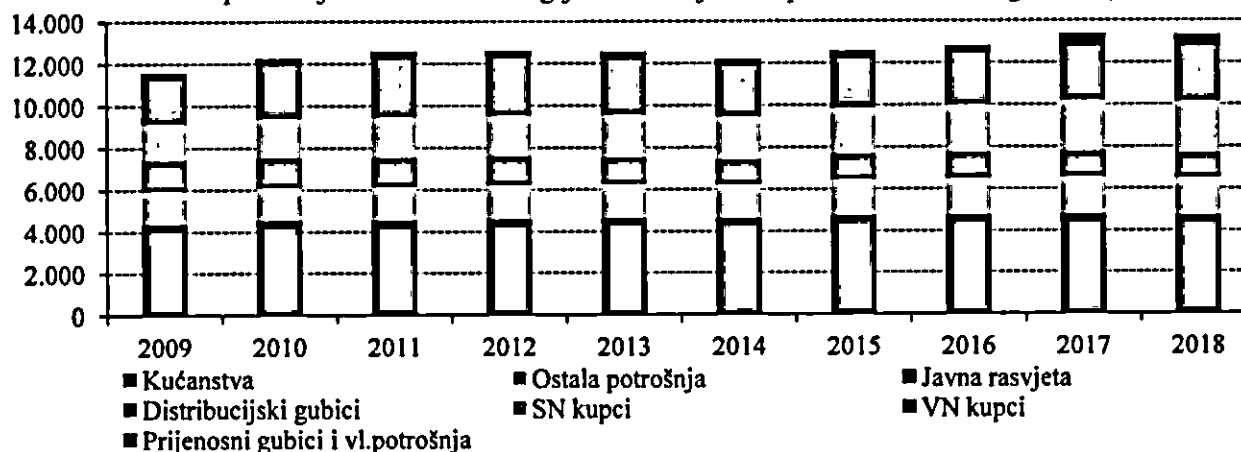
U Bosni i Hercegovini je 2018. godine ostvarena rekordna proizvodnja električne energije u iznosu od 17.873 GWh, što je 2.721 GWh, odnosno 18,0 % više u odnosu na prethodnu godinu. Najveći utjecaj na povećanje proizvodnje imala je izuzetno povoljna hidrološka situacija sa intenzivnim padalinama i dotocima, osobito u prvoj polovini godine. Kako je tijekom 2017. godine hidrološka situacija bila izrazito loša, to je porast proizvodnje u hidroelektranama iznosio 64,4 %, odnosno 2.469 GWh, te je proizvedeno 6.300 GWh. Proizvodnja u termoelektranama i u 2018. godini bilježi novi rekord, dostižući iznos od 10.954 GWh koji je 3,0 % viši nego prethodne godine.

U ožujku 2018. godine puštena je u rad vjetroelektrana Mesihočina instalirane snage 50,6 MW, prvi objekat ove vrste priključen na prijenosni sustav. Tijekom prve godine svog rada ova vjetroelektrana je u mrežu injektirala 103,5 GWh. Proizvodnja iz manjih obnovljivih izvora iznosila je 498,21 GWh, što je 31,0 % više u odnosu na 2018. godinu. Dominantan udio u ovoj kategoriji i dalje imaju male hidroelektrane (469,39 GWh, odnosno 94,2 %), dok je u solarnim elektranama proizvedeno 20,65 GWh (4,1 %), u elektranama na biomasu i bioplin

Slika 5. Struktura proizvodnje električne energije u BiH tijekom prethodnih deset godina (GWh)

Slika 6. Struktura potrošnje električne energije u BiH tijekom prethodnih deset godina (GWh)

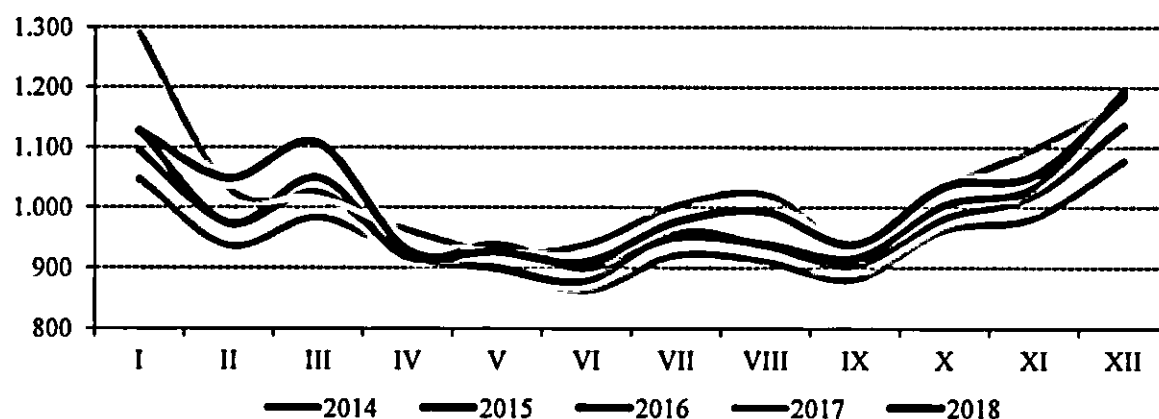

8,15 GWh (1,6 %) i u vjetroelektranama priključenim na distribucijski sustav 0,02 GWh. Značajan dio proizvodnje iz manjih obnovljivih izvora imaju neovisni proizvođači u čijim objektima je proizvedeno 384,17 GWh (77,1 %), dok je ostatak proizveden u elektranama u vlasništvu elektroprivreda. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 17,44 GWh. Struktura proizvodnje tijekom prethodnih deset godina prikazana je na slici 5, a na slici 6 struktura potrošnje električne energije u BiH.

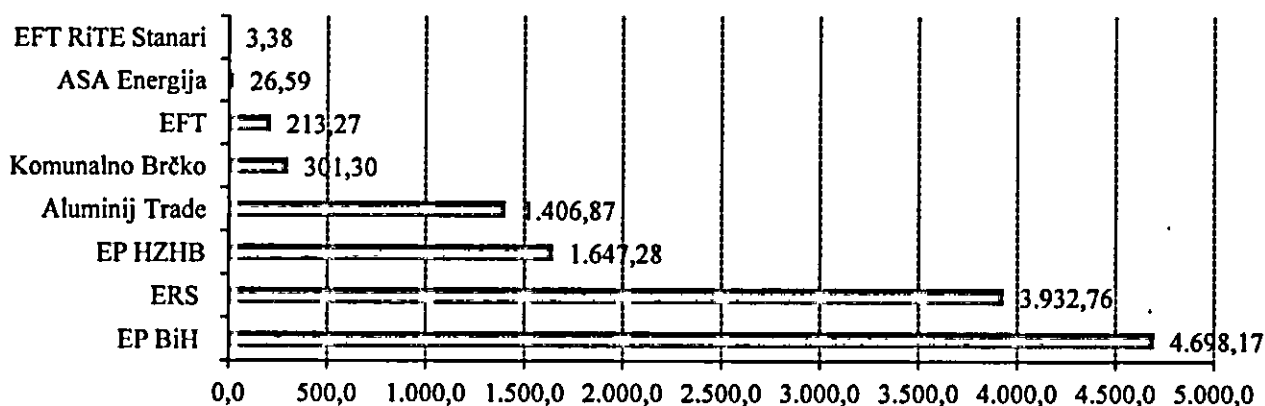
Ukupna potrošnja električne energije u BiH tijekom 2018. godine iznosila je 13.294 GWh, što je 0,5 % manje nego prethodne godine. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sustav (VN kupci) povećana je 1,6 % i iznosila je 2.604 GWh, dok je distribucijska potrošnja smanjena 0,4 % i iznosila je 10.139 GWh. Promatrano po kategorijama krajnjih kupaca priključenih na distribucijski sustav, najveće povećanje potrošnje (3,3 %) zabilježeno je kod kupaca na naponu 35 kV, zatim kod kupaca na 10 kV (3,0 %), te u kategoriji javna rasvjeta (1,5 %) i ostala potrošnja, odnosno mali komercijalni kupci priključeni na 0,4 kV (0,5 %). Potrošnja kućanstava smanjena je 1,5 %.

Ukupno preuzimanje električne energije iz prijenosnog sustava iznosilo je 12.230 GWh, što je 1,7 % manje u odnosu na 2017.

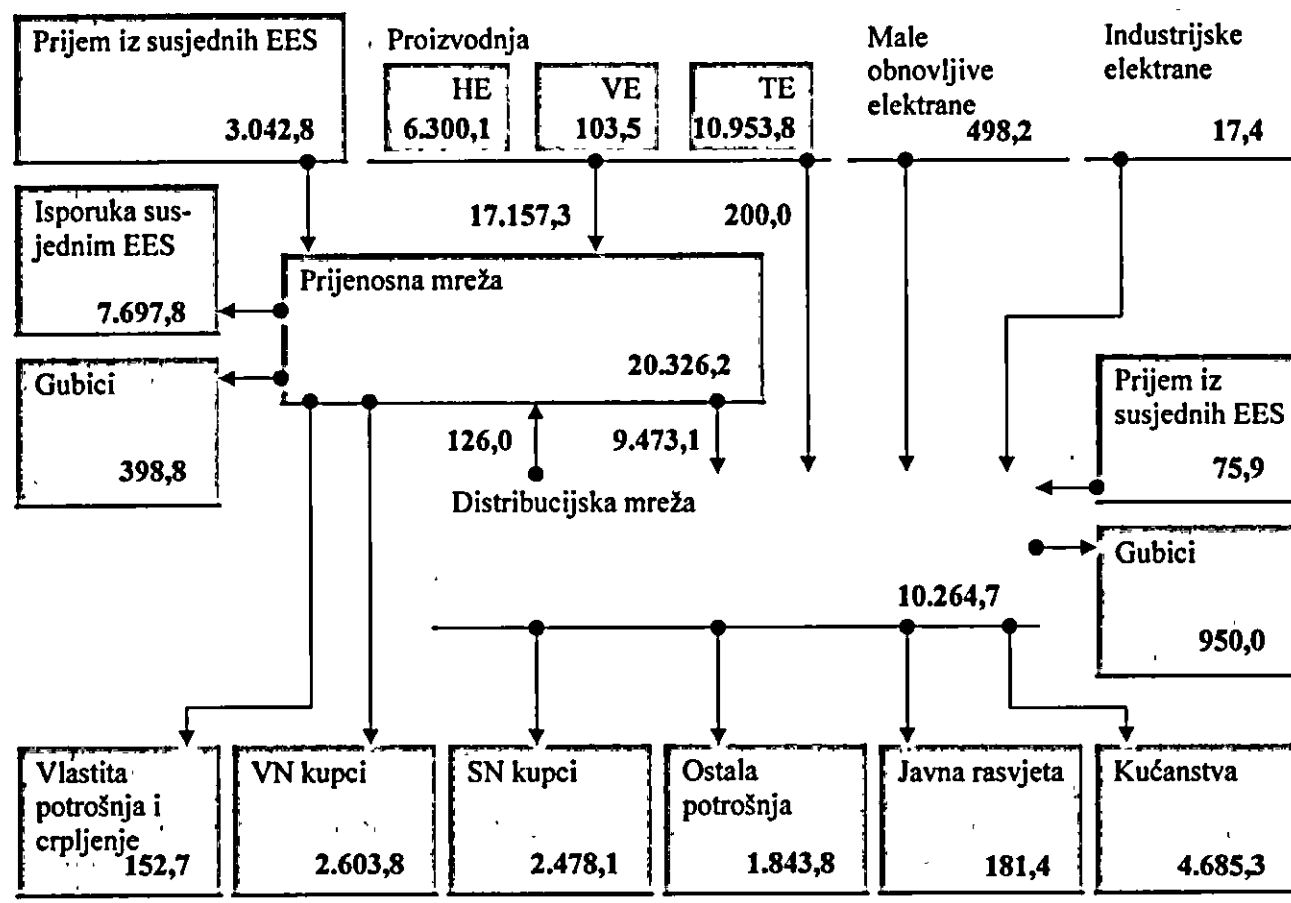
Slika 7. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podatci (GWh)

Slika 8. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2018. godini, po opskrbljivačima (GWh)

Slika 9. Ostvarene bilančne veličine u 2018. godini (GWh)

godinu. Ovakav rezultat je u najvećoj mjeri posljedica smanjenja rada PHE Čapljina u crpnom režimu (137 GWh u 2018. godini na prema 266 GWh u 2017. godini). Podatci o energiji preuzetoj iz prijenosnog sustava prikazani su na slici 7, po mjesecima, te na slici 8 po opskrbljivačima.

Razlika ukupne proizvodnje i potrošnje u BiH, odnosno bilančni suficit u 2018. godini iznosio je 4.579 GWh, što je za 2.794 GWh više nego u prethodnoj godini. Bilančne elektroenergetske veličine ostvarene u 2018. godini pregledno su prikazane na slici 9. Podrobne bilančne veličine i elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine dati su u prilogima C i D.

Tržište električne energije u regiji

Na tržištu električne energije u jugoistočnoj Europi, koje je od izravnog interesa za elektroprivredne subjekte iz BiH, niz godina bio je prisutan trend pada veleprodajnih cijena. U 2017. godini ovaj trend je zaustavljen, da bi u 2018. godini cijene električne energije zabilježile značajan rast. Osnovni razlog za ovu promjenu je deficit energije u regiji, koji se tijekom cijele godine na satnoj razini kretao od 3 do 4 GW. Prema pokazateljima Mađarske energetske burze (HUPX), u većem

Tablica 5. Cijene električne energije na burzama (€/MWh)

<i>Burzovni indeksi</i>	<i>Prosječna cijena</i>	<i>Maksimalna cijena</i>	<i>Minimalna cijena</i>
Phelix	44,45	80,33	-25,30
EXAA	42,74	86,48	-30,10
SIPX	51,11	89,05	-7,30
HUPXDAM	50,93	87,29	6,57
OPCOM	46,42	87,29	3,01
SEEPEX	51,42	84,64	8,07
CROPEX	53,17	92,78	-1,18

Phelix – Indeks Europske burze za energiju (EEX) za Njemačku

EXAA – Indeks Europske burze za energiju (EEX) za Austriju

SIPX – Indeks Slovenačke burze

HUPXDAM – Indeks Mađarske energetske burze (HUPX) za dan unaprijed

OPCOM – Rumunjski burzovni indeks

SEEPEX – Srpski burzovni index

CROPEX – Hrvatski burzovni index

dijelu 2016. godine cijene na veleprodajnom tržištu bile su manje od 40 €/MWh, tijekom 2017. godine kretale se se u opsegu 45 – 55 €/MWh, a u prosincu 2018. godine prosječna cijena na tržištu dan unaprijed iznosila je 65 €/MWh. Istodobno su rasle i cijene za isporuke električne energije u 2019. i 2020. godini, te su u prosincu 2018. godine dostigle razinu od 62 €/MWh za isporuke u 2019. godini. U tablici 5 prikazane su cijene električne energije na značajnijim burzama sa aspekta regije jugoistočne Europe.

Tržište električne energije u BiH

Ukupna potrošnja električne energije u BiH u 2018. godini iznosila je 13.294 GWh ili 0,5 % manje nego u prethodnoj godini. Kupci priključeni na prijenosni sustav su preuzeli 2.604 GWh ili 1,6 % više, a kupci priključeni na distribucijski sustav 10.139 GWh ili 0,4 % manje nego u prethodnoj godini. Od ovog iznosa 9.189 GWh odnosi se na preuzimanje krajnjih kupaca, a 950 GWh na gubitke u distribuciji. Ukupna prodaja krajnjim kupcima iznosila je 11.792 GWh i veća je za 57 GWh, odnosno 0,5 %.

Broj kupaca električne energije u BiH nastavlja rasti – tijekom godine povećao se za 11.471 i na kraju godine iznosio je 1.553.439 (tablica 6). Pri tome se broj kupaca u kategoriji kućanstava povećao (za 12.516), dok se u nekim kategorijama primjetno smanjio ('ostala potrošnja', javna rasvjeta).

Nadležne regulatorne komisije u BiH više ne utvrđuju tarifne stavove za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema

Tablica 6. Broj kupaca električne energije u BiH

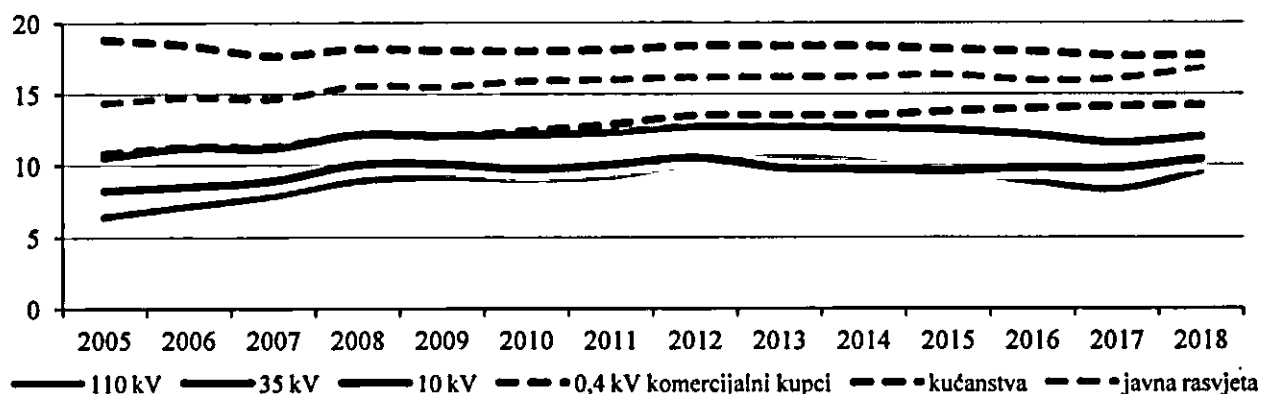
Opskrbljivač	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Kućanstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	4	64	883	64.252	695.079	4.460	764.742
Elektroprivreda RS	5	37	1.038	33.778	523.489	862	559.209
Elektroprivreda HZHB	3		218	14.908	177.062	1.692	193.883
Komunalno Brčko		1	52	3.786	31.301	434	35.574
Ostali opskrbljivači	3		21	7			31
Ukupno	15	102	2.212	116.731	1.426.931	7.448	1.553.439

prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. Još istekom 2014. godine prestala je regulacija tarifa za opskrbu za sve kupce, osim za kućanstva i kupce iz kategorije 'ostala potrošnja' (mali kupci, odnosno komercijalni kupci priključeni na 0,4 kV), a praksa regulacije tarifa za usluge distribucije je zadržana. Od 1. siječnja 2015. godine svi kupci električne energije u BiH imaju mogućnost da biraju svog opskrbljivača na tržištu. Kupci koji ne odaberu opskrbljivača na tržištu mogu se opskrbljivati kod javnih opskrbljivača po cijenama za javnu opskrbu, a kućanstva i mali kupci u okviru univerzalne usluge po reguliranim cijenama.

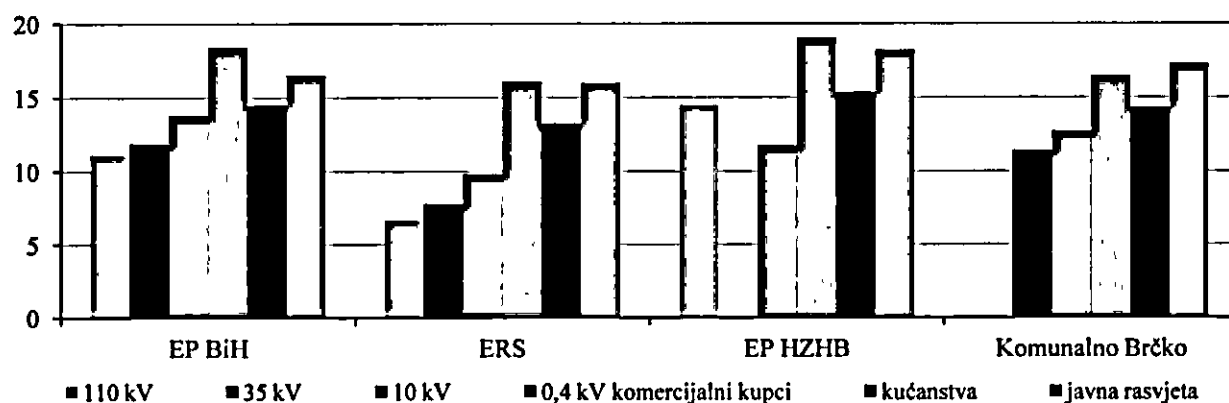
Mogućnost opskrbe u okviru univerzalne usluge tijekom 2018. godine koristila su sva kućanstva u BiH i najveći broj kupaca iz kategorije 'ostala potrošnja'. Prosječna cijena električne energije za te kupce iznosila je 15,18 feninga/kWh i nešto je veća nego u 2017. godini kada je iznosila 15,10 feninga/kWh. Pri tome je prosječna cijena za kućanstva iznosila 14,20 feninga/kWh sa porastom od 0,6 %, dok je prosječna cijena za kupce iz kategorije 'ostala potrošnja' bila 17,69 feninga/kWh i veća je za 0,2 % u odnosu na 2017. godinu.

I iz ovih podataka vidljivo je da regulatorne komisije u Bosni i Hercegovini djeluju na postupnom uklanjanju naslijeđenih unakrsnih subvencija između pojedinih kategorija kupaca električne energije, koje se odvija u skladu sa najboljom međunarodnom regulatornom praksom, uz izbjegavanje tzv. 'tarifnih šokova'. Takav evidentan trend smanjenja odnosa prosječne cijene za male komercijalne kupce i kućanstva u prethodnih nekoliko godina u BiH jasno je vidljiv na slici 10. Prema podacima iz 2018. godine unakrsna subvencija između malih komercijalnih kupaca i kućanstava u prosjeku iznosi 24,6 %, bilježeći najmanju vrijednost u slučaju kupaca koje opskrbljuje Komunalno Brčko, a najveću kod kupaca Elektroprivrede BiH. Jasna je potreba da se se unakrsne subvencije daljnjim mjerama regulatornih komisija i učinkovitim funkcioniranjem tržišta električne energije nastave smanjivati, čime će se ispoštovati osnovno regulatorno načelo odražavanja stvarnih troškova u formiranju cijena. Time će se omogućiti tržišno nadmetanje i u

Slika 10. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV (fening/kWh)

Slika 11. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV (fening/kWh)

opskrbi domaćinstava, odnosno otvoriti mogućnosti tržišnim opskrbljivačima da ponude povoljnije cijene i budu konkurentni i u tom segmentu tržišta.

Kretanje prosječnih prodajnih cijena električne energije za krajnje kupce u BiH prikazano je na slici 10, a na slici 11 date su prosječne cijene električne energije po javnim opskrbljivačima i kategorijama kupaca u 2018. godini.

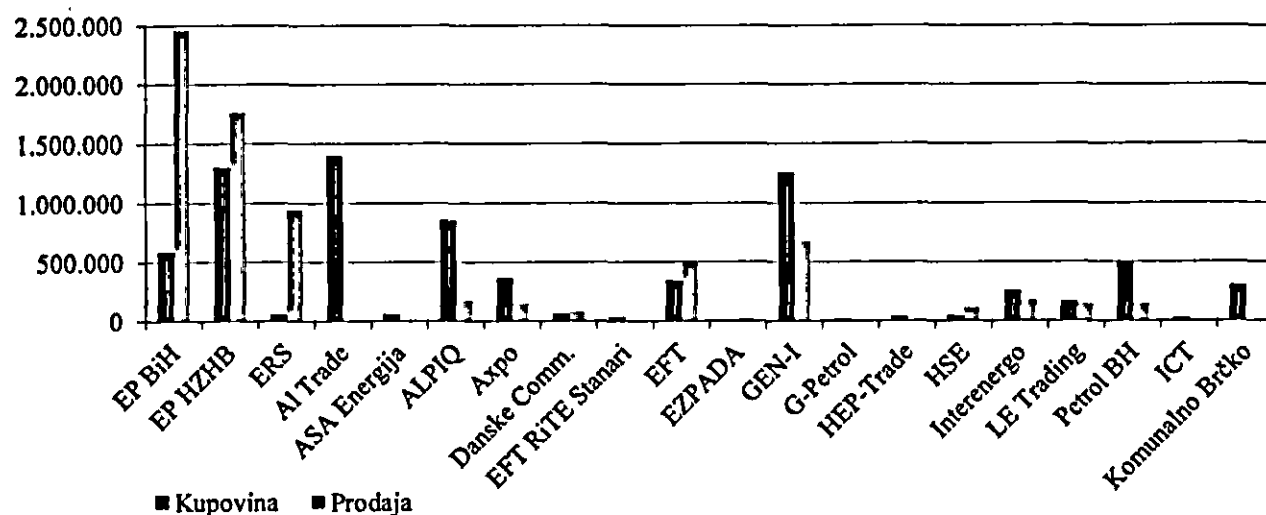
Na maloprodajnom tržištu od 1. siječnja 2016. godine registrirane su prve promjene opskrbljivača kod kupaca priključenih na distribucijski sustav, od kada iz mjeseca u mjesec njihov broj varira. U 2018. godini najveći dio kupaca se opskrbljivao kod svojih tradicionalnih opskrbljivača (tzv. 'inkubenti'). Pored inkubenata na maloprodajnom tržištu bila su aktivna još četiri opskrbljivača: HEP Energija d.o.o. Mostar, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, ASA Energija d.o.o. Sarajevo i ICT d.o.o. Široki Brijeg (koji je ranije poslovao pod nazivom Proenergy). Oni su 10 kV kupcima isporučili 89,03 GWh i kupcima u kategoriji 'ostala potrošnja' 1,93 GWh. Pored toga na prijenosnom sustavu je registrirano 1.406,87 GWh koje je Aluminij Trade d.o.o. Mostar (Al Trade) prodao Aluminiju d.d. Mostar, 213,27 GWh koje je Energy Financing Team d.o.o. Bileća

prodao Društvu BSI d.o.o. Jajce, kao i 26,59 GWh koje je ASA Energija d.o.o. Sarajevo prodala Željezari Ilijaš d.d. Ilijaš i Preventu CEE d.o.o. Sarajevo. Sumirajući ove nabave, u 2018. godini kupcima koji su promijenili opskrbljivača isporučeno je 1.737,69 GWh, odnosno 14,7 % od ukupno preuzete energije krajnjih kupaca u BiH. Pored toga, desetine tisuća kupaca promijenilo je uvjete opskrbe promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim opskrbljivačima, čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za opskrbu koja im najbolje odgovara. Kupcima koji se opskrbljuju u okviru univerzalne usluge isporučeno je 6.527,22 GWh (55,4 % od ukupne potrošnje krajnjih kupaca), a kupcima za koje cijene nisu regulirane isporučeno je 5.265,27 GWh (44,6 %).

Značajno dinamičnije je trgovanje na veleprodajnom tržištu u BiH, koje se zasniva na bilateralnim aranžmanima kupovine i prodaje električne energije između opskrbljivača. Premda ovo tržište i dalje nije institucionalizirano, rezultat brojnih bilateralnih ugovora je impresivan – u 2018. godini bilo je aktivno 20 licenciranih subjekata, ostvarujući promet od 7.395.467 MWh (slika 12). Time je, nakon višegodišnjeg rasta prometa, evidentiran pad fizičkog opsega transakcija od 11,4 %. Ipak, uvažavajući značajan rast cijena na veleprodajnom tržištu, procjenjuje se da je ukupni finansijski opseg transakcija povećan u odnosu na prethodnu godinu.

Pored veleprodajnog i maloprodajnog tržišta u Bosni i Hercegovini je funkcionalno i balansno tržište kojim upravlja NOS BiH. U biti radi se o monopsonom tržištu, gdje na strani potražnje postoji samo jedan subjekt – NOS BiH, dok na strani ponude egzistiraju uglavnom proizvođači koji pružaju pomoćne usluge (kapacitet i energija u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji i energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu). Na balansnom tržištu se također obavlja i obračun odstupanja (debalansa)

Slika 12. Pregled trgovanja na veleprodajnom tržištu u BiH u 2018. godini (MWh)

Tablica 7. Vrijednost nabavljenih pomoćnih usluga

Pomoćna usluga	2017 (KM)	2018 (KM)	Promjena (%)
Sekundarna regulacija – kapacitet	9.322.081	11.222.100	20,4
Tercijarna regulacija – kapacitet	10.161.152	5.757.789	-43,3
Balansna energija ‘nagore’	7.781.442	6.312.347	-18,9
Balansna energija ‘nadolje’	-1.438.734	-3.255.391	126,3
Gubici u prijenosnom sustavu i kompenzacije	26.371.616	40.990.171	55,4
Ukupno	52.197.558	61.027.016	16,9

balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda u energetskom i financijskom smislu. Cijene debalansa se određuju na temelju cijena balansne energije na satnoj razini. Sve transakcije između ponuditelja sa jedne strane i NOS-a BiH sa druge strane obavljaju se na tržišnom načelu putem godišnjih i mjesečnih tendera, dok se cijene balansne energije formiraju putem ponuda pružatelja sekundarne i tercijarne regulacije na satnoj osnovi dan unaprijed.

Vrijednost ukupno nabavljenih pomoćnih usluga na balansnom tržištu u 2018. godini iznosi preko 61 milijuna KM, od čega se približno 2/3 odnose na nabavu energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu. Rast veleprodajnih cijena električne energije utjecao je na značajno povećanje ovog troška u 2018. godini, prema strukturi navedenoj u tablici 7.

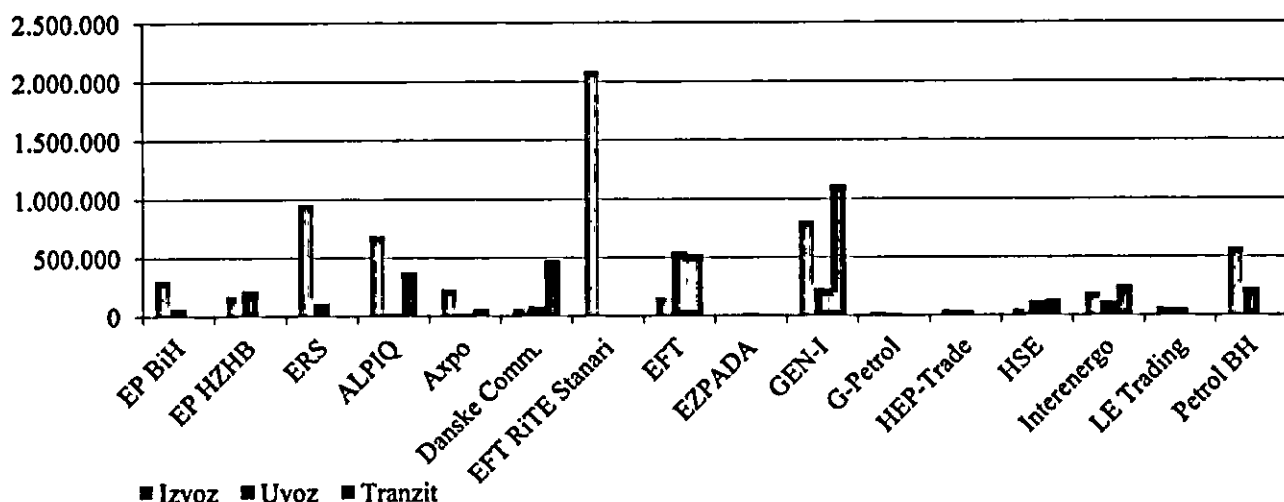
Istodobno, NOS BiH je pružanjem sustavne usluge od opskrbljivača koji preuzimaju energiju iz prijenosnog sustava i kroz obračun odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda, ukupno naplatio 50,628 milijuna KM, od čega 38,976 milijuna KM prema tarifi za sustavnu uslugu i 11,652 milijuna KM za debalanse. Pored toga, evidentiran je izvoz prekograničnih balansnih usluga u vrijednosti 0,640 milijuna KM i uvoz od 0,207 milijuna KM.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sustava Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sustavima omogućava visoku razinu razmjene električne energije sa susjednim zemljama. U 2018. godini izvezeno je 6.472 GWh, što je 25,4 % više nego u prethodnoj godini. Šesnaest subjekata izvozilo je električnu energiju, a po opsegu izvoza na prvom mjestu je bio EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari sa 2.090 GWh, a zatim slijede MH Elektroprivreda Republike Srpske sa 963 GWh, GEN-I sa 810 GWh, Alpiq Energija BH sa 693 GWh, Petrol BH Oil Company sa 575 GWh itd. (slika 13).

Uvoz električne energije je iznosio 1.865 GWh, sa smanjenjem od čak 43,9 % u odnosu na prethodnu godinu. Među 15

Slika 13. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2018. godini (MWh)

subjekata koji su obavljali uvoz električne energije najveću realizaciju imali su Energy Financing Team (548 GWh), GEN-I (230 GWh), Petrol BH Oil Company (224 GWh), Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne (222 GWh) i HSE BH Energetsko poduzeće (119 GWh), slika 13.

Najveći opseg trgovine električnom energijom tradicionalno se obavlja sa Hrvatskom, zatim sa Srbijom i Crnom Gorom (tablica 8).

Tijekom 2018. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosnog sustava BiH u iznosu od 2.959 GWh, što je smanjenje od 316 GWh ili 9,7 % u odnosu na 2017. godinu. Tranzitni tijekovi imaju specifičan značaj jer se koriste kao osnovni element kod obračuna prihoda u okviru *Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava* (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvješćima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je BiH ostvarila po toj osnovi u prvih devet mjeseci 2018. godine iznosi 1.132.633 KM, što je značajno manje od prihoda u istom razdoblju prethodne godine, kao posljedica snažnog rasta izvoza električne energije. Prema pravilima obračuna ITC mehanizma povećani tranzitni tijekovi uvećavaju prihod, dok povećanje izvoznih i uvoznih tijekova utječe na smanjenje prihoda.

Dodjelu prekograničnih kapaciteta na granicama BiH sa Crnom

Tablica 8. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

Zemlja	Izvoz	Uvoz
Hrvatska	5.160,7	1.211,1
Srbija	3.116,2	2.337,1
Crna Gora	1.154,1	1.268,2
Ukupno	9.431,0	4.823,8

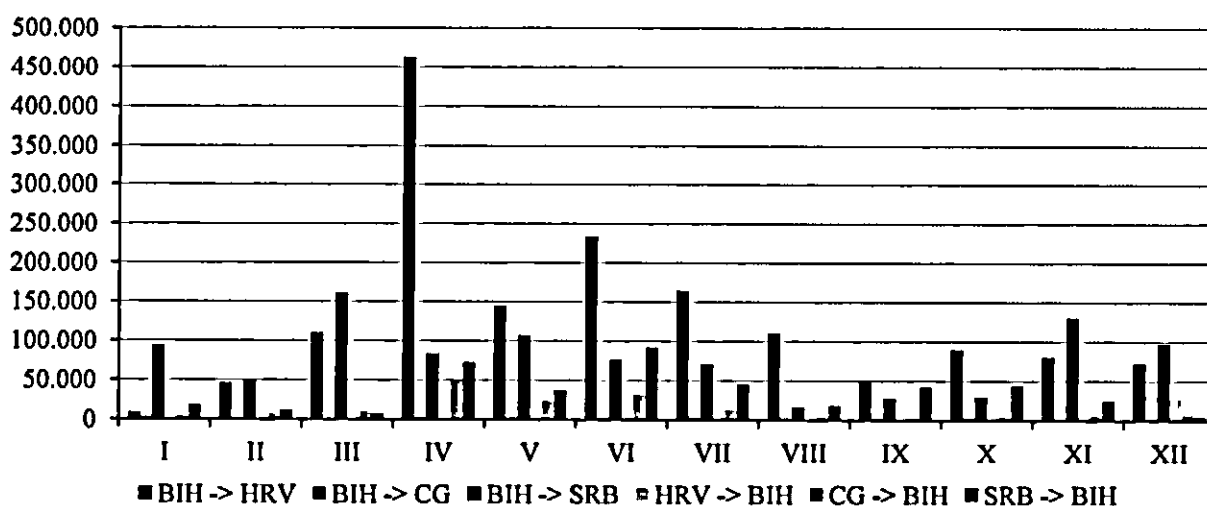
Tablica 9. Prihod ostvaren na godišnjim aukcijama

Godina	Prihod (KM)
2013	2.036.125
2014	2.905.655
2015	1.091.719
2016	952.030
2017	2.021.274
2018	1.171.731
2019	2.683.896

Gorom i Hrvatskom putem aukcija i u 2018. godini organizirao je Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO), a na granici BiH sa Srbijom organizirane su zajedničke aukcije dva operatora (vidjeti dio 3.2). Ukupan prihod BiH po osnovu godišnjih aukcija prekograničnih prijenosnih kapaciteta za 2019. godinu iznosi 2.683.896 KM. Najviša cijena, kao i ranije, postignuta je na granici sa Hrvatskom, u smjeru iz BiH prema Hrvatskoj, u iznosu od 4.468 KM/MW, čime se više od 2/3 prihoda na godišnjoj aukciji prikupi u ovom smjeru.

Prihodi BiH ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta na godišnjoj razini dati su u tablici 9, a na slici 14 prikazani su prihodi po osnovu mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima. Korisnik svih prihoda po osnovu aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam) je Elektroprijenos Bosne i Hercegovine.

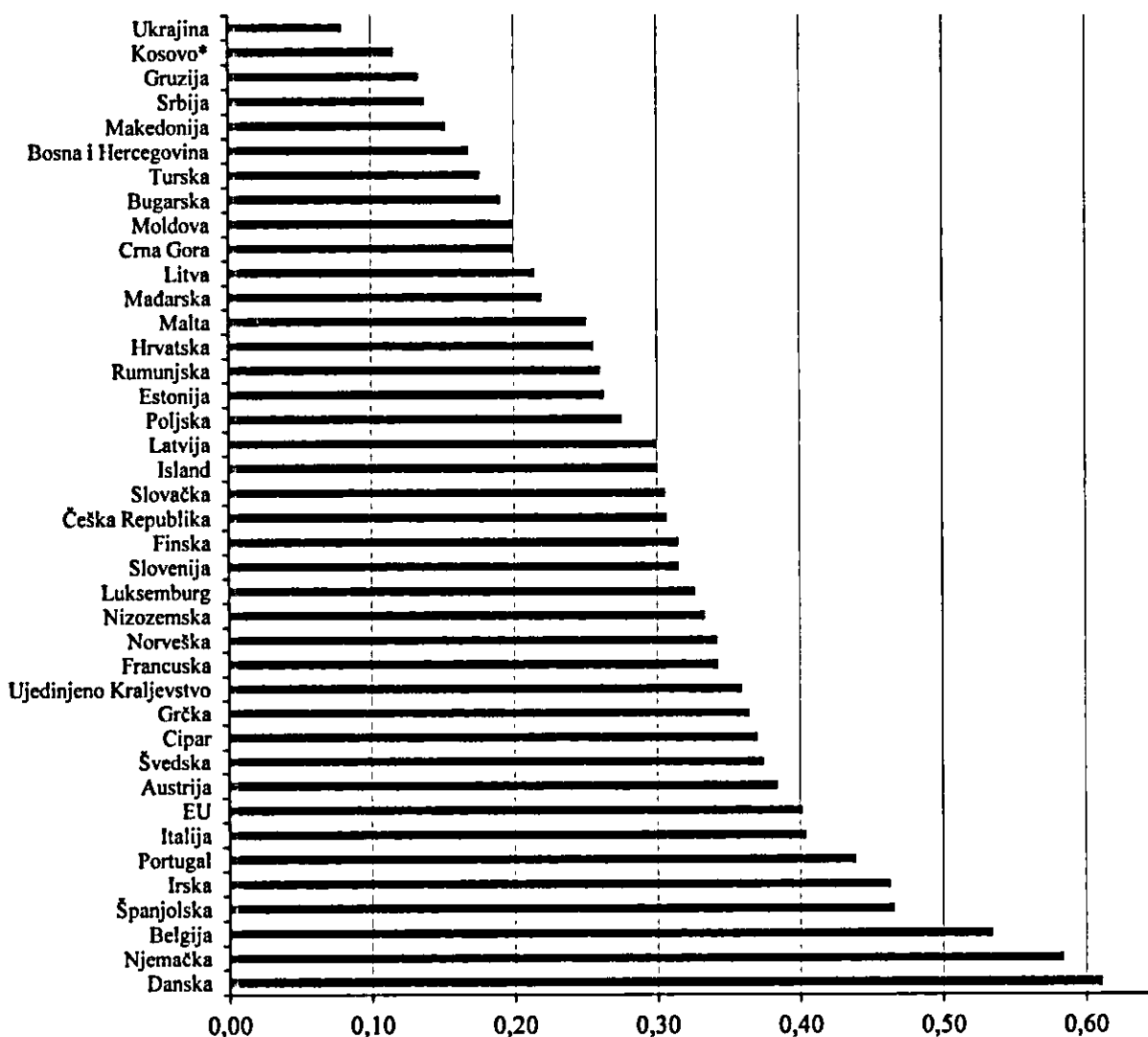
Slika 14. Prihod po osnovu mjesečnih i dnevnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

3.9 Energetska statistika

Svjestan značaja objektivnosti prikaza podataka o energetske veličinama i cijenama električne energije, DERK je i tijekom 2018. godine posebnu pozornost posvetio unaprjeđenju svog djelovanja u segmentu energetske statistike. Ključni partner u razmjeni energetske veličina i podataka je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, sa kojom DERK dugi niz godina surađuje, osobito u ispunjavanju obveze izvještavanja prema međunarodnim tijelima, slijedeći propisane metodologije i dinamiku izvještavanja. Suradnja dvije institucije pridonosi razvoju energetske statistike i harmonizaciji sustava službene statistike Bosne i Hercegovine i statistike zemalja Europske unije u svim oblastima, a osobito u oblasti energije.

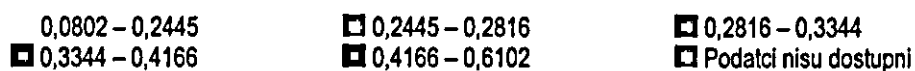
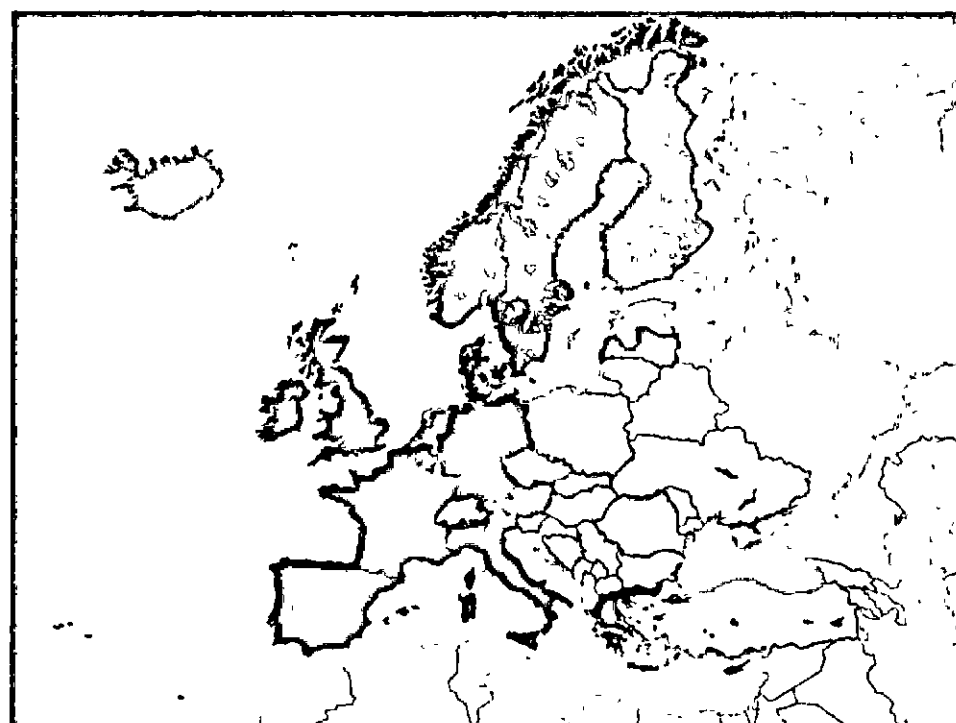
Slika 15. Cijene električne energije u KM/kWh za kućanstva (godišnja potrošnja od 2.500 do 5.000 kWh) u prvj polovini 2018. godine, po metodologiji Eurostata

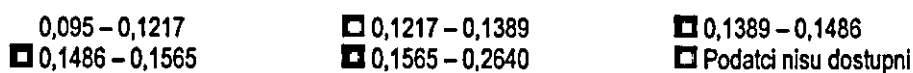
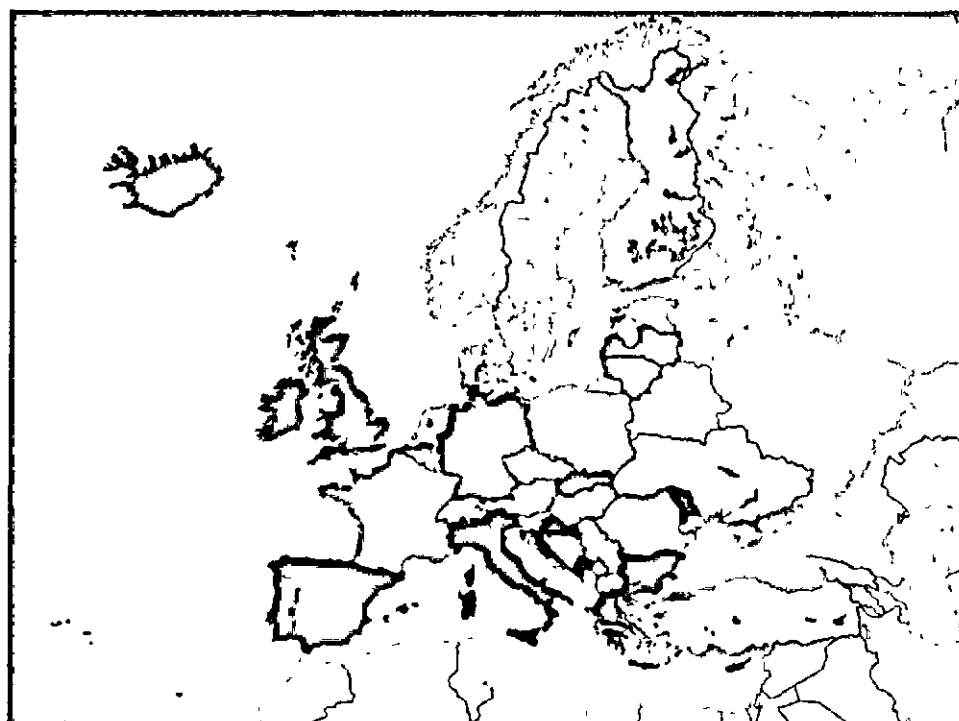
Napomena: navedeni iznosi uključuju sve poreze i naknade

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o neovisnosti Kosova.

Slika 16. Zemljopisni prikaz cijena električne energije za kućanstva (u KM/kWh) u prvoj polovini 2018. godine, po metodologiji Eurostata

Slika 17. Zemljopisni prikaz cijena električne energije za industriju (u KM/kWh) u prvoj polovini 2018. godine, po metodologiji Eurostata

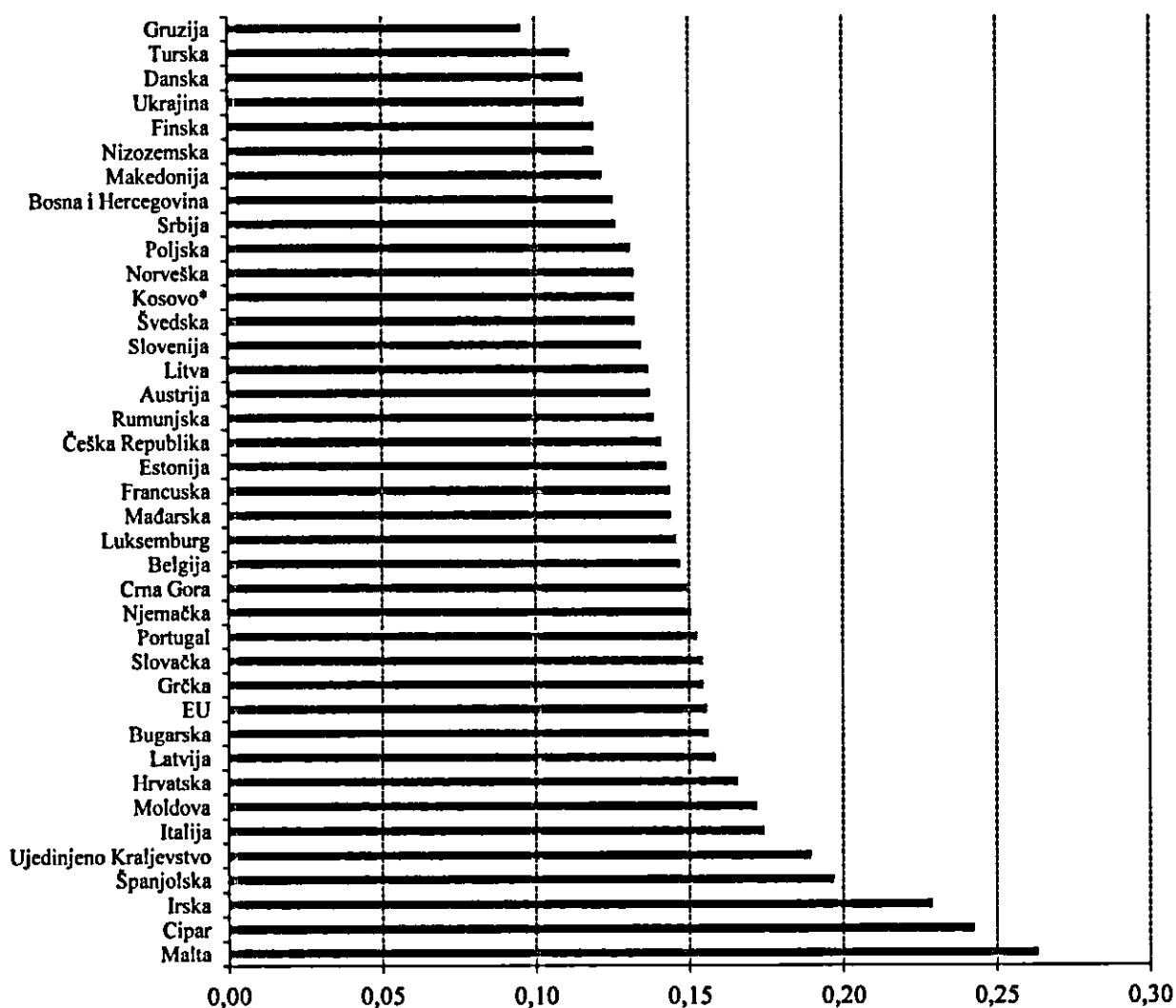
Eurostat je statistička institucija Europske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je da osigura statistike Europskoj uniji na europskoj razini koje omogućuju usporedbe između zemalja i regija.

Rezultati suradnje dvije institucije su prepoznatljivi i u izvješćima Eurostata koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije u BiH, što omogućuje njihovu usporedbu sa zemljama Europske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 15 – 18).

Pored analize podataka o elektroenergetskom sektoru BiH, DERK kontinuirano prikuplja i analizira podatke o regionalnom tržištu, uključujući podatke burzi električne energije sa sjedištima u Leipzigu, Budimpešti, Bukureštu, Ljubljani, Beogradu i Zagrebu (tablica 5).

Na osnovu sistematiziranog pristupa prema brojnim elektroenergetskim pokazateljima, DERK je i tijekom 2018. godine kvalitetno odgovarao na brojne upite različitih domaćih i međunarodnih institucija prezentirajući statističke podatke o elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine.

Slika 18. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u prvoj polovini 2018. godine, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi isključuju sve poreze i naknade

3.10 Ostale ključne aktivnosti

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je i tijekom 2018. godine razmjenjivala podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Direkcija za europske integracije Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH,⁴ te pripremala različite informacije za njihove potrebe. Poseban doprinos DERK je dao radu Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Europskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj, kao i u izradi odgovora na Upitnik i dodatna pitanja Europske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU. Ovo se posebno odnosi na pitanja iz poglavlja 15: Energija, poglavlja 21: Transeuropske mreže, poglavlja 28: Zaštita potrošača i zdravlja, te na određenu problematiku iz Ekonomskih kriterija.

DERK, u skladu sa svojim zakonskim ovlastima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, u svom radu surađuje i sa Vladom Distrikta.

Državna regulatorna komisija i entitetske regulatorne komisije – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS), surađuju i usklađuju svoje djelovanje od svog osnutka.

Svoj puni doprinos DERK je dao u provođenju brojnih aktivnosti i pripremi različitih dokumenata u sektoru energije, uključujući izradu *Okvirne energetske strategije Bosne i Hercegovine do 2035. godine*, koju je Vijeće ministara BiH usvojilo 29. kolovoza 2018. godine, potporu realizaciji tehničke pomoći BiH u uspostavljanju institucionalnog okvira za organizirano tržište za dan unaprijed i pripremu drugih dokumenata kojima se realiziraju dogovorene mjere iz akcijskog plana, odnosno *Mape puta za implementaciju inicijative 'Zapadni Balkan 6' (tzv. WB6 inicijativa)*. DERK je time nastavio svoj proaktivan pristup u reformi i razvoju elektroenergetskog sektora u BiH.

Djelujući kao nacionalni regulator u zastupanju interesa Bosne i Hercegovine, DERK je sudjelovao u više regionalnih projekata koji su se odvijali tijekom 2018. godine. U tom smislu, u okviru WB6 inicijative, DERK je uzeo učešće u projektima tehničke pomoći *Integracija tržišta dan unaprijed na Zapadnom Balkanu* i *Prekogranično balansiranje na Zapadnom Balkanu*. Također, DERK je sudjelovao u nekoliko regionalnih projekata koje su organizirali Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalna asocijacija regulatora SAD (NARUC): *Plan razvoja*

⁴ Memorandume o suradnji Državna regulatorna komisija za električnu energiju potpisala je sa Agencijom za statistiku BiH 19. travnja 2011. godine i sa Konkurencijskim vijećem BiH 28. svibnja 2014. godine.

prijenosne mreže u jugoistočnoj Europi za narednih deset godina, Alati za poređenje cijena i komunikacija s kupcima, Učinkovito reguliranje cyber sigurnosti, te kao promatrač, u skladu sa činjenicom da DERK nema nadležnosti u sektoru plina, u projektu Mrežna pravila za transport i distribuciju prirodnog plina. Pored toga, DERK je sudjelovao u realizaciji regionalnog projekta Integracija tržišta električne energije, kojeg su organizirali USAID i Asocijacija za energiju SAD (USEA), regionalnog projekta Balkanski digitalni autoput, kojeg je u cilju optimalnog korištenja infrastrukture kojom raspolažu elektroprijenosne kompanije u regiji organizirala Svjetska banka, te u izradi Regionalne strategije za održivu hidroenergiju na Zapadnom Balkanu, koji je organizirala Europska komisija.

Investiranje u sektor energije

Tijekom 2018. godine odvijale su se aktivnosti Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) u okviru projekta *Investiranje u sektor energije* (EIA). Projekt čije je trajanje planirano od rujna 2014. do rujna 2019. godine, usmjeren je na suradnju i pomoć svim ključnim subjektima energetskeg sektora u Bosni i Hercegovini u pristupanju i integraciji u Europsku uniju (ministarstva, regulatori, gospodarski subjekti i dr.). Projekt USAID EIA organiziran je kroz sljedeće komponente:

- Uklanjanje prepreka za investiranje u sektor energije,
- Razvoj maloprodajnog tržišta u BiH,
- Postizanje ušteda u potrošnji energije, koristeći regulatorne poticaje kroz financijske mehanizme – obligacione sheme za energetske učinkovitost,
- Korištenje proizvodnog otpada (biomase) za proizvodnju električne i toplotne energije,
- Smanjenje emisija štetnih plinova iz velikih uređaja za loženje, i
- Odnosi s javnošću, uključujući razvoj aplikacije za poređenje cijena električne energije.

Predstavnici Državne regulatorne komisije prate aktivnosti organizirane u okviru projekta i sudjeluju u realizaciji pojedinih komponenti, a osobito onih koje su u funkciji rada regulatora. Tijekom 2018. godine DERK je pokazao poseban interes i neposredno sudjelovao u realizaciji aktivnosti iz domena investiranja u sektor, integracije obnovljivih izvora energije, energetske učinkovitosti, poslovnih procesa operatora distribucijskog sustava i razmjene podataka u sektoru, kao i odnosa s javnošću i razvoju alata za poređenje cijena električne energije.

Slijedeći uspješnu organizaciju Energetskog samita u prethodne tri godine kojim je utemeljen novi model dijaloga o aktualnim temama iz sektora energije, Projekt USAID EIA je zajedno sa

Njemačkim društvom za međunarodnu suradnju (GIZ) u travnju 2018. godine organizirao Četvrti Energetski samit u BiH.

Samit je okupio brojne partnere iz državnih i entitetskih parlamenata, ministarstava i regulatora, iz općina, elektroprivrednih poduzeća, gospodarskih komora, malih i srednjih poduzeća, nevladinih organizacija i medija, te predstavnike međunarodnih organizacija i donatora koji djeluju u sektoru. Diskusija na Samitu obuhvatila je brojne teme, uključujući investiranje u sektor energije, funkcioniranje tržišta električne energije u BiH i njegovu integraciju u regionalno i paneuropsko tržište. Naglašena je mogućnost da energetski sektor bude okosnica gospodarskog razvoja u BiH.

Na Četvrtom Energetskom samitu u BiH predstavljene su preporuke za reformu energetskog sektora, koje je 5. srpnja 2018. godine usvojio Zastupnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Preporučene su aktivnosti u donošenju Okvirne energetske strategije za BiH, čime se omogućuje deblokada IPA fondova, odnosno korištenje fondova Europske unije za dalji razvoj energetskog sektora. Preporukama je naglašen veliki potencijal energetske učinkovitosti u štednji energije i unaprjeđenju učinkovitosti ekonomije. Izraženo je opredjeljenje za valoriziranje energetske učinkovitosti kao ključnog elementa energetske tranzicije, uz naglašavanje uloge regulatornih tijela u implementaciji ove politike. Preporučeno je ubrzanje reforme sektora energije donošenjem nedostajućih zakonskih i podzakonskih akata potrebnih za izvršenje obveza Bosne i Hercegovine u pristupanju Europskoj uniji, odnosno za ispunjavanje zahtjeva Energetske zajednice. Data je potpora implementiranju preporuka za unaprjeđenje procesa izdavanja dozvola za gradnju novih energetskih objekata.

Samit je održan pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Državne regulatorne komisije za električnu energiju i entitetskih regulatora.

Sredinom studenog 2018. godine, u okviru projekta USAID EIA zvanično je predstavljen *Vodič za investitore u elektroenergetskom sektoru u BiH*. Prvi vodič ovog tipa u BiH investitorima pruža sve potrebne informacije o procesu izgradnje elektroenergetskog objekta, uključujući shematske prikaze tijeka postupka izdavanja različitih dozvola. Osnovna namjena Vodiča je da olakša novim (i postojećim) investitorima snalaženje u kompleksnom upravnom sustavu izdavanja dozvola u Bosni i Hercegovini.

Krajem studenog 2018. godine javnosti je predstavljena zvanična aplikaciju za poređenje cijena električne energije uporedistruju.ba, koju su zajedno izradili USAID EIA, Nacionalna asocijacija regulatornih komisija SAD (NARUC) i regulatorne komisije u BiH. Ovo je prva aplikacija u jugoistočnoj Europi koja svim kupcima električne energije na

jednom mjestu pruža osnovne informacije o ulogama različitih subjekata u sektoru električne energije, te daje upute za promjenu opskrbljivača. Pored toga, aplikacija omogućava uvid u trenutne cijene električne energije, informacije o svim aktivnim opskrbljivačima na elektroenergetskom tržištu, kao i savjete kako racionalno koristiti, odnosno uštedjeti električnu energiju, te pruža niz drugih edukativnih i korisnih informacija.

Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH

Početkom 2016. godine *Njemačko društvo za međunarodnu suradnju* (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) pokrenulo je projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH* u cilju kreiranja preduvjeta za njihovo značajnije korištenje.

Glavni partneri u implementaciji projekta koji traje do kraja 2019. godine su nadležna državna i entitetska ministarstva i regulatori, te operatori za obnovljive izvore energije, odnosno za sustave poticaja.

Projekt pruža tehničku asistenciju u domenu općeg unaprjeđenja okvirnih uvjeta za proizvodnju toplotne i električne energije iz obnovljivih izvora energije (OIE), sa naglaskom na korištenje bioenergije i poboljšanje tehnologija malih hidroelektrana (instalirane snage do 10 MW).

Koncept projekta prepoznaje različite segmente djelovanja, uključujući strateški, zakonski i regulatorni okvir, administrativne procedure i sheme poticaja, inovativne tehnologije, te jačanje kapaciteta i razvoj konkretnih alata. Projekt je koncipiran kroz četiri područja djelovanja:

- Opći okvirni uvjeti za sektor obnovljivih izvora energije,
- Razvoj sektora bioenergije i inovativnih tehnologija,
- Unaprjeđenje sektora malih hidroelektrana,
- Sheme poticaja i načini financiranja projekata OIE.

Dugoročni karakter projekta doprinosi daljnjem održivom razvoju obnovljivih izvora energije i potrebnoj diverzifikaciji izvora energije, čime se povećava energetska sigurnost zemlje.

Projekt je organiziran na način koji osigurava punu koordinaciju sa aktivnostima koje se vode u okviru projekta Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP) *Zapošljavanje i sigurna opskrba energijom korištenjem biomase* i Projekta USAID-a *Investiranje u sektor energije*.

U rujnu 2018. godine objavljeno je *Finalno izvješće o konceptu za reformu sustava poticaja za obnovljive izvore energije u Bosni i Hercegovini (Faza A)*, koji je pripremila međuresorna radna skupina čiji su članovi predstavnici ključnih zakonodavnih i regulatornih tijela u energetsom sektoru u BiH, osobito u

kontekstu shema poticaja za OIE. Ovaj dokument predstavlja analizu sustava poticaja za obnovljive izvore energije u Bosni i Hercegovini, odnosno njenim entitetima, te skicira koncept reforme sustava poticaja za OIE, koji će biti detaljno razrađen tijekom Faze B, u razdoblju od listopada 2018. godine do rujna 2019. godine.

Aktualni i riješeni sudski sporovi

Svih pet dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine je potvrdilo zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudskim putem osporene od pravnih osoba o čijim zahtjevima je odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka. U razdoblju od 2009. do 2016. godine, kao ni tijekom 2018. godine, nije bilo novih zahtjeva od aktivno legitimiranih subjekata za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Pred Sudom Bosne i Hercegovine još uvijek je u tijeku upravni spor koji je 2017. godine pokrenula Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne osporavajući odluku DERK-a donesenu 26. siječnja 2017. godine, kojom se Elektroprivredi HZHB nalaže da Elektroprijenosu BiH plati fiksni dio naknade za priključak Hidrelektreane Mostarsko blato na prijenosnu mrežu.⁵ Čvrsto uvjeren u ispravnost svog stava iznesenog u ovom postupku, DERK je poduzeo sve procesnopravne radnje na osporavanju navoda iz tužbe. Rješenjem Suda Bosne i Hercegovine od 4. travnja 2017. godine odbijen je zahtjev Elektroprivrede HZHB za odgodu izvršenja odluke DERK-a, dok presuda u ovom predmetu do vremena pripreme ovog Izvješća nije donesena.

Ne nailazeći na suradnju sa ranijim vlasnikom licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom – Društvom KTG d.o.o. Zenica u pogledu izvršenja obveze plaćanja regulatorne naknade, a nakon poduzimanja svih parničnih radnji u kojima je dokazano postojanje dugovanja ovog svojedobno licenciranog subjekta, na temelju donesene presude u ovom postupku, DERK je pokrenuo ovršni postupak pred nadležnim sudom. Budući da ovršenik trenutno nema sredstava na računu, DERK je kao tražitelj ovrhe svrstan u red čekanja prema zakonskim prioritetima izvršenja naloga prinudne naplate.

⁵ Postupak rješavanja spora opisan je u Izvješću o radu DERK-a u 2017. godini.

4. AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. listopada 2005. godine i stupio na snagu 1. srpnja 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i plin na svijetu, u kojem efektivno sudjeluje Europska unija sa jedne strane i sljedećih devet Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Gruzija, Kosovo*, Makedonija, Moldova, Srbija i Ukrajina.⁶

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice sudjeluju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Nizozemska, Hrvatska, Italija, Cipar, Latvija, Litva, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 20 tzv. zemalja sudionica iz Europske unije izravno sudjeluju u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Europska komisija.

Status promatrača u Energetskoj zajednici imaju Armenija, Norveška i Turska. Tijekom 2016. godine Bjelorusija je podnijela zahtjev za stjecanje statusa promatrača.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdanu opskrbu energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog plina. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca opskrbe i poboljšanje stanja u okolišu, uz primjenu energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora.

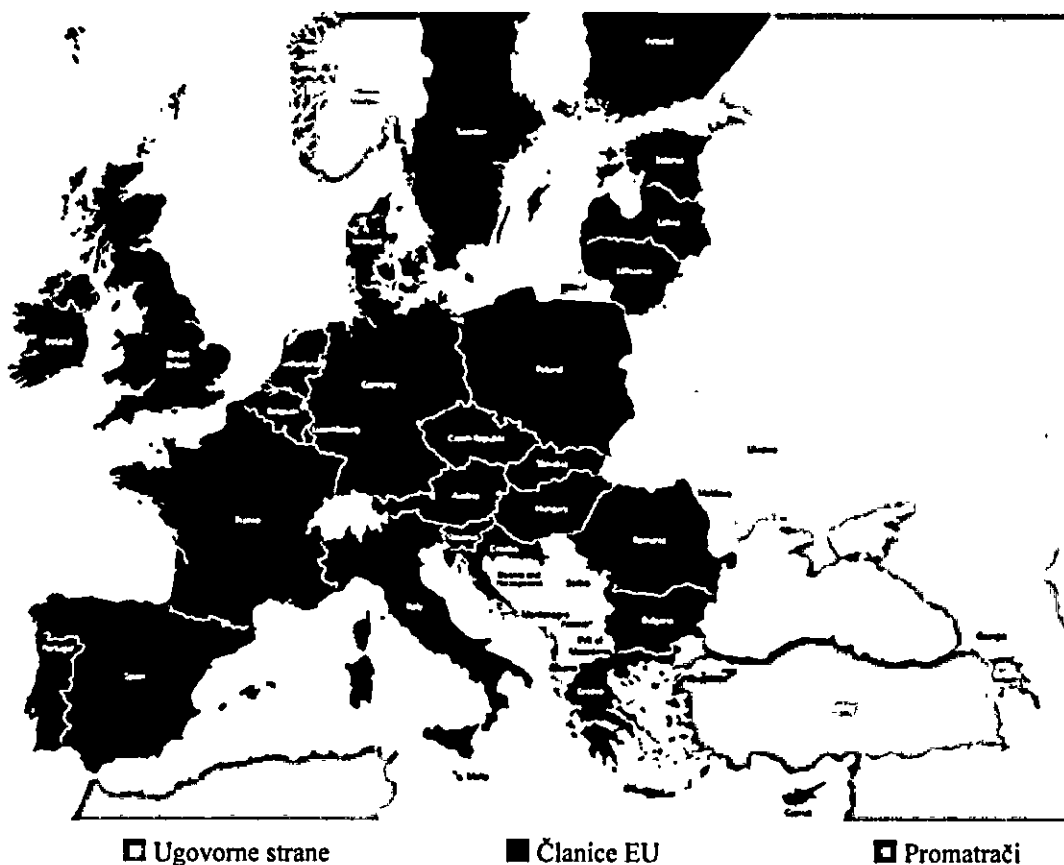
Zaključivanjem ovog ugovora, Ugovorne strane iz regije se obvezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i plina koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postupnim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, plina, sigurnosti opskrbe, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora, energetske učinkovitosti, nafte, statistike i infrastrukture (Prilog E).

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice važi do srpnja 2026. godine.

⁶ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. prosinca 2018. godine. Moldova ima status Ugovorne strane od 1. svibnja 2010. godine, Ukrajina od 1. veljače 2011. godine, a Gruzija od 1. srpnja 2017. godine.

Ugovorne strane u vrijeme stupanja na snagu bile su i Bugarska i Rumunjska, koje su pristupile Europskoj uniji 1. siječnja 2007. godine, kao i Hrvatska koja je članica EU od 1. srpnja 2013. godine.

Slika 19. Zemljopisni obuhvat Energetske zajednice

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna skupina na visokoj razini, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atinski forum), Forum za plin, Forum za naftu i Tajništvo.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Europske unije.

Stalna skupina na visokoj razini (PHLG), koja okuplja visoke dužnosnike Ugovornih strana i dva predstavnika Europske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provođenje dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provođenju mjera u određenim oblastima.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Atini, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Europsku uniju predstavlja Europska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja sudionica iz EU, te jednog predstavnika Agencije za suradnju energetske regulatora (ACER). ECRB razmatra pitanja regulatorne suradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi

kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Europske komisije ovo nadnacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Forumi Energetske zajednice okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih financijskih institucija i dr.

Tajništvo Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administrativni faktor i zajedno sa Europskom komisijom osigurava neophodnu suradnju i pruža potporu za rad drugih institucija. Tajništvo je odgovorno za nadgledanje odgovarajuće provedbe obveza Ugovornih strana i podnosi godišnje izvješće o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu, Tajništvo djeluje kao 'čuvar' Ugovora, dok Europska komisija ima ulogu generalnog koordinatora.

U proteklom razdoblju Energetska zajednica je izrasla u organizaciju koja osigurava čvrst institucionalni okvir za suradnju, uzajamnu potporu i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu suradnju u vezi energetske pitanja.

Učinkovitim radom *Centra za rješavanje sporova i pregovaranje*, koji je utemeljen 2016. godine, poboljšane su provedbene mjere i pravila za rješavanje sporova, čime se pojačava primjena pravnog okvira i smanjuju investicijski rizici. Kroz funkcioniranje *Parlamentarnog plenuma* osnažena je uloga nacionalnih parlamenata, uz paralelno povećanje transparentnosti u institucijama Energetske zajednice.

Tijekom 2018. godine u Energetskoj zajednici nastavljene su aktivnosti u razvoju pravnog okvira i implementaciji nacionalnih zakona koji se odnose na tržišta energije, obnovljive izvore, energetske učinkovitost i zaštitu okoliša. Posebna pozornost posvećena je suradnji sa predstavnicima civilnog društva i poslovnih subjekata.

Značajnu potporu razvoju regije daju mjere koje su definirane u okviru 'Berlinskog procesa', odnosno inicijative za šest zemalja Zapadnog Balkana (WB6 inicijativa) u koju su uključene Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Makedonija i Srbija. U domenu električne energije one se prije svega odnose na otklanjanje nedostataka u primarnoj i sekundarnoj legislativi, razvoj organiziranog veleprodajnog tržišta i tržišta uravnoteženja, tržišnu alokaciju prekograničnih kapaciteta, deregulaciju cijena, razdvajanje tržišnih od djelatnosti koje karakterizira prirodni monopol, te na jačanje neovisnosti regulatora. U okviru ovog procesa predstavnici operatora prijenosnog sustava, burzi, regulatora i ministarstva su u Beču 27. travnja 2016. godine potpisali *Memorandum o razumijevanju* koji utvrđuje opća načela suradnje, kao i konkretne mjere za razvoj regionalnog tržišta električne energije.

Nakon samitâ održanih u Berlinu, Beču, Parizu i Trstu, Peti samit Zapadnog Balkana održan je u Londonu 10. srpnja 2018. godine. Uoči Samita, 4. srpnja 2018. godine u Beču, Austrija i Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske bili su domaćin sastanka ministara ekonomije Zapadnog Balkana u okviru Berlinskog procesa. Predmet diskusije bila je energetska tranzicija, uz fokus na zaštiti okoliša i potencijalima hidroenergije u tranziciji i smanjenju ovisnosti od uvoza energije. Berlinski proces ima za cilj jačanje regionalne suradnje između zemalja Zapadnog Balkana i njihovu europsku integraciju. Programi povezivanja u različitim sektorima, koji se fokusiraju na regionalnu transportnu i energetska infrastrukturu i reforme, ističući da dobro povezane i funkcionalne infrastrukturne mreže pokreću ekonomski rast, pružaju poslovne prilike, privlače investicije i generiraju nova radna mjesta.

Ministarsko vijeće Energetske zajednice, koje je neformalno zasjedalo u razdoblju od 22. do 24. lipnja 2018. godine, održalo je zvanični sastanak 29. studenog 2018. godine. Tom prilikom usvojena je *Lista projekata od regionalnog značaja*, čijom realizacijom se podržava integracija regionalnog tržišta energije, jača sigurnost opskrbe, povećava energetska učinkovitost i korištenje obnovljivih izvora energije. Dogovoren je nastavak pregovora o amandmanima na Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji su u funkciji ubrzanja integracije tržišta između Ugovornih strana Energetske zajednice i država članica EU.

Ovom prigodom na sastanku su se okupili ministri iz resorâ energije i zaštite okoliša, što odražava snažnu posvećenost Energetske zajednice u tranziciji ka korištenju obnovljive, odnosno 'zelene' energije. Ministarsko vijeće je usvojilo *Opće smjernice politike za energetske i klimatske ciljeve do 2030. godine*, koje prepoznaju potrebu utvrđivanja ciljeva za energetska učinkovitost, obnovljive izvore energije i smanjenje emisije stakleničkih plinova. Ovi ciljevi trebaju biti usklađeni sa ciljevima Europske unije, odnosno biti jednako ambiciozni, uz uvažavanje relevantnih socio-ekonomskih razlika, tehnološkog razvoja i obveza po *Pariškom sporazumu o klimatskim promjenama*.

Istodobno, dogovoreno je da u 2019. godini u *acquis* budu uključene nova Uredba o upravljanju, inovirana Direktiva o energetska učinkovitosti, kao i inovirana Direktiva o obnovljivoj energiji⁷, koja će za Ugovorne strane definirati ciljeve u korištenju obnovljive energije do 2030. godine. Na istom sastanku, odlukama Ministarskog vijeća u *acquis* su uključene Uredba (EU) br. 2017/1369 o utvrđivanju okvira za označavanje energetske učinkovitosti i stavljanju izvan snage Direktive 2010/30/EU i Uredba (EU) br. 1227/2011 o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (REMIT).

⁷ Uredba (EU) 2018/1999, Direktiva (EU) 2018/844 i Direktiva (EU) 2018/2001

Odlukama Stalne skupine na visokoj razini (PHLG) u *acquis* su 12. siječnja 2018. godine uključene tri uredbe o pravilima o radu mreža u sektoru električne energije i jedna u sektoru plina, te izmijenjen i dopunjen Prilog I Uredbe (EZ) br. 715/2009. PHLG je 28. studenog 2018. godine u *acquis* uključio još dvije uredbe u plinskom sektoru.

U najavi svog predsjedavanja Energetskom zajednicom od 1. siječnja 2019. godine, predstavljajući prioritete za naredno razdoblje, Moldova je najavila finaliziranje višegodišnjih pregovora o amandmanima na Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, kojima bi se osiguralo da Energetska zajednica ostvari svoje ciljeve i ispunji zahtjeve jedinstvenog energetskog tržišta. Bit će istaknuta važnost osiguravanja dosljednije politike o održivoj proizvodnji i potrošnji energije. Ključni prioritet za 2019. godinu je usvajanje ciljeva do 2030. godine koji se odnose na obnovljivu energiju, energetske učinkovitost i smanjenje emisije stakleničkih plinova u Energetskoj zajednici kroz transpoziciju novog paketa energetskih propisa Europske unije za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji (*Čista energija za sve Europljane*) i u Ugovornim stranama.

Bosna i Hercegovina i Energetska zajednica

Aktivnim djelovanjem u Energetskoj zajednici Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskog sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama Europske unije.

Evidentno je da u samoj Bosni i Hercegovini, na različitim administrativnim razinama treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a Energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obveza rokovi su već prošli, a za značajan broj obveza preostalo je relativno kratko vrijeme (Prilog E).

Na ovo ukazuje i šest otvorenih slučajeva za rješavanje sporova koje je iniciralo Tajništvo Energetske zajednice, kao i dvije odluke Ministarskog vijeća Energetske zajednice koje su donesene 29. studenog 2018. godine. Tom prigodom uz konstatacije da BiH ne ispunjava svoje obveze propuštanjem transpozicije i implementacije Direktive 2006/32/EZ o energetske učinkovitosti u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama zatvoren je slučaj ECS-1/14, ali je naglašena obveza Bosne i Hercegovine u provođenju ovih aktivnosti bez daljnjeg odlaganja i Tajništvo je pozvano da u slučaju nepostupanja BiH inicira postupak iz članka 92. Ugovora.

Drugom odlukom zatvoren je slučaj ECS-3/18 u vezi izostanka transpozicije Uredbe (EU) 347/2013 o smjernicama za trans-europsku energetske infrastrukturu i izostanak obavještanja Tajništva o mjerama transpozicije. I ovom prigodom Ministarsko vijeće je naglasilo obvezu provođenja ovih aktivnosti bez daljnjeg odlaganja, te pozvalo Tajništvo da u slučaju nepos-

tupanja BiH do 1. srpnja 2019. godine, inicira postupak iz članka 92. Ugovora o uspostavi Energetske zajednice.

Dodatno, Tajništvo je registriralo slučaj ECS-10/18, postupajući po žalbi organizacija nevladinog sektora zbog donošenja Odluke Vijeća za državnu pomoć BiH kojom se utvrđuje da državna pomoć korisniku JP Elektroprivreda BiH, u obliku garancije za kreditno zaduženje u iznosu od 614 milijuna eura u svrhu izgradnje Bloka 7 TE Tuzla, ne predstavlja državnu pomoć u smislu Zakona o sustavu državne pomoći u BiH. Prema preliminarnom razumijevanju Tajništva, ista odstupa od *acquis-a* Energetske zajednice o konkurenciji i predstavlja kršenje odredaba članka 18. i 19. Ugovora o uspostavi Energetske zajednice. Po žalbi će se dalje postupati u skladu sa pravilima Energetske zajednice o rješavanju sporova.

Aktivnosti DERK-a u tijelima Energetske zajednice

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu suradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz potporu i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji razvoja Energetske zajednice i osobito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite skupine šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Europske unije.

Ključne aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje su usmjerene na Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), koji je uspostavljen 11. prosinca 2006. godine u Atini. Sve od tada DERK aktivno sudjeluje u njegovom radu, predstavljajući i zastupajući interese Bosne i Hercegovine. Afirmaciji BiH doprinosi predsjedavanje Radnom skupinom ECRB-a za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, od 2007. godine.

Tijekom 2018. godine, u kojoj je održao tri sastanka, Regulatorni odbor dao je značajan doprinos kreiranju politike Energetske zajednice u domenu regulatornih inicijativa za promociju investicija u mreže, tretmana interkonektora između Ugovornih strana Energetske zajednice i članica Europske unije, te razvoja neovisnosti regulatora. U protekloj godini ECRB je nastavio zajedničke aktivnosti sa Agencijom za suradnju energetskih regulatora (ACER), Vijećem europskih energetskih regulatora (CEER) i Asocijacijom mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG).

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz svoje radne skupine (Radna skupina za električnu energiju, Radna skupina za plin i Radna skupina za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta) djelujući uz potporu odgovarajućeg odjela Tajništva.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

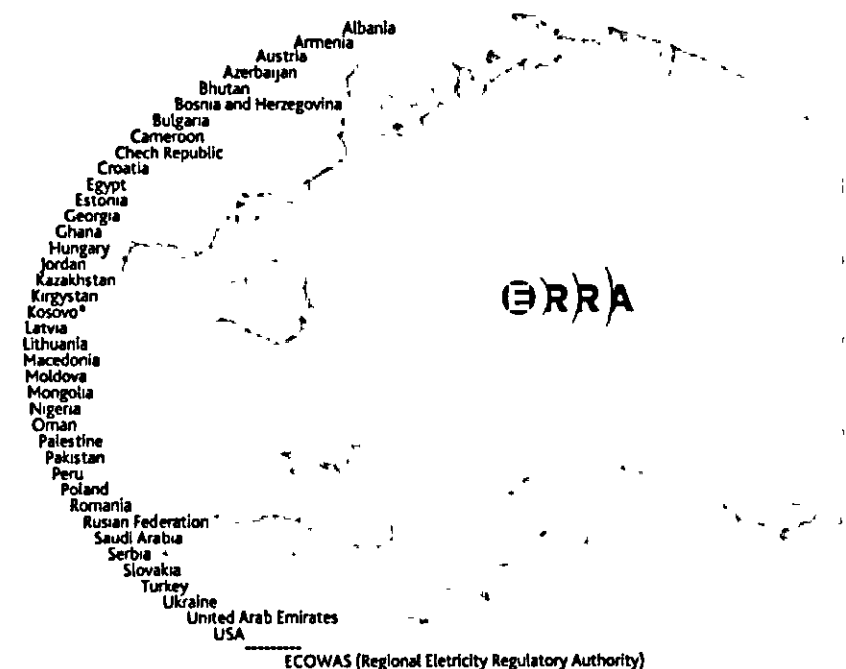
Regionalna asocijacija energetskih regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija neovisnih regulatornih tijela za energiju iz Europe, Azije, Afrike i Amerike. Promjenama Statuta u 2015. godini uklonjene su barijere za pridruživanje regulatora iz novih regija i omogućena aktivna uloga svih članica. ERRA ima 33 punopravne i deset pridruženih članica, koje dolaze iz 39 zemalja (slika 20).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetskih djelatnosti u zemljama članicama, poticanje razvoja neovisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje suradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članica, te bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetskih djelatnosti.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravna članica ERRA-e od 19. svibnja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini u svibnju 2010. godine, kao pridružene članice ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije iz Bosne i Hercegovine – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

Predstavnici DERK-a aktivno sudjeluju u radu Generalne skupštine i Investicijske konferencije. Zapaženo je angažiranje predstavnika Državne regulatorne komisije u radu stalnih komiteta i radnih skupina, od kojih se izdvajaju Radna skupina za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, Stalni komitet za

Slika 20. Članstvo u ERRA-i

tarife i cijene i Stalni komitet za licence i konkurenciju. Od 2010. godine predsjedavanje ovim komitetom doprinosi afirmaciji BiH u ERRa-i.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRa-e, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava ulogu članice ove regionalne asocijacije pružanjem relevantnih informacija o energetsom sektoru i regulatornoj praksi Bosne i Hercegovine.

U institucijama ERRa-e primjetna je povijesna evolucija tema za koje su članice zainteresirane. Široko zastupljeno prestrukturiranje energetskog sektora i tržišta uzrokovalo je da konkurentno orijentirana održiva rješenja budu predmet posebnog zanimanja i djelovanja regulatornih tijela.

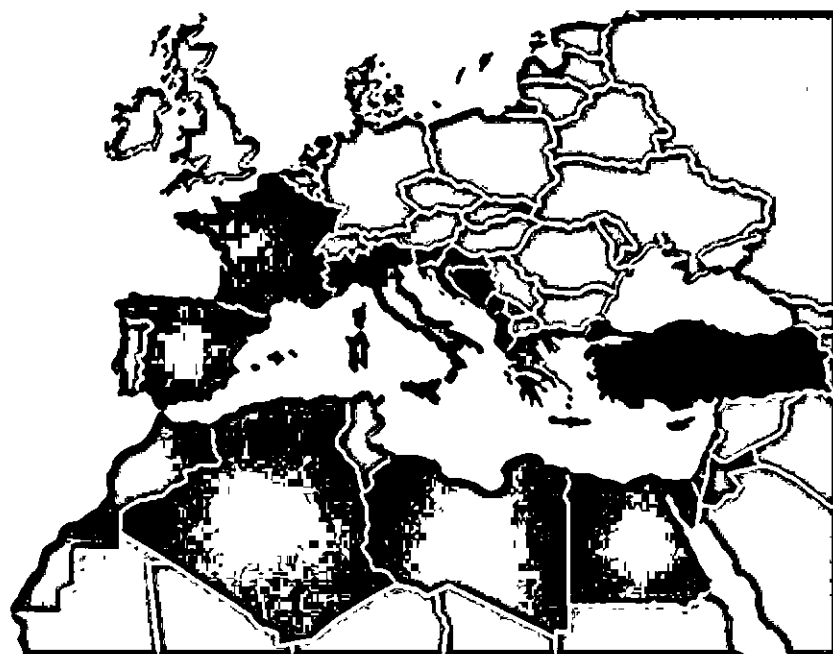
4.3 Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora – MEDREG

Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG) utemeljena je 2007. godine radi promoviranja suradnje energetskih regulatora iz zemalja na sjevernoj, južnoj i istočnoj obali Mediteranskog bazena. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Cipra, Libanona, Libije, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španjolske, Tunisa i Turske (slika 21).

Glavni cilj Asocijacije je promocija jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih i regulatornih okvira radi omogućavanja investicija u energetska infrastrukturu i podrške integraciji tržišta. Stoga, MEDREG promovira stalnu razmjenu znanja, iskustva i

Slika 21. Zemljopisni obuhvat MEDREG-a

*gđa Güleşan Demirbaş
(Gilešan Demirbaš),
predsjednica MEDREG-a:
"Naša organizacija će i
dalje imati vodeću ulogu u
Mediterranu u jačanju
regulatorne stabilnosti i
doprinosu socioekonomskom
napretku regije kroz davanje
potpore uspostavi sigurnih,
održivih i konkurentnih
mediteranskih energetske
tržišta."*

*Iz pozdravnog govora,
Istanbul, 29. studenog 2018.*

stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvješća sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije. Asocijacija je posvećena zaštiti kupaca, fokusirajući se na pristup informacijama i podizanje svijesti o promjenama u sektoru.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu, Tajništvo sa sjedištem u Milanu i pet radnih skupina za: (1) institucionalna pitanja, (2) električnu energiju, (3) plin, (4) okoliš, obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost i (5) problematiku kupaca. MEDREG svoje aktivnosti obavlja uz učinkovite procese interne i vanjske suradnje, kreirajući uvjete za uspostavljanje Mediteranske energetske zajednice.

Predstavnici DERK-a neposredno sudjeluju u radu Generalne skupštine, a u aktivnostima radnih skupina uporabom različitih telekomunikacijskih alata, te dostavljanjem traženih informacija i komentara tijekom pripreme različitih izvješća i drugih dokumenata.

4.4 Vijeće europskih energetske regulatora – CEER

Vijeće europskih energetske regulatora (CEER) je neprofitna asocijacija neovisnih, zakonom propisanih tijela odgovornih za reguliranje energije na državnoj razini. Vijeće okuplja 37 nacionalnih regulatornih tijela (29 punopravnih članova i osam promatrača) iz država članica Europske unije, Europske slobodne trgovinske zone (EFTA) i zemalja u procesu pridruživanja Europskoj uniji, uključujući Ugovorne strane Energetske zajednice.

Vijeće europskih energetske regulatora posvećeno je aktivnostima u razvoju konkurentnih energetske tržišta i jačanju uloge kupaca. Radeći zajedno kroz CEER, nacionalna regulatorna tijela daju napredne preporuke na europskoj razini, šireći najbolje prakse i dajući rješenja u okviru nacionalnih regulatora.

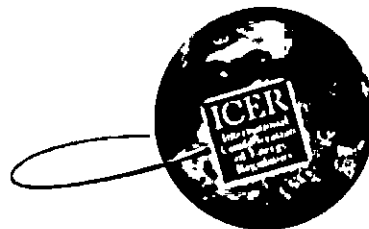
Krajem 2015. godine Vijeće europskih energetske regulatora otvorilo je svoja vrata Ugovornim stranama Energetske zajednice. Državna regulatorna komisija za električnu energiju status promatrača u CEER-u ima od 1. siječnja 2017. godine. U tom svojstvu predstavnici DERK-a sudjeluju u radu Generalne skupštine i radnih skupina CEER-a. Također, Državna regulatorna komisija ima pristup CEER-ovoj afirmiranoj regulatornoj mreži i instrumentima suradnje, uz mogućnost detaljnog razumijevanja energetske politika i praksi Europske unije. U tom pogledu, sudjelovanje u radu Vijeća europskih energetske regulatora je korisno i na putu Bosne i Hercegovine ka članstvu u Europskoj uniji, i ispunjavanju obveza koje ono povlači u smislu provedbe *acquis*-a u oblasti energije.

4.5 Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER

Osnovana u listopadu 2009. godine, Međunarodna konfederacija energetske regulatora (ICER) predstavlja dobrovoljni okvir za suradnju na svjetskoj razini. Cilj ICER-a je da poboljša informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Preko 250 regulatornih tijela sa šest kontinenata, putem 11 regionalnih regulatornih asocijacija i dva nacionalna energetska regulatorna tijela ostvaruju članstvo u ICER-u (slika 22). DERK sudjeluje i prati rad ICER-a putem ERRA-e, MEDREG-a i CEER-a.

ICER-ove aktivnosti su usmjerene na nekoliko ključnih područja, u skladu sa temama koje definira Svjetski energetske regulatorni forum, vodeća međunarodna konferencija o reguliranju energije koja se održava svake tri godine. Sedmi Svjetski energetske regulatorni forum, održan u Kankunu, Meksiko, tijekom ožujka 2018. godine, usredotočio se na značajne inovacije koje širom svijeta mijenjaju osnove energijskog lanca. U fokusu su bila i najvažnija aktualna regulatorna pitanja, uključujući jačanje uloge kupaca, problematiku dinamičnih tržišta i održivost infrastrukture. Forum je promovirao osnaživanje uloge žena u oblasti energije kroz ujednačavanje rodne perspektive u svim aktivnostima, što

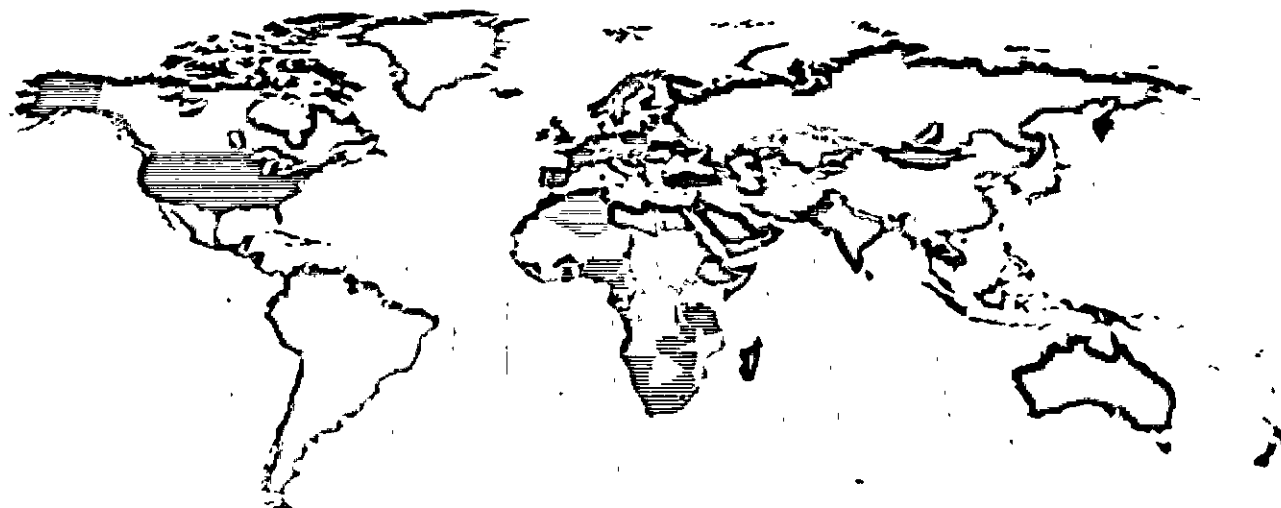

g. Daniel Schmerler (Daniel Šmerler), predsjednik ICER-a:
"U ovom ključnom vremenu za reguliranje energije, ICER nam osigurava važan forum za okupljanje, dijeljenje najboljih praksi i pronalaženje rješenja za najvažnije regulatorne izazove našeg vremena."

Iz pozdravnog govora, Kankun, 26. ožujak 2018.

Slika 22. Članice ICER-a

■ **AEMC**

Australska komisija za tržište energije

■ **AFUR**

Afrički forum regulatornih komisija

■ **ARIAE**

Latinoamerička asocijacija energetske regulatora

■ **CAMPUT**

Kanadski regulatori energije i javnih usluga

■ **CEER**

Vijeće europskih energetske regulatora

■ **EAPIRF**

Istočnoazijski i pacifički forum infrastrukturnih regulatora

□ **EICOM**

Švajcarska federalna komisija za električnu energiju

■ **ERRA**

Regionalna asocijacija energetske regulatora

■ **MEDREG**

Asocijacija mediteranskih energetske regulatora

■ **NARUC**

Nacionalna asocijacija regulatora SAD

■ **OOCUR**

Organizacija karipskih regulatornih komisija

■ **RERA**

Regionalna asocijacija regulatora za električnu energiju Južne Afrike

■ **SAFIR**

Forum južne Azije za reguliranje infrastrukture

VIII WFER
PERU 2021

je nastavak aktivnosti započetih listopada 2013. godine u okviru inicijative ICER-a pod nazivom *Žene u oblasti energije*. Naredni, Osmi Svjetski regulatorni forum bit će održan u Limi, Peru, tijekom ožujka 2021. godine.

ICER je 2013. godine pokrenuo izdavanje svoje Kronike, kao sredstva za daljnju promociju jačanja razmjene regulatornih znanja i istraživanja. Od tada kao član Uredničkog odbora ovog stručnog časopisa djeluje i zaposlenik DERK-a. ICER-ova Kronika je publikacija koja se objavljuje dva puta godišnje u elektronskom obliku i sadrži stručne članke iz regulatorne tematike.

DERK aktivno sudjeluje u radu ICER-a i pruža potporu na razne načine, uključujući dostavu odgovora po različitim aktivnostima i upitnicima, čime se omogućava uvid i razmjena praksi u područjima od interesa za rad regulatora.

4.6 Međuregionalna saradnja

Različiti oblici suradnje između regionalnih asocijacija energetskih regulatora postoje već izvjesno vrijeme kroz organizovanje zajedničkih obuka, radionica i sastanaka relevantnih radnih skupina. Iako su neka regulatorna tijela istodobno članovi nekoliko asocijacija energetskih regulatora, te asocijacije pokrivaju regione koji se značajno razlikuju u postignutom stupnju integracije što znači da se zajednički izazovi moraju rješavati na različite načine. Istodobno članstvo pojedinih regulatornih tijela u više energetskih asocijacija promovira približavanje ciljeva i načela. Iz tog razloga suradnja ovih asocijacija u smislu razmjene iskustava i regulatornih praksi dobija sve veći značaj.

Prepoznajući važnost ovakvih oblika suradnje i predanost unapređivanju ukladenosti i transparentnosti u reguliranju energije kroz promoviranje najboljih praksi i razmjenu iskustava, Vijeće europskih energetskih regulatora (CEER), Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB) i Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG) su 12. prosinca 2018. godine u Beču potpisali *Dogovor o suradnji*. Ovaj dokument jača suradnju između energetskih regulatora iz Europske unije, jugoistočne Europe, Mediterana i Crnomorske regije, posebno identificirajući sljedeće oblasti:

- razmjena najboljih praksi u oblasti reguliranja energetskih tržišta,
- jačanje kapaciteta i promoviranje zajedničkih događaja i obuka o regulatornim temama,
- razvoj postojećih bilateralnih i trilateralnih mehanizama suradnje, i
- izradu zajedničkih izvješća od interesa za tri organizacije.

g. Garrett Blaney (Geret Bleini), predsjednik CEER-a: "Sporazum je logičan sljedeći korak naprijed naših organizacija za veću paneuropsku integraciju."

g. Giorgi Pangani (Đorđi Pangani), predsjednik ECRB-a: "On dodatno potvrđuje vrijednosti koje svi dijelimo i postavlja našu suradnju na čvršću osnovu."

gđa Güleşan Demirbaş (Gileşan Demirbaş), predsjednica MEDREG-a: "Krećemo se od pojedinačnih inicijativa za suradnju ka integriranom pristupu."

Iz obraćanja povodom potpisivanja Dogovora o suradnji, Beč, 12. prosinac 2018.

Državna regulatorna komisija je član i ECRB-a i MEDREG-a, dok u CEER-u ima status promatrača. Ovakva pozicija DERK-a omogućava dalje jačanje DERK-ovih stručnih kapaciteta kroz stjecanje novih znanja i razmjenu iskustava i regulatornih praksi. Osim toga, to će istodobno pružiti više mogućnosti za nastavak uspješnog angažiranja eksperata DERK-a u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela kroz organiziranje zajedničkih obuka, u čemu su predstavnici DERK-a imali zapaženu ulogu.

5. REVIZIJSKO IZVJEŠĆE

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH utvrđeno je da se DERK financira iz vlastitih prihoda. Osnovni prihod DERK-a u 2018. godini je bila regulatorna naknada koju su plaćali vlasnici licenci za prijenos električne energije, aktivnosti neovisnog operatora sustava, međunarodnu trgovinu, opskrbu kupaca, te distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije troškove DERK-a, a za procijenjeni višak prihoda nad rashodima se umanjuju obveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom razdoblju.

Osim brige za realizacijom pomenutih vlastitih prihoda financijsko poslovanje DERK-a pokriva i sljedeće aktivnosti:

- nastanak i podmirenje financijskih obveza za potrebe definirane u odobrenom financijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tijekovima,
- redovito praćenje realizacije financijskog plana za tekuću godinu,
- analiza i procjena budućih novčanih tijekova u svrhu pripreme novog financijskog plana,
- priprema financijskog plana za narednu godinu,
- unutarnje financijsko izvještavanje kao osnova za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka, i
- financijsko izvještavanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

Konačan rezultat svih navedenih aktivnosti i donesenih odluka su financijska izvješća u kojima su iskazani rezultati poslovanja na kraju poslovne godine. Svake godine se vrši revizija financijskih izvješća DERK-a s ciljem neovisne i nepristrasne provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti tih postupaka sa važećim propisima.

U prvom kvartalu 2018. godine reviziju financijskih izvješća DERK-a za prethodnu godinu vršilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konzalting REVIK d.o.o. Sarajevo, sa kojim je zaključen ugovor u postupku konkurentskog zahtjeva za dostavu ponuda.

Obavljajući reviziju u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima revizori su prikupili dokaze o iznosima i drugim podacima objavljenim u financijskim izvješćima kako bi se u razumnoj mjeri uvjerali da financijska izvješća ne sadrže materijalno značajne pogreške. Osim utvrđivanja realnosti financijskih izvješća u cjelini, revizija je podrazumijevala i odgovarajuću ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva DERK-a.

"Po našem mišljenju, godišnje financijsko izvješće istinito i fer prikazuje financijski položaj DERK-a na dan 31. prosinca 2017. godine, njegovu financijsku uspješnost i novčane tokove za tada navršenu godinu u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji Federacije BiH i Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja (MSFI)."

*REVIK,
Sarajevo, 6. travanj 2018.*

Na temelju pribavljenih dokaza neovisni revizor je pozitivno ocijenio financijska izvješća DERK-a za 2017. godinu. Mišljenje neovisnog revizora je da prezentacija financijskih izvješća, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obveza, kapitala i financijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem je zadržana najviša revizijska ocjena usklađenosti financijskih izvješća sa međunarodno važećim standardima i zakonskim propisima, koju je DERK u ranijim razdobljima dobijao od eksternih revizora, među kojima su i ocjene Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Provedenim *ex-post* kontrolama financijskih transakcija nisu pronađene nepravilnosti. Time je potvrđena učinkovitost postavljenog sustava financijskog upravljanja i unutarnje kontrole kojima se osigurava prevencija ili identifikacija mogućih pogrešaka u cilju zaštite imovine od gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem.

U pravcu razvoja sustava financijskog upravljanja i kontrole DERK je u ranijem razdoblju potpisao *Sporazum o vršenju interne revizije* sa Jedinicom za internu reviziju Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Kroz konzultantske aktivnosti interne revizije u skladu sa načelima i standardima koje provode institucije Bosne i Hercegovine, DERK očekuje objektivnu i stručnu pomoć na unaprjeđenju organizacije poslovanja utemeljene na upravljanju rizicima. Korištenjem usluga interne revizije želi se osigurati razvoj i dodatna *ex-ante* kontrola definiranih procesa, te osnažiti proces integralnog upravljanja svim rizicima (tzv. risk menadžment). U izvještajnom razdoblju nije bilo realizovanih procesa interne revizije, ali je u tijeku 2018. godine potpisan novi *Sporazum o vršenju interne revizije*.

Provođenjem eksterne revizije DERK osigurava i neovisno i pouzdano izvješće o korištenju imovine te upravljanju prihodima i rashodima. Radi pružanja informacija o svom financijskom položaju i rezultatima poslovanja zainteresiranim osobama i široj javnosti, Državna regulatorna komisija svake godine objavljuje revizijsko izvješće. Revidirana financijska izvješća za 2017. godinu su objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj 26/18 i u okviru internet prezentacije DERK-a.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2019. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastaviti će svoje aktivnosti na osiguranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuiranu opskrbu električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštovanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih europskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2019. godini zadržati kontinuitet suradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a osobito sa Povjerenstvom za promet i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Povjerenstvom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, promet i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usklađenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH*.

Svi dosada primjenjivani modaliteti uzajamnog praćenja i usklađivanja djelovanja koristit će se i u 2019. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnoj razini, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih razina odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju DERK će slijediti razvoj EU pravila i poštovati agendu Energetske zajednice, uz nastavak suradnje sa Agencijom za statistiku BiH.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetskom sektoru i izravno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donesenih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- praćenje nabave pomoćnih usluga i pružanja sustavne usluge i uravnoteženja elektroenergetskog sustava BiH, i po potrebi nastavak razvoja modela ovih usluga,

- stvaranje većeg stupnja integracije domaćeg tržišta električne energije,
- doprinos uređenju i funkcioniranju veleprodajnog tržišta, uključujući uspostavljanje institucionalnog okvira za organizirano tržište za dan unaprijed,
- doprinos uređenju i funkcioniranju potpuno otvorenog maloprodajnog tržišta u BiH,
- razvoj pravila kojima se regulira priključenje korisnika na prijenosni sustav,
- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obveza u vezi sa regulatornim izvještavanjem,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razviju Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini, Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Komunalno Brčko,
- odobravanje *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2020. – 2029. godina, Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za naredno desetogodišnje razdoblje, kao i Plana investicija Elektroprijenosa BiH,*
- praćenje primjene Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam) i rada Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO),
- regulatorno djelovanje u vezi pravila i smjernica za rad mreža,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi, i
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provođenju svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najbolje primjenjivih rješenja.

S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice obvezna u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati propise Europske unije o internom energetske tržištu ('Treći energetske paket'), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom koordinacijom sa drugim ključnim subjektima dati svoj doprinos razvoju pravnog okvira.

U interesu svih ključnih subjekata je provedba reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, harmonizacija podzakonskih propisa i učinkovita koordinacija među tijelima koja sudjeluju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na europskim direktivama i pravilima o unutarnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira nastavak aktivnog sudjelovanja u izradi zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom stečevinom EU, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u izvješćima Europske komisije o BiH.

Državna regulatorna komisija će u skladu sa svojim nadležnostima dati doprinos realizaciji preporuka sa sastanaka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Europskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj. Kao jedna od institucija koje su nadležne za preuzimanje i provođenje *acquis*-a, DERK će dati daljnji doprinos u narednim fazama koje slijede izradu odgovora na Upitnik i dodatna pitanja Europske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU, naročito u vezi poglavlja 15: Energija, poglavlja 21: Transeuropske mreže, poglavlja 28: Zaštita potrošača i zdravlja, te određene problematike iz Ekonomskih kriterija.

DERK će participirati u potpori i provedbi regionalnih prioriteta i projekata Energetske zajednice, ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor BiH, i navode se u Zaključcima Ministarskog vijeća i *Izvešću o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*. DERK će dati svoj puni doprinos u realizaciji mjera u sektoru energije koje su dogovorene u okviru 'Berlinskog procesa'. U skladu sa pozicijom Bosne i Hercegovine i svojim nadležnostima DERK će sudjelovati u CESEC inicijativi (Inicijativa Europske komisije za plinsko i elektroenergetsko povezivanje u središnjoj i jugoistočnoj Europi).

DERK planira dati svoj doprinos i u nastavku realizacije više regionalnih projekata Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalne asocijacije regulatora SAD (NARUC).

U 2019. godini planiran je završetak višegodišnjeg projekta USAID-a *Investiranje u sektor energije*, te će DERK nastaviti pratiti njegove aktivnosti i sudjelovati u realizaciji pojedinih komponenti koje su u funkciji rada regulatora. Nastavit će se učešće i u projektu GIZ-a *Poticanje obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini*. Svoje aktivno sudjelovanje DERK planira i na Petom Energetskom samitu u BiH, koji je u okviru ova dva projekta planiran za proljeće 2019. godine.

U centru zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam sudjeluje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice,
- ERRA – Regionalna asocijacija energetskih regulatora,
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora,
- CEER – Vijeće europskih energetskih regulatora, i
- ICER – Međunarodna konfederacija energetskih regulatora.

Državna regulatorna komisija će nastaviti praćenje rada Agencije za suradnju energetske regulatora (ACER), i ovisno od razvoja pravnog okvira u Bosni i Hercegovini razmotriti mogućnosti za izravno sudjelovanje u radu ovog tijela.

DERK će u narednom razdoblju vršiti analizu sadržaja i aktivnosti koje proizilaze iz novog paketa energetske propisa Europske unije za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji (*Čista energija za sve Europljane*). Ovakav pristup uvažava činjenicu da sve nove uredbe i direktive EU iz sektora energije postaju obvezujuće i za Bosnu i Hercegovinu putem mehanizama koji su razvijeni prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice. Pri tome treba naglasiti da su u Europskoj uniji već stupila na snagu četiri akta iz ovog novog paketa:

- Direktiva (EU) 2018/844 Europskog Parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. o izmjeni Direktive 2010/31/EU o energetske učinkovitosti zgrada i Direktive 2012/27/EU o energetske učinkovitosti,
- Uredba (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o upravljanju energetske unijom i djelovanjem u području klime, izmjeni uredaba (EZ) br. 663/2009 i (EZ) br. 715/2009 Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva 94/22/EZ, 98/70/EZ, 2009/31/EZ, 2009/73/EZ, 2010/31/EU, 2012/27/EU i 2013/30/EU Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva Vijeća 2009/119/EZ i (EU) 2015/652 te stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 525/2013 Europskog parlamenta i Vijeća (ova tzv. Uredba o upravljanju uključuje zahtjev da države članice pripreme integrirane Nacionalne planove za energetiku i klimu u razdoblju od 2021. do 2030. godine),
- Direktiva (EU) 2018/2001 Europskog Parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora (ovom, revidiranom Direktivom o obnovljivim izvorima se uspostavlja obvezujući cilj EU od najmanje 32 % za 2030. godinu), i
- Direktiva (EU) 2018/2002 Europskog Parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o izmjeni Direktive 2012/27/EU o energetske učinkovitosti.

Dodatno, već početkom 2019. godine očekuje se donošenje preostalih akata iz novog paketa propisa EU *Čista energija za sve Europljane*, odnosno Uredbe o unutarnjem tržištu električne energije, Direktive o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije, Uredbe o osnivanju Agencije za suradnju energetske regulatora i Uredbe o pripremljenosti za rizike u sektoru električne energije.

PRILOG A: Osnovni podatci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine
(korišteni podatci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Osnovni podatci o instaliranoj snazi proizvodnih objekata

Ukupna instalirana snaga proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 4.462,23 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.076,60 MW, a u termoelektranama 2.065 MW. Instalirana snaga malih hidroelektrana je 159,00 MW, vjetroelektrana 51,00 MW, solarnih elektrana 18,15 MW i elektrana na bioplin i biomasu 1,24 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama.

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	126+108	234
Čapljina	2×210	420
Rama	80+90	170
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15,3	30,6
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
Tuzla G3	100	85
Tuzla G4	200	182
Tuzla G5	200	180
Tuzla G6	215	188
KAKANJ	450	398
Kakanj G5	110	100
Kakanj G6	110	90
Kakanj G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279
STANARI	300	283

Vjetroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Mesihovina	22×2,3	50,6

Osnovni podatci o prijenosnom sustavu

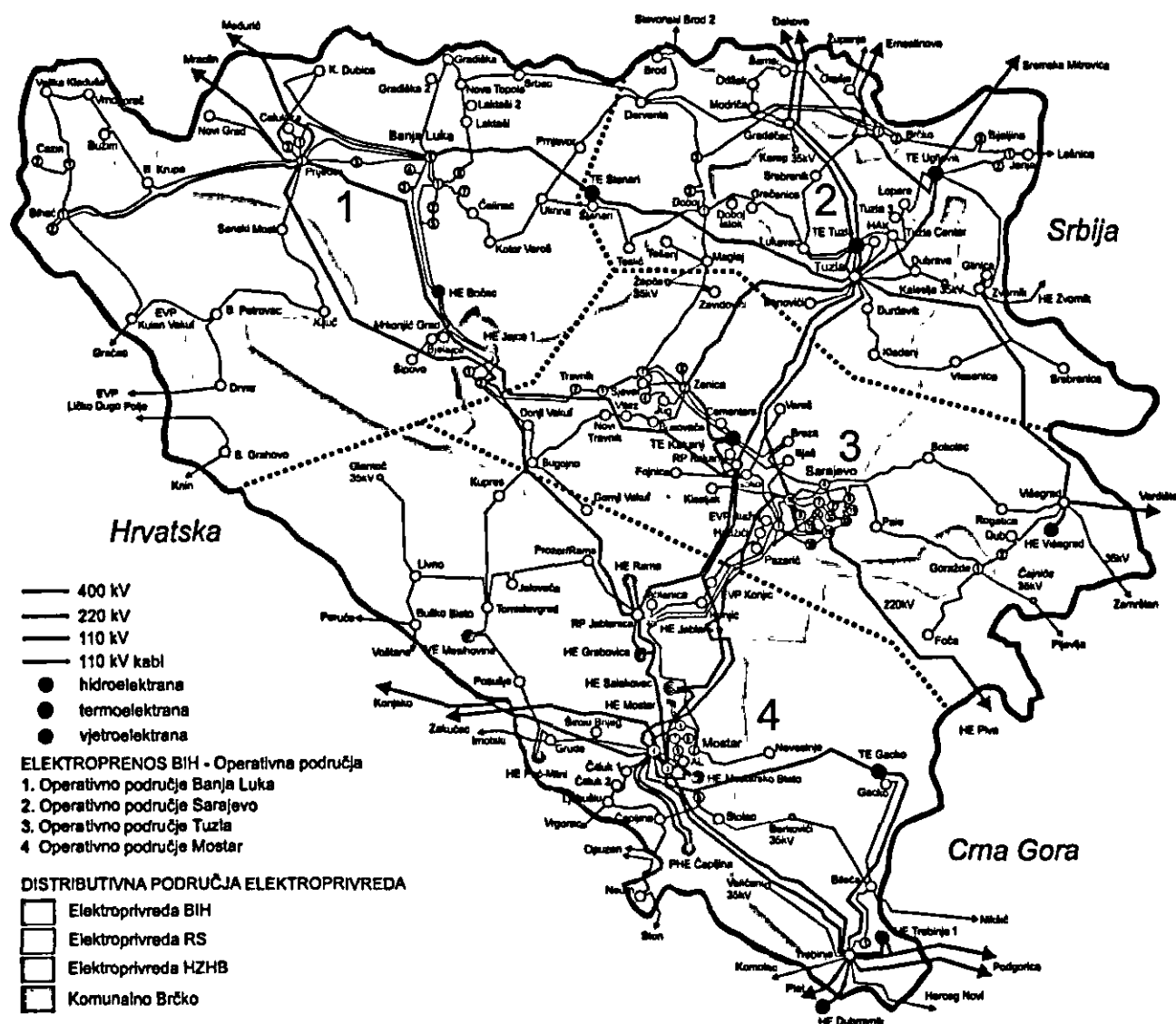
dalekovodi	
Nazivni napon dalekovoda	Duljina (km)
400 kV	865,93
220 kV	1.520,09
110 kV	3.982,92
110 kV – kabelski vod	33,15

interkonekcije	
Nazivni napon dalekovoda	Broj interkonektora
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	23
<i>Ukupno</i>	<i>37</i>

trafostanice		
Vrsta trafostanice	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	10	5.980,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	135	5.499,5

transformatori		
Prijenosni odnos transformatora	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900,0
TR 220/x kV	13	1.950,0
TR 110/x kV	248	6.053,0

**PRILOG B: Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine
sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i
distribucijskim područjima elektroprivreda
(31. prosinca 2018. godine)**

PRILOG C: Bilančne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine

(GWh)

2018. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.533,61	2.729,05	1.984,86		52,56	6.300,08
Proizvodnja termoelektrana	5.648,34	3.249,42			2.056,00	10.953,76
Proizvodnja većih vjetroelektrana			103,50			103,50
Proizvodnja malih i industrijskih el.	63,46	50,58			401,61	515,65
Proizvodnja	7.245,41	6.029,05	2.088,35		2.510,18	17.872,99
Distribucijska potrošnja	4.705,96	3.770,48	1.392,22	270,02		10.138,68
Gubici prijenosa						398,77
Veliki kupci	464,34	361,65	131,09		1.646,73	2.603,81
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		11,77	137,43		3,49	152,69
Potrošnja	5.089,64	4.143,91	1.650,44	270,02	1.650,22	13.293,95

2017. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	941,41	1.575,30	1.287,41		27,27	3.831,39
Proizvodnja termoelektrana	6.007,23	2.870,62			2.040,59	10.918,44
Proizvodnja malih i industrijskih el.	60,38	42,21			298,98	401,57
Proizvodnja	7.009,02	4.488,13	1.287,41	0	2.366,84	15.151,40
Distribucijska potrošnja	4.730,02	3.772,64	1.399,58	276,86		10.179,10
Gubici prijenosa						341,52
Veliki kupci	1.225,42	339,99	3,40		993,01	2.561,82
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		14,03	266,11		3,82	283,96
Potrošnja	5.955,44	4.126,66	1.669,09	276,86	996,82	13.366,40

2016. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.395,40	2.498,19	1.540,38		35,41	5.469,39
Proizvodnja termoelektrana	5.780,27	3.261,70			1.565,94	10.607,91
Proizvodnja malih i industrijskih el.	68,99	55,02			307,63	431,64
Proizvodnja	7.244,66	5.814,91	1.540,38		1.908,99	16.508,94
Distribucijska potrošnja	4.548,29	3.721,07	1.364,62	270,08	83,65	9.987,72
Gubici prijenosa						333,30
Veliki kupci	458,05	281,29	1.503,02		226,59	2.468,94
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		11,87	51,73		11,53	75,13
Potrošnja	5.006,34	4.014,23	2.919,37	270,08	321,77	12.865,10

2015. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.436,28	2.166,12	1.823,14			5.425,54
Proizvodnja termoelektrana	5.413,40	3.298,66				8.712,06
Proizvodnja malih i industrijskih el.	160,68	93,55	16,03			270,26
Proizvodnja	7.010,36	5.558,33	1.839,17			14.407,86
Distribucijska potrošnja	4.542,81	3.661,53	1.376,42		265,38	9.846,14
Gubici prijenosa						359,37
Veliki kupci	449,56	159,31	1.763,43*			2.372,30
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		13,96	13,90			27,86
Potrošnja	4.992,37	3.834,79	3.153,75		265,38	12.605,66

* Uključujući i 861,86 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

2014. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.542,61	2.522,09	1.755,81			5.820,52
Proizvodnja termoelektrana	5.786,99	3.133,66				8.920,65
Proizvodnja malih i industrijskih el.	188,97	82,39	17,31			288,67
Proizvodnja	7.518,57	5.738,14	1.773,12			15.029,84
Distribucijska potrošnja	4.392,55	3.526,02	1.310,79		251,65	9.481,01
Gubici prijenosa						304,46
Veliki kupci	442,76	155,87	1.811,57*			2.410,20
Vlastita potrošnja elektrana		14,12				14,12
Potrošnja	4.835,31	3.696,01	3.122,37		251,65	12.209,79

* Uključujući i 755,93 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

PRILOG D: Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

		2014	2015	2016	2017	2018
Proizvodnja električne energije	(GWh)	15.029,84	14.407,86	16.508,94	15.151,40	17.872,99
Neto uvoz	(GWh)	3.177,66	3.965,37	3.144,55	3.428,16	3.118,73
Neto izvoz	(GWh)	5.997,70	5.767,57	6.788,40	5.213,15	7.697,77
Ukupna isporučena električna energija	(GWh)	12.209,80	12.605,66	12.865,10	13.366,40	13.293,95
Ukupna potrošnja električne energije	(GWh)	12.209,80	12.605,66	12.865,10	13.366,40	13.293,95
Gubici prijenosa	(GWh)	304,46	359,37	333,30	341,52	398,77
Gubici prijenosa	(%)	1,72 %	2,01 %	1,75 %	1,90 %	1,96 %
Gubici distribucije	(GWh)	1.017,84	1.035,10	1.024,76	1.005,92	950,00
Gubici distribucije	(%)	10,74 %	10,51 %	10,26 %	9,88 %	9,37 %
Potrošnja elektrana i crpljenje	(GWh)	14,12	27,86	75,13	283,96	152,69
Ukupna potrošnja krajnjih kupaca	(GWh)	10.873,37	11.183,34	11.431,90	11.735,00	11.792,50
<i>Nerezidencijalni kupci</i>		6.267,91	6.456,85	6.698,88	6.978,87	7.107,16
<i>Kućanstva</i>		4.605,46	4.726,49	4.733,02	4.756,13	4.685,33
Maksimalno opterećenje sustava	(MW)	2.207,00	2.105,00	2.098,00	2.189,00	1.994,00
Ukupna instalirana snaga elektrana	(MW)	3.988,58	4.009,14	4.351,88	4.384,77	4.462,23
Termoelektrane na ugalj		1.856,23	1.856,23	2.156,23	2.156,23	2.156,23
Ukupno hidroelektrane		2.127,56	2.150,44	2.180,24	2.207,47	2.235,60
<i>male hidroelektrane</i>		78,96	95,54	96,74	124,00	159,00
<i>crpne hidroelektrane</i>		420,00	420,00	420,00	420,00	420,00
Ostali obnovljivi izvori ukupno		4,79	9,46	15,41	18,06	71,39
<i>vjetroelektrane</i>		0,30	0,30	0,30	0,30	51,00
<i>solarne elektrane</i>		3,16	8,17	14,12	16,52	18,15
<i>elektrane na biomasu</i>		0,00	0,00	0,00	0,25	0,25
<i>elektrane na bioplin</i>		0,00	0,99	0,99	0,99	0,99
Prijenosna mreža	(km)	6.309,94	6.332,66	6.320,94	6.371,11	6.402,10
380 kV		864,73	864,73	864,73	864,73	865,93
220 kV		1.524,80	1.524,80	1.520,38	1.520,38	1.520,09
110 kV		3.920,41	3.943,13	3.935,83	3.986,00	4.016,07
Broj interkonektora		36	37	37	37	37
Instalirana snaga trafostanica	(MVA)	12.368,50	12.856,50	12.758,50	13.022,00	12.903,00
Kupci električne energije		1.505.015	1.517.161	1.531.501	1.541.968	1.553.439
<i>Nerezidencijalni kupci</i>		122.641	124.327	126.303	127.553	126.508
<i>Kućanstva</i>		1.382.374	1.392.834	1.405.198	1.414.415	1.426.931
Kvalificirani kupci		122.641	1.517.161	1.531.501	1.541.968	1.553.439
Kupci koji su promijenili opskrbljivača		2	2	58	56	31
Isporučena energija	(GWh)	755,93	861,86	321,77	1.859,97	1.737,69
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	6,95 %	7,71 %	2,81 %	15,85 %	14,74 %
Kupci za koje cijene nisu regulirane		16	9.139	10.133	10.521	9.784
Isporučena energija	(GWh)	2.410,20	4.705,94	4.908,68	5.148,53	5.265,27
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	22,17 %	42,08 %	42,94 %	43,87 %	44,65 %

PRILOG E: *Acquis* Energetske zajednice

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice u svom središtu ima direktive i uredbe iz Trećeg energetskog paketa EU koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog plina i reguliraju prekograničnu trgovinu. Početni set propisa Energetske zajednice iz 2005. godine u više navrata inoviran je novim direktivama i uredbama i dopunjavan propisima u oblastima sigurnosti opskrbe, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora energije, energetske učinkovitosti, infrastrukture, obveznih naftnih pričuva i statistike, te transparentnosti, odnosno obveza objave podataka na tržištima energije.

Acquis Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Europske unije i danas obuhvata njenu ključnu energetske legislativu u područjima električne energije, plina, sigurnosti opskrbe, obnovljivih izvora, zaštite okoliša, energetske učinkovitosti, nafte, infrastrukture, konkurencije i statistike. Generalni rokovi za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju uredbi i direktiva EU navode se u zagradama.

Acquis o električnoj energiji

- Uredba Komisije (EU) br. 2016/1447 od 26. kolovoza 2016. godine o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sustava za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka (rok: 12. srpanj 2021., osim za čl. 4(2) točka (a) i (b), 5(4), 75., 76. i 78(1) gdje je rok 12. srpanj 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2016/1388 od 17. kolovoza 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca (rok: 12. srpanj 2021., osim za čl. 4(2) točka (a) i (b), 6(4), 51(1), 56. i 57. gdje je rok: 12. srpanj 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2016/631 od 14. travnja 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu (rok: 12. srpanj 2021., osim za čl. 4(2) točka (a) i (b), 7(4), 58., 59., 61(1), 68(1) i 69(1) gdje je rok 12. srpanj 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 543/2013 od 14. lipnja 2013. o dostavi i objavi podataka na tržištima električne energije i o izmjeni Priloga I Uredbe (EZ) br. 714/2009 Europskog parlamenta i Vijeća (rok: 24. prosinac 2015.),
- Uredba (EU) br. 1227/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (rok: 29. svibanj 2020.),
- Uredba Komisije (EU) br. 838/2010 od 23. rujna 2010. o utvrđivanju smjernica koje se odnose na mehanizam naknade između operatora prijenosnih sustava i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa (rok: 1. siječanj 2014.),
- Direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ (rok: 1. siječanj 2015., osim za članak 9(1) gdje je rok: 1. lipanj 2016., članak 9(4): 1. lipanj 2017. i članak 11: 1. siječanj 2017.),
- Uredba (EZ) br. 714/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1228/2003 (rok: 1. siječanj 2015.).

Acquis o plinu

- Uredba Komisije (EU) br. 2017/460 od 16. ožujka 2017. o uspostavi mrežnih pravila o usklađenim strukturama transportnih tarifa za plin (rok: 28. veljače 2020., osim za poglavlja II, III i IV gdje je rok 31. svibanj 2021.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2017/459 od 16. ožujka 2017. o uspostavi mrežnih pravila za mehanizme raspodjele kapaciteta u transportnim sustavima za plin (rok: 28. veljače 2020., osim za poglavlja II, III i IV gdje je rok 31. svibanj 2021.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2015/703 od 30. travnja 2015. o uspostavi mrežnih pravila interoperabilnosti i razmjene podataka (rok: 1. listopad 2018. godine),
- Uredba (EU) br. 1227/2011 (vidjeti *Acquis o električnoj energiji*),
- Direktiva 2009/73/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog plina i stavljanju izvan snage Direktive 2003/55/EZ (rok: 1. siječnja 2015., osim članak 9(1): 1. lipanj 2016., članak 9(4): 1. lipanj 2017. i članak 11: 1. siječanj 2017.),
- Uredba (EZ) br. 715/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima za pristup mrežama za transport prirodnog plina i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1775/2005 (rok: 1. siječanj 2015., osim za Aneks I gdje je rok 1. listopad 2018. godine).

Acquis o sigurnosti opskrbe

- Direktiva 2005/89/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 18. siječnja 2006. o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe električnom energijom i ulaganja u infrastrukturu (rok: 31. prosinac 2009.),
- Direktiva Vijeća 2004/67/EZ od 26. travnja 2004. o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe prirodnim plinom (rok: 31. prosinac 2009.).

Acquis o obnovljivim izvorima

- Direktiva 2009/28/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju izvan snage direktiva 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (rok: 1. siječnja 2014.).

Nacionalni ciljevi za udio energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji 2020. za Ugovorne strane Energetske zajednice određeni su odlukom Ministarskog vijeća 18. listopada 2012. godine (2012/04/MC-EnC).

Nastavak na sljedećoj stranici ➡

⇒ Nastavak sa prethodne stranice

Acquis o zaštiti okoliša

- Direktiva (EU) 2016/802 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tekućim gorivima (rok: 30. lipanj 2018.),
- Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/253 od 16. veljače 2015. o utvrđivanju pravila uzorkovanja i izvještavanja u skladu s Direktivom Vijeća 1999/32/EZ za sadržaj sumpora u brodskim gorivima (rok: 30. lipanj 2018.),
- Direktiva 2011/92/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU (rok: 1. siječanj 2019.),
- Direktiva 2010/75/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenog 2010. o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola zagađenja) – samo Poglavlje III, Aneks V i članak 72(3)-(4) (rok: 1. siječanj 2018.),
- Direktiva 2004/35/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu, izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ, Direktivom 2009/31/EZ i Direktivom 2013/30/EU (rok: 1. siječanj 2021.),
- Direktiva 2001/80/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2001. o ograničenju emisija određenih zagađivača vazduha iz velikih uređaja za loženje (rok: 31. prosinac 2017.),
- Direktiva 2001/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 27. lipnja 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (rok: 31. ožujak 2018.),
- Članak 4(2) Direktive Vijeća 79/409/EEZ od 2. travnja 1979. o zaštiti ptica (rok: 1. srpanj 2006.).

Acquis o zaštiti okoliša se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. U skladu sa člankom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe.

Acquis o energetske učinkovitosti

- Uredba (EU) br. 2017/1369 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2017. o utvrđivanju okvira za označavanje energetske učinkovitosti i stavljanju izvan snage Direktive 2010/30/EU (rok: 1. siječnja 2020.),
- Direktiva 2012/27/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o energetske učinkovitosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju izvan snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (rok: 15. listopad 2017.),
- Direktiva 2010/31/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. o energetske učinkovitosti zgrada (rok: 30. rujan 2012.).

Acquis o nafti

- Direktiva Vijeća 2009/119/EZ od 14. rujna 2009. o obvezi država članica da održavaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata (rok: 1. siječnja 2023.).

Acquis o infrastrukturi

- Uredba (EU) br. 347/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2013. o smjernicama za transeuropsku energetske infrastrukturu te stavljanju izvan snage Odluke br. 1364/2006/EZ i izmjeni uredbi (EZ) br. 713/2009, (EZ) br. 714/2009 i (EZ) br. 715/2009 (rok: 31. prosinac 2016.).

Acquis o konkurenciji

U skladu sa Aneksom III Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o osnivanju Europske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Sprečavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje državne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštovat će se odredbe Ugovora o osnivanju Europske zajednice, osobito članka 86. koje se odnose na javna poduzeća i poduzeća kojima su data posebna prava.

* Navedene odredbe sadržane su u čl. 101., 102., 106., i 107. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

Acquis o statistici

- Uredba (EU) 2016/1952 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2016. o europske statistici cijena prirodnog plina i električne energije te stavljanju izvan snage Direktive 2008/92/EZ,
- Uredba (EZ) br. 1099/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o energetske statistici (rok: 31. prosinac 2013.).

Prilikom definiranja *acquis*-a, Ministarsko vijeće i Stalna skupina na visokoj razini vrše određena prilagođavanja propisa Europske unije institucionalnom okviru Energetske zajednice, vodeći računa i o vremenskim ograničenjima u regiji. Ministarsko vijeće je usvojilo i nekoliko neovisnih mjera koje se odnose na rješavanje sporova, uspostavu tzv. 'Osme regije' u cilju olakšavanja prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti opskrbe.

Napomena: Tekstovi propisa EU koji se navode u ovom prilogu su dostupni u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 035 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica Đorđa Mihajlovića 4/II.
